

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

✦ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ✦

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΒΑΣΙΛ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΑΓΓ. ΣΤΑΜΑΤΗ: Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ.
ΑΓΓ. ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ: ΤΟ ΑΠΛΟ ΣΑΜΙΩΤΙΚΟ ΣΠΙΤΙ.
ΑΠ. ΔΟΞΙΑΔΗ: ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΑΥ-
ΞΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ
ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ: ΟΙ ΚΡΙΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΓ. ΑΛΕ-
ΞΑΝΔΡΟΥ
R. ΘΥΕΝΟΝ: ΜΙΑ ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΕΠΟΧΗ.
ΕΛΕΝΗΣ ΡΩΤΑ: ΔΑΣΚΑΛΕΣ (διήγημα).

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Στοχασμοί (Φιλολογία) Ζεβεδάιος—Λόγια και πράγματα—Γύρα
από τὰ βιβλία (B. Ρώτας)—Τὸ Θέατρο (Δ. Ροντήρης)—Ξένη
Πνευματικὴ ζωὴ (Δ Π.)—Πολιτικὸ δεκαπενθήμερο (Κ.Μ.)—
Ἀλληλογραφία—Μαργαριτάρια ἀπὸ παντοῦ.

ΧΡΟΝΟΣ Β'—ΤΟΜΟΣ Γ'

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ
ΜΕ ΤΙΜΑΣ ΤΩΝ ΓΑΛΛΙΚΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΩΝ
 ΑΝΕΥ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΥΔΕΜΙΑΣ ΑΛΛΗΣ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΕΩΣ
 ΕΙΣ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΚΑΟΥΦΜΑΝ
 24 ΣΤΑΔΙΟΥ—ΑΘΗΝΑΙ

ΑΝΕΓΝΩΡΙΣΘΗ ΠΛΕΟΝ

ἀπὸ ὅλας τὰς Κυρίας καὶ Δας διὰ τῆς χρήσεως τοῦ μόνου ἀβλαβοῦς
 Ἀμερικανικοῦ Ἀντι-Ἰδρωτικοῦ
ΟΔΟ - ΡΟ - ΝΟ

ἐπιτυγχάνουσι τὴν ἀπόλυτον καθαριότητα, τὴν ἀμεμπτον ἐμφάνισιν των
 καὶ τὴν οἰκονομίαν ἐνδυμάτων των. Πωλεῖται Ἰπαντοῦ.
 Πώλησις Διανική, καὶ **ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ** χονδρική
 δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Καταστήματα ἀρωμάτων **Μ. Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ**
 Βουλῆς 14 τηλ. 13-45 ν.—**ΑΘΗΝΑΙ**—Κανάρη 10 τηλ. 21-68

ΑΣΤΡΑΠΗ

Ι. ΑΛΕΞΙΟΥ
 Ἀριστείδου 11 Τηλ. Νοῦ 52

ΠΩΛΕΙ εὐχρηστά κεντρικὰ κτλ ΣΠΙΤΙΑ
ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΙΣ
ΔΑΝΕΙΑ

Ἡ ΑΣΤΡΑΠΗ,,

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΤΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Ι. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 11

Τηλ. ν. 52

ΠΩΛΕΙ τὰ καλλίτερα κεντρικὰ
 σπίτια καὶ οἰκόπεδα μὲ τιμὰς
 εὐκαιρίας

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΙ σπίτια σὲ κάθε
 ἄκτινα καὶ γιὰ κάθε βαλλάντιον

ΠΑΡΕΧΕΙ Δάνεια μὲ λογικοὺς
 ὅρους

ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΑΡΚΕΙ

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

ΤΟΜΟΣ Γ'—ΑΡΙΘ. 3—(27)

16 ΙΟΥΛΙΟΥ 1928.

LUCHIAN

ΡΟΥΜΑΝΑ ΧΩΡΙΚΗ

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Δηλώνουν πὼς δὲν ἔχουν καμμιά ἐξάρτηση ἀπὸ κανένα πρόσωπο οὔτε ομάδα, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ὄργανισμὸ ἀνεξάρτητο πὸν ἴδρυσαν οἱ διευθυντές τους ἔχοντας ὑπ' ὄψει τους ἕναν συνειδητὸ πόθο μιᾶς μεγάλης μερίδας νέων ἀνθρώπων πὸν ζητοῦσαν ἕνα ξεκαθάρισμα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς καὶ πὸν τὸ περιοδικὸ μὲ εἰλικρίνεια καὶ ζήλο ἀγωνίζεται νὰ ἐπιτύχη.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Στηρίζουν τὴν ἐπιτυχία τους στὴν εἰλικρίνεια μὲ τὴν ὁποία χειρίζονται τὰ θέματά τους, σὲ κοινὸ τῶν νέων ἀνθρώπων πὸν τὰ διαβάζουν καὶ τὰ στηρίζουν μὲ τὴ συνδρομὴ τους καὶ στὴν ἐνιαία γραμμὴ πὸν τηροῦν.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ συνεργάζονται μὲ κάθε σοβαρὸ πνευματικὸν ἄνθρωπο καὶ ἐνισχύουν κάθε πνευματικὴ προσπάθεια πὸν γίνεται μὲ εἰλικρίνεια καὶ συμφωνῶ μὲ τις ἀπόψεις των πὸν τις ἔχουν σαφέστατα ἐκθέσει στὰ ἄρθρα τους καὶ στὰ λακωνικά τους.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Δὲν δεσμεύονται ἀπὸ τὴν καθορισμένη θέση τους ἀλλὰ παρέχουν σὲ ἀναγνωστικό τους κοινὸ ὅσο εἶναι δυνατόν πιδ ἀντικειμενικὰ τὴν κίνηση καὶ τὰ ρεύματα τῶν ιδεῶν, τις κατακτήσεις τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ πλεόν ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα τῆς ξένης καὶ τῆς δικῆς μας λογοτεχνίας καὶ κρίνουν τὴν κάθε πνευματικὴ ἐπικαιρότητα.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Δημοσιεύουν κάθε ἀξιόλογη ἐργασία πὸν προδίδει μόχθο καὶ εἰλικρίνεια καὶ ἀδιαφοροῦν τελείως γιὰ τις φήμες. Ἴδιαιτάτα ἕνα ἀπὸ τὰ βασικά μέρη τοῦ προγράμματος των, εἶναι νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς νέους ἐκείνους πὸν φανερώνουν ἀληθινὸ πόθο γιὰ τὴν τέχνη καὶ γενικὰ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐργασία. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι οἱ πολιτικὲς πεποιθήσεις τοῦ καθενὸς δὲν ἀποτελοῦν ἐμπόδιον γιὰ τὴ συνεργασία του.

ΕΥΑΓΓΕΛ ΣΤΑΜΑΤΗ

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὁ Καθηγητὴς κ. Εὐάγ. Σταμάτης Πρόεδρος τῶν ποδοσφαιρικῶν συλλόγων ἀνέλαβε νὰ γράψῃ ἀποκλειστικῶς γιὰ τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» σειρά ἄρθρων σχετικῶς μὲ τὴν ὅλη ἀθλητικὴ κίνησιν τοῦ τόπου μας. Θὰ ἐξετασθοῦν τὰ ἱστορικὰ καὶ τὰ πραγματικὰ αἰτία τοῦ ἀθλητισμοῦ μας οἱ κατευθύνσεις πὸν ἀκολουθεῖ, τὰ πρακτικὰ καὶ ἠθικά του ἀποτελέσματα καὶ γενικὰ θὰ ἐμφανισθοῦν καὶ θὰ τονισθοῦν τόσο τὰ καλὰ του μέρη ὅσον καὶ τὰ κακά, καθὼς καὶ οἱ τρόποι πὸν πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν γιὰ νὰ διορθωθοῦν τὰ τελευταῖα. Ἡ ὅλη ἐργασία θὰ διαφωτίσῃ ἐξαιρετικὰ τὰ προβλήματα πὸν ἀντιμετωπίζει ὁ Ἑλληνικὸς ἀθλητισμὸς καὶ θ' ἀποτελέσῃ μὴ σημαντικὴ θεωρητικὴ συμβολὴ γιὰ τὴν πρόδοόν του.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο καὶ τὸ παραδέχεται ἡ Φυσιολογία καὶ ἡ βιολογία ὅτι ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ζωῆς εἶναι ἡ κίνησις, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ πιδ σπουδαία ιδιότης κάθε ὄργανισμοῦ ὄντος. — Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς φυσιολογίας καὶ τῆς βιολογίας μπορούμε μὲ ἀπλή παρατήρησις σὲ διάφορα ὄργανα ὄντα νὰ πεισθοῦμε, ὅτι ἡ κίνησις των ἀποτελεῖ βασικὴ ιδιότης τῆς ζωῆς των. — Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ μεγάλη του περιέργεια καὶ παρατηρητικότητα εἶδε πὼς ὄρισμένες κινήσεις τοῦ ὄργανισμοῦ ἀσκοῦν εὐεργετικὴ ἐπίδρασις στὴν καθ' ὅλου ἐξέλιξή του καὶ ἔτσι ἄρχισε νὰ δημιουργηθῇ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μίαν προσπάθεια ν' ἀσχολῶνται τὰ παιδιὰ κυρίως, μὲ πλῆθος κινήσεις εὐεργετικῆς γιὰ τὸν ὄργανισμὸν. Ἀλλὰ παράλληλα πρὸς τὴν δημιουργικὴ αὐτὴ αἰτία τοῦ ἀθλητισμοῦ, (ἀσφαλῶς δὲν λέμε ὑπερβολή, διὰν σημειώσωμε ὅτι ἐξ ἴσου σχεδὸν ἂν ὄχι περισσότερο) ἐπέδρασε στὴ γέννησις τοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ ἡ σκληρὴ ἀνάγκη τῆς ζωῆς. Ὁ τότε κόσμος γιὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τις ἐλευθερίες του καὶ τὰ ἀγαθὰ του, εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ γερὰ σώματα, πὸν νὰ μποροῦν εὐκόλως νὰ ρίχνουν τὸ δόρυ νὰ φέ-

ρουν ἄκοπα τὴν ἀσπίδα, νὰ τρέχουν γρήγορα. — Οἱ πρόγονοί μας, πὸν τοὺς θανάτῃς ὅλος ὁ κόσμος εἶναι αὐτοὶ κυρίως πὸν ἐουσηματοποίησαν τὸν ἀθλητικὸν ὄργανισμὸν τῆς ἐποχῆς των, πὸν τοῦδωσαν ὄρισμένες κατευθύνσεις, γιὰτι καὶ τότε τὰ ἴδια λάθη πὸν γίνονται καὶ σήμερα δὲν ἔλλειπαν, καὶ δὲν ἀπαντᾶμε δύσκολα τις γινώμες τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ τις διάφορες ὑπερβολές τοῦ ἀθλητισμοῦ. Γιὰτι ἀντὶ μὲ τὸν ἀθλητισμὸν ὡς μέσον νὰ προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν ὄρισμένο σκοπὸν, πῆραν τὸν ἀθλητισμὸν ὡς σκοπὸν καὶ πολλοὶ ὡς ἐπάγγελμά των ἀκόμη. "Εἶτοι βλέπουμε τὸν Πλάτωνα νὰ λέγῃ ὅτι «οἱ καὶ ἐπάγγελμα ἀθλῆται καθεύδουσι καθ' ὅλον αὐτῶν τὸν βίον, καὶ ἂν κατὰ μικρὰ ἀναβῶσι τῆς τεταγμένης διαίτης, μεγάλα καὶ σφόδρα νοσοῦσι». Ὁ Ἀριστοτέλης ἀκόμη ἐθεώρει τὴν ἀθλητικὴν ἔξιν «ὡς ἀναξίαν ἐλευθέρων ἀνθρώπων». — Ἐν τούτοις ὅμως στὴν Ἀρχαία ἐποχὴ ὁ ἀθλητισμὸς παρ' ὅλες τὸν τις ὑπερβολές δὲν ξέφυγε σὲς μεγάλες του γραιμὲς ἀπὸ τὸν πραγματικὸν του σκοπὸν. Νὰ φτάνῃ δηλαδὴ γερὰ σώματα πὸν ν' ἀντέχουν γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τις κακουχίας τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ σώματα

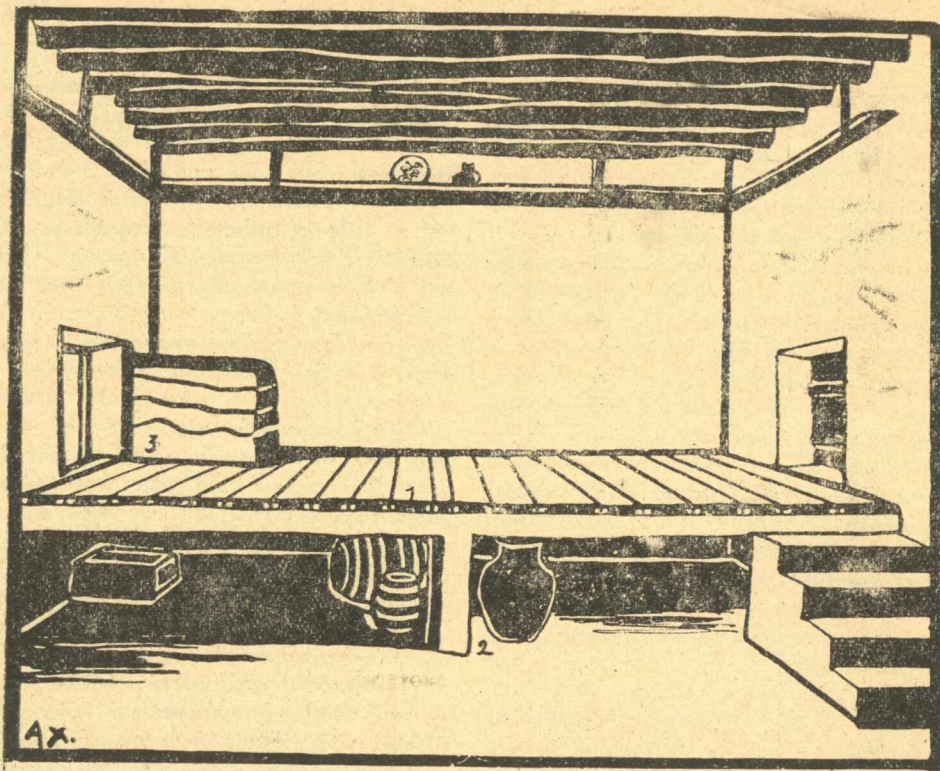
καλλιτεχνικά και ώραία. Είχε δηλαδή συνδυαστή ο αθλητισμός, αὐ κινήσεις τοῦ οργανισμού, πρὸς καὶ πὸν νὰ παρουσιάσῃ τὴ ζωὴ ώραία καὶ καλὴ, καὶ πὸν νὰ ἐξυψώσῃ τὴν ψυχὴν σὲ ἀνώτερο καλαισθητικὸ ἐπίπεδο. Ἔτσι μποροῦμε νὰ ἐξηγητήσουμε σήμερα τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ δειχθῶν οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικὲς πολιτείες γιὰ τὸν ἀθλητισμό, ποῦχαν σὲ ἕνιστο βαθμὸ ἀνεπτυγμένον τὸ καλολογικὸ συναίσθημα καὶ τὸ μίσος ἀκόμη ποῦδειχθῶν οἱ μεγάλοι σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρὸς τὸν ἀθλητισμὸν ποῦ ξέφευγε ἀπὸ τὰ ὄρια τοῦ καὶ ἔπαιρνε τὸ δρόμο, καλὴ ὥρα καὶ σήμερα, τοῦ ἐπαγγελματισμοῦ.—Γ' αὐτὸ ὁ Εὐριπίδης γράφει «κακῶν ὄντων μυχίων καθ' Ἑλλάδα, οὐδὲν κάκιον ἐστὶν ἀθλητῶν γένους»,—ἐννοῶντα: τὴν τάξιν τῶν ἀθλητῶν αὐτῶν, ποῦ εἶχαν ὡς ἐπάγγελμα, ὡς σκοπὸν, τὴν ἀθλητικὴν τους ἀπασχόληση. Καὶ ὅσο ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξελλοίσετο τόσο καὶ ὁ ἀθλητισμὸς, ποῦ ἀποτελοῦσε ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, ἔπαιρνε τὸ δρόμον τοῦ γιὰ νὰ φθάσῃ σὲ ἀποκορύφωμά του, σὲ τὴν διάφορον. Ὀλυμπιακοὶ. Καὶ ὅταν παραβάλλῃ κανεὶς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῆς τότε ἐποχῆς μὲ τοὺς σημερινούς, βλέπει ἀμέσως τὴν τεραστίαν διαφορὰ ποῦ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἀθλητικὴν κίνησιν ὡς τὴν ἐπίπλαστη καὶ μποροῦμε νὰ ποῦμε ἴσως καὶ χυδαία. Γιατὶ Ἀρχαῖοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐσημαίναν πρῶτα-πρῶτα κάλος καὶ ώραϊότητα, ἐνῶ σήμερα σημαίνουν ἀπλῶς ἐπίδοσιν (ρεκόρ).—Μὲ τὴν πάροδο τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, ἔσβηνε ὡς ἦταν φυσικὸ καὶ ὁ ἀθλητισμὸς καὶ πέρασαν πολλὰ χρόνια ἀπ' τὸν μεσαῖον, ὡς ποῦ ν' ἀρχίσῃ νὰ ναβιώνῃ, παραμορφωμένος βέβαια τρομερά, ὁ ἀρχαῖος ἀθλητισμὸς. Μὲ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀναγεννήσεως βλέπομε σιγὰ-σιγὰ νὰ ἀναζοῦν τὰρχαῖα ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα καὶ πολλοὶ φυσιολόγοι καὶ γιατροὶ ν' ἀρχίσουν ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐπίδρασιν ποῦ ἀσκεῖ στὸν οργανισμὸν καὶ τὴν κίνησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ μάλιστα τοῦ ἀθλητοῦ. Ἔτσι γεννήθηκε καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν διαφόρων κρατῶν γιὰ τὸν ἀθλητισμὸν, μὲ τὴν ἀόριστή του μορφήν ποῦ παρουσιάζετο, καὶ ἀρχίσαν οἱ διάφορες

θεωρίες ν' ἀποκρυσταλλώνονται σὲ ὁρισμένα γυμναστικά συστήματα ἀπ' τὰ ὁποῖα δύο κυρίως ἐπεκράτησαν πολλὴν καιρὸ τὸ Σουηδικὸ καὶ τὸ Γερμανικόν.— Ἀλλὰ ἡ βάση τῆς ἀναβιώσεως τοῦ ἀθλητισμοῦ δὲν ἦτανε πιά ἡ ἴδια ποῦχαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Οἱ νέες συνθήκες τῆς ζωῆς ἔδωσαν ἄλλη κατεύθυνσιν ποῦ καὶ αὐτὴ ὅμως τὴν παρεμόρφωσαν φοβερὰ οἱ διάφοροι λεγόμενοι φιλαθλοὶ καὶ εἰδικοί.— Ἀλλὰ γιὰ τίς νέες αὐτὲς κατευθύνσεις θάσχοληθῶ σὲ ἄλλο, μὲν σημείωμα.—Στὴν ἐπόδουλη Ἑλλάδα ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναγεννήσεως δὲν εἶχε καμμίαν ἐπίδρασιν σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἀθλητισμό. Ἀλλὰ ἀπὸ ἐνστικτο τῆς φυλῆς μας, μποροῦμε νὰ ποῦμε, καὶ τὰ παιδιὰ καὶ οἱ ἄνδρες ἀσχολοῦνται σὲ τὸ νὰ ρίχνουν τὸ λίθον, σὲ τὸ δρόμον καὶ σὲ τὴν σκοποβολή. Ἔτσι ἀρχισε νὰ θεμελιώνεται γερὰ στὴν ψυχὴν τῶν ραγιαδῶν αὐτῶν ἡ ἰδέα τοῦ ἀθλητισμοῦ.—Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ ἡ Ἑλλάς ἐγενε ἐλεύθερο βασίλειον, πρῶτα-πρῶτα τὸ κράτος ἀπὸ τὸ 1834 εἰσήγαγε τὴ σύγχρονην γυμναστικὴν σὲ δημοτικὰ Σχολεῖα. Τὴν ἴδια ἐποχὴν ἰδρῦθη καὶ τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν γυμναστήριον σὲ Νάυπλον μὲ διευθυντὴν Γερμανόν. Ἐννοεῖται ὅλες αὐτὲς ἡ προσπάθειες δὲν εἴρισκαν εὐκόλως τοὺς ὑποστηρικτὰς των καὶ εἶχαν ν' ἀντιπαραστήσουν σὲ μύρια ὅσα ἐμπόδια. Στὸ 1859 ἐγενε ἀγῶνες στὴν Ἀθήνα ποῦ ὠνομάσθησαν μὲν ἀ' Ὀλυμπιακοί, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπέτυχαν γιὰ διαφόρους καὶ πολλοὺς λόγους. Ἐκτοτε ἡ μικρὴ ἀθλητικὴ κίνησις τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος ἀνεκόπη καὶ ἀπεγοήτευσεν καὶ τὸ πολὺ κοινόν, γιὰ ν' ἀναφανῇ πάλιν δειλὰ-δειλὰ στὰ 1862 ποῦ εἰσῆχθη ἐπισήμως ἡ ὄπλασκία σὲ Πανεπιστήμιον καὶ ἡ γυμναστικὴ σὲ κατώτερα Σχολεῖα γιὰ νὰ ναυαγήσουν σύντομα. Στὰ 1870 ἐγενε δευτέρου ἀποπειρὰ τελέσεως Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων σὲ Παναθηναϊκὸν Στάδιον ποῦ εἶχε προχειρῶς ἐπισκευασθῆναι γιὰ ν' ἀποτύχῃ καὶ αὐτὴ. Ταυτόχρονα ἰδρῦθη τὸ σημερινὸν Κεντρικὸν γυμναστήριον, ποῦναι μέσα σὲ Ζάππειον τοῦ ὁποῖου τὴ διεύθυνσιν ἀνέλαβε ἀπὸ τὸ 1874 ὁ μακαρίτης Φωκιανὸς (ποῦ ἦτο καὶ καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν) μέχρι τοῦ 1896 ὅτε

ἀπεβίωσε.—Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὸς ὁ Φωκιανὸς ὑπῆρξε ὁ θεμελιωτὴς καὶ ὁ ἰδρυτὴς καὶ ἀθλητικῆς κινήσεως τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἡ ὁποία ἀκόμη βέβαια εὐρίσκεται σὲ πρῶτον τῆς στάδιον. Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μόλις τὸ 82 ἀναφαίνεται μὲ τὴν ἴδρυσιν τοῦ «ἀθλητικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν» ὅστις διέθετε γυμναστήριον παρὰ τὴν Ὀμόνοιαν ὅπου ἐσύχναζαν πολλοὶ τῶν παλαιμύχων πιά γυμναστῶν. Στὰ 1891 ἰδρῦεται ὁ Πανελληνίος γυμναστικὸς Σύλλογος, χάρις στὴν ἐνέργειαν τοῦ γυμναστοῦ Ἀσβαρίτη καὶ πολλῶν φιλάθλων, ἐπακολουθεῖ δὲ ἀμέσως ἡ ἴδρυσιν εἰς Πάτρας τοῦ γηραιοῦ Σωματείου τῆς Παναχαϊκῆς γυμναστικῆς Ἐνώσεως. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλες ἐπαρχίαι παρακολουθοῦν τὴν κίνησιν αὐτὴν καὶ βλέπομε ἀκόμη πλῆθος ἄλλων γυμναστηρίων. Ὁ ἐπόδουλος Ἑλληνισμὸς δὲν ἴστερεῖ καθόλου καὶ ἡ Σμύρνη μᾶς παρουσιάζει Σωματεῖα γεμάτα δράσιν καὶ ζωὴν πὸς εἶναι ὁ Πανιώνιος, ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Πέλωρ, ποῦ καὶ σήμερα ἀκόμη στὴν φιλόξενο γῆ τῆς Ἀττικῆς προσφέρουν τὴν ὑπηρεσίαν των στὸν ἀθλητισμὸν μας.— Ὅλη αὐτὴ ἡ κίνησιν εἶχε μία ὄδησιν ἀπὸ τὸ δυτικὸν ἀθλητισμὸν, πρὸ πάντων ὅμως μὲ ὑπερηφάνειαν καὶ ἐγωϊσμὸν εἶχε

στρέφει τὰ βλέμματά της σὲ τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖο τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων καὶ ἐξήτει μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀναβίωσιν των, ὅτε καὶ τὸ κατώρθωσε χάρις στὴ φιλελληνικότητα τοῦ Βαρώνου Pierre de Coubertin προέδρου τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς. Ἔτσι στὰ 1896 γίνονται οἱ πρῶτοι (διεθνεῖς) Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες μὲ μεγάλη ἐπιτυχία. Σωστὸς Πανελλήνιος συναγερωμὸς ἀκολούθησε τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦς. Παντοῦ ἔβλεπε κανεὶς ν' ἀσχολοῦνται τὰ παιδιὰ σὲ ὅλα τὰ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα μέσα σὲ τοὺς δρόμους καὶ στὰ χωράφια ἀκόμη γιὰ τὴν βέβαιαν δὲν εἶχαμε ἐπάρκεια καταλλήλων χώρων (γυμναστηρίων).—Τ' ἀγωνίσματα κυρίως εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεδίδοντο οἱ ἀθληταὶ μας ἦσαν, οἱ δρόμοι, αἱ ρίψεις, τὰ ἄλματα, ἡ σκοποβολὴ καὶ ἡ κολύμβησιν. Ὅλη αὐτὴ ἡ κίνησιν, ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τοῦ 1896, περιορίζετο σὲ πολὺ στενὸν κύκλον, χωρὶς καμμίαν σοβαρὰ διοίκησιν καὶ ὁργάνωσιν. Μ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἡ μικρὴ αὐτὴ κίνησιν ἐχρησίμευσεν ὡς βάση γιὰ τὴν τελευταία ἀθλητικὴν μας ἐμφάνησιν ἀπὸ τοῦ 1897 ποῦ ἰδρῦθηκε ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων Ἀθλ. Γ. Σωματείων ὡς σήμερα.— Ἀλλὰ γι' αὐτὴν σὲ ἐπόμενον σημείωμα.

1. Ἐσωτερικὸ σπιτιοῦ στὴ Χώρα
2. Σοφῆς 3. Θέση

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ. ΣΑΜΟΣ.

Α. ΤΟ ΑΠΛΟ ΣΑΜΙΩΤΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

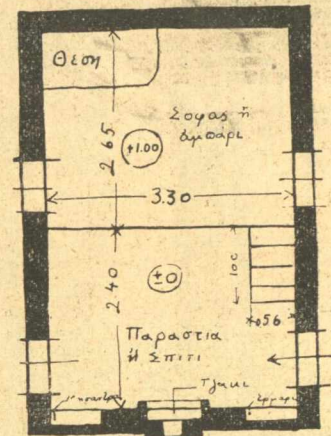
Γειτονικὸ μὲ τὰ νησιά τῆς Χίου, Ἰκαρίας, Πάμμου καὶ Λέρον τοῦ νησι τῆς Σάμου εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τοῦ Αἰγαίου καὶ βρίσκεται πρὸς κοντὰ ἀπ' ὅλα στὴν ἀκτὴ τῆ Μικρασιατικῆ πού σχεδὸν τὴν ἀγγίζει. Τὰ ψηλά κι' ἀπότομα βουνά του δὲ θὰ βρισκόνται ἴσως σὲ ἄλλο νησι τοῦ Αἰγαίου. Μὰ γιὰ τὸν πλοῦτο του τὸ φυσικὸ μὲ τὶς ὁμορφιές του, τὴν εὐφορία τῆς γῆς του καὶ γιὰ τὸ εὐκρατο κλῆμά του, οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν κατατάξει τὸ νησι τῆς Σάμου στὰ νησιά τῶν μακάρων.

Ἔτσι, ὁ Μένανδρος ὁ ποιητής, θέλοντας νὰ παραστήσῃ πὼς καὶ τὸ πρῶτο σπᾶνιο πρᾶγμα δὲ λείπει ἀπὸ τὸ νησι, εἶπε «καὶ ὀρνίθων φέρει γάλα», ἔχει καὶ τοῦ

πουλιοῦ τὸ γάλα. Ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς λένε, πὼς στὸ εὐτυχημένο νησι φύτευαν δύο φορές τὸ χρόνο τὰ σῦκα, τὰ ρόδια, τὰ σταφύλια, οἱ ἔλιες, οἱ δάφνες, τὰ τριαντάφυλλα. Στους βυζαντινοὺς χρόνους ἦταν ἤδη γνωστὸ τὸ ξακουστὸ πᾶς σήμερα σαμιώτικο κρασί, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ στίχο τοῦ Πτωχοπροδρόμου.

«Κρασίον γλυκὸν Γανήτικον καὶ Κορητικὸν καὶ ἐκ Σάμου»...

Ἀπὸ τὸν 18ον τέλος αἰῶνα, μολονότι τὰ προϊόντα τοῦ νησιοῦ εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα, ξεχωρίζονται ἡ σταφίδα καὶ τὸ κρασί πού τὴν ἔκαναν τὴ Σάμο γνωστὴ καὶ στὰ εὐρωπαϊκὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης. Γιὰ τὴν παραγωγή τους οἱ Σα-

2. Κάτοψη σπιτιοῦ στὴ Χώρα

μιῶτες δίνουν ἰδιαίτερη σημασία ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ λαϊκὸ τους στίχο. «Ἡ ἀμπελοκοιτσοῦρα κάνει τὴ πτωχολογία, καὶ τὰ ξεχνάει οἷλα».

Ἡ Σάμος ἔχει μικρότερα ἢ μεγαλύτερα καμιά τριανταπενταριά χωριά, ἄλλα σπαρμένα στους κάμπους, ἄλλα σκαρφαλωμένα στις κατάφυτες οἴχες τῶν ὄλοπρασινων βουνῶν τῆς. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ χωριά τῆς κτίστηκαν τώρα τελευταῖα, γιὰ τὶ πολλές φορές ἡ Σάμος εἶδε φοβερὲς καταστροφές καὶ ἀναστατώματα πού φθᾶσανε καὶ νὰ τὴν ἐρημώσουν.

Τ' ἀρχαῖα ὅμως ἐρείπια καὶ τὰ λείψανα τους πού σώζονται ἴσαμε σήμερα μαρτυροῦν τὴν παλῆν δόξα τοῦ νησιοῦ καὶ τὸν πλοῦτον του. Ὅπως ἡ φήμη γιὰ τὴ δύναμη τοῦ βασιλέα τῆς Σάμου Πολυκράτη μᾶς θυμίζει τὴν ἐποχὴ τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς Πατρίδας τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Ἀνακρέοντα.

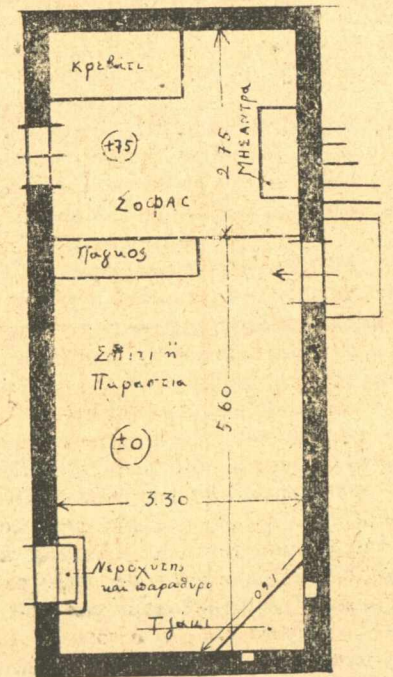
Ἡ Σάμος εἶχε ἄλλοτε γιὰ πρωτεύουσα τὴ Χώρα κτισμένη στὴ βορειοανατολικὴ πλευρὰ τοῦ νησιοῦ στὸ ὁμώνυμο κάμπο πού φτάνει πέρα ἀπὸ τὸ Ἡραῖο. Τὸν παλῆν καιρὸ στὴν ἴδια τοποθεσία, μισὴ ὥρα μακρότερα, εἶχε κτισθεῖ καὶ ἡ ἀρχαία Σάμος καὶ εἶχε καὶ αὐτὴ γυλιμάνι τὸ Τηγάνι πού πῆρεν αὐτὴ τὴν ὀνομασία γιὰ τὸ κυκλικὸ του σχῆμα. Σήμερα ἡ Χώρα ἀπέχει ἀπὸ τὸ Τηγάνι μισὴ ὥρα καὶ εἶναι μικρὴ κομῶπολη μὲ χίλιους πεντακόσιους ἀπάνω κάτω κατοίκους, θεωρεῖται ὅμως

πρωτεύουσα τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὰ τέσσερα τμήματα πού διαιροῦν τὴ Σάμο. Τὸ πρὸς κοντινὸ καὶ πλουσιώτερο χωριὸ τῆς περιφέρειας τῆς εἶναι οἱ Μυτιληνιοί. Στέκεται βορροεινὰ τῆς καὶ ἀπέχει τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἀπ' αὐτὴν. Ἀπὸ τ' ὄνομα του φαίνεται πὼς οἱ πρῶτοι κάτοικοί του ἦταν Μυτιληνιοί.

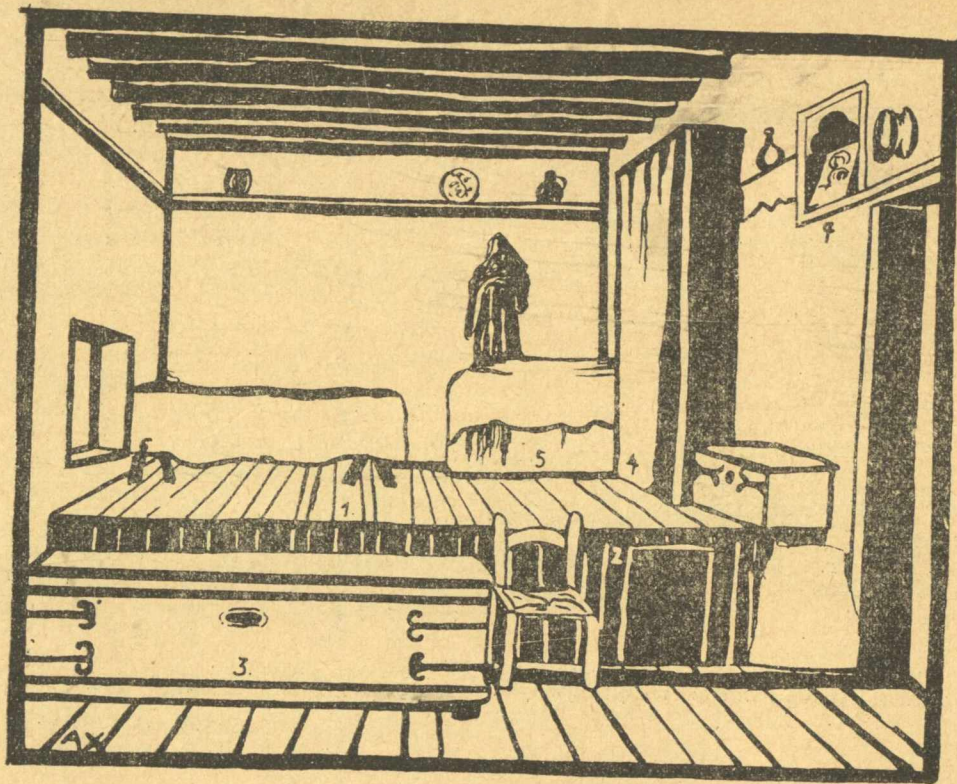
Στὴ χώρα ὅπως καὶ στους Μυτιληνίους βρίσκουμε καὶ τοὺς τρεῖς τύπους τοῦ σαμιώτικου σπιτιοῦ πού φαίνεται πὼς ὑπάρχουν σὲ ὅλα τὰ χωριά τοῦ νησιοῦ. Τὸ ἀπλὸ τυπικὸ νησιώτικο σπιτί, πού περιγράφουμε, τὸν ἐξελιγμένο καὶ κάπως πλουσιώτερο τύπο, τὶς κατοικίες καὶ τὸ ἀρχοντικὸ τὸν πύργο.

Τὸ ἀπλὸ μονόσπιτο σπιτί τῆς Σάμου ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο. Ἀποτελεῖται τὶς πρὸς πολλές φορές ἀπὸ δύο πατώματα τὸ ἀνωτὸ καὶ τὸ κατωτὸ.

Τὸ κατωτὸ εἶναι ἓνα ἰσόγειο ἢ ὑπόγειο σκοτεινὸ καὶ ἀπεριποίητο πού χρησιμοποιεῖται γιὰ ἀποθήκη στὰ πυθάρια, κούπια καὶ βαρέλια τοῦ λαδιοῦ καὶ τοῦ κρασιοῦ, τὰ

3. Κάτοψη σπιτιοῦ στους Μυτιληνίους

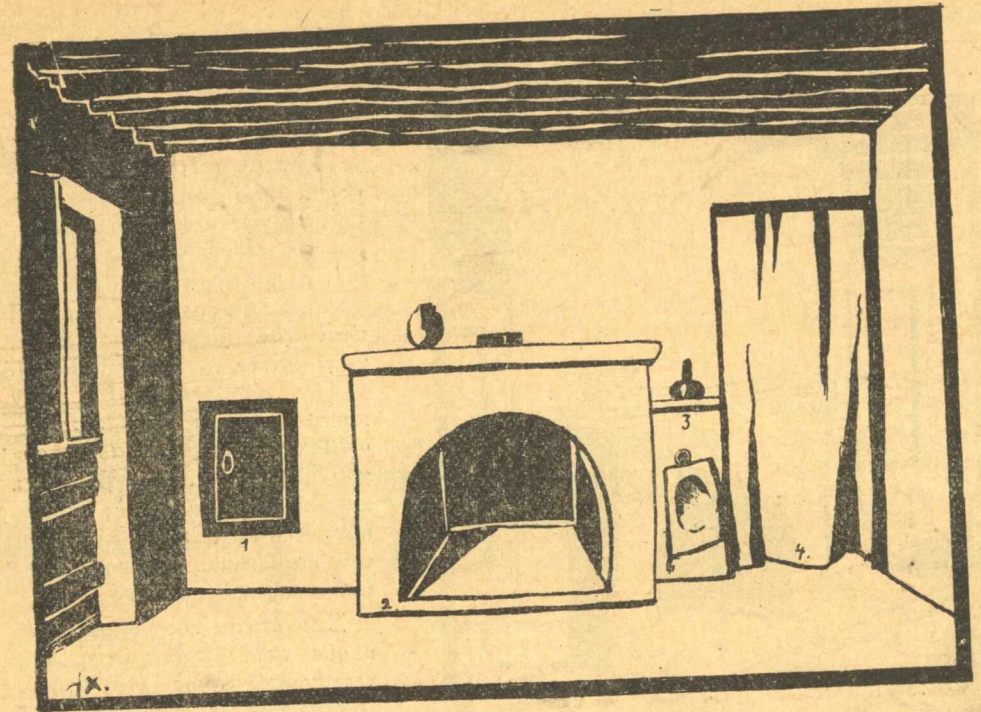

4 'Εσωτερικό σπιτιού στους Μυτιληνίους
1. Σοφάς. 2. Αμπάρι. 3. Πάγκος. 4. Μησάντρα. 5. Θέση. 6. Κρεβάτι. 7. εικονοστάσι.

σκαφίδια και διάφορα άλλα οικιακά σκεύη και σοδιές. Το κατώι λένε συχνά *βαρκαρέτζο*. Το κατώι δε συγκοινωνεί με το άνωι παρά μόνο έξωτερικά. Μπαίνει κανείς στο άνωι ή άπ' ευθείας από το δρόμο αφού αναιβει μερικά πέτρινα σκαλάκια (σπίτι Χώρας) ή αφού μπει πρώτα από μια μεγάλη αυλόθυρα σε μιάν αυλή με μικρές σχετικώς διαστάσεις, που έχει την πόρτα του κατωιού κάτω από τις πέτρινες σκάλες του άνωιού (Μυτιληνοί). Οι σκάλες του άνωιού μας φέρνουν σ' ένα χαγιάτι με τόξα, που τόσο συνιθίζεται στα σπίτια της Σάμου του κάθε τύπου και χρησιμοποιείται για να προστατεύη την πόρτα του σπιτιού από τον ήλιο και τα νερά της βροχής. Στα χωρικά σπίτια το χαγιάτι χρησιμοποιείται το καλοκαίρι και για τον ύπνο.

Το άνωι, το καθαυτό σπίτι, είναι μονόσπιτο με μια κάμαρα δηλαδή άρκετά μεγάλη (5.00×33.30 ή 8.00×3.30×2.50)

χωρισμένη σε δυο έτσι που να εξυπηρετούνται καλύτερα οι πολλαπλές ανάγκες της κατοικίας. (εικ. 26,3). Η κάμαρα αυτή χωρίζεται κατά πλίτος σε δυο άνισα τμήματα μ' ένα χώρισμα που φτάνει ένα μέτρο περίπου πάνω από το πάτωμα (εικ. 1, 4). Το μεγαλύτερο τμήμα το λένε *σπίτι* ή *παρασιά* (2,40×3,30 ή 5,60×3,30) που πήρε το δεύτερο όνομα από το τζάκι που έχει. Το μικρότερο, το πίσω μέρος (2,65×3,30 ή 2,75×3,30) είναι ένα πατάρι ύψωμένο ένα μέτρο περίπου πάνω από το πάτωμα που πιάνει όλο το βάθος της κάμαρας και λέγεται όλο μαζί *αμπάρι* ή *σοφάς*. Κάτω από το πατάρι είναι το *αμπάρι* δηλαδή η αποθήκη, του καρπού των κρεμμυδιών κλπ. που λέγεται ξεχωριστά και *αμπατάρα*. Το αμπάρι άλλες φορές είναι άνοιχτό μπροστά (εικ. 1) και άλλες φορές κλείνεται με σανίδες σχηματίζοντας σε ώριση θέση μικρή πορτούλα για να μπορούν να μπαίνουν (εικ. 4).

5. 'Εσωτερικό σπιτιού στη Χώρα. 1. Ήριάρι. 2. Τζάκι. 3. Γκιόζα. 4. Παναθύρα.

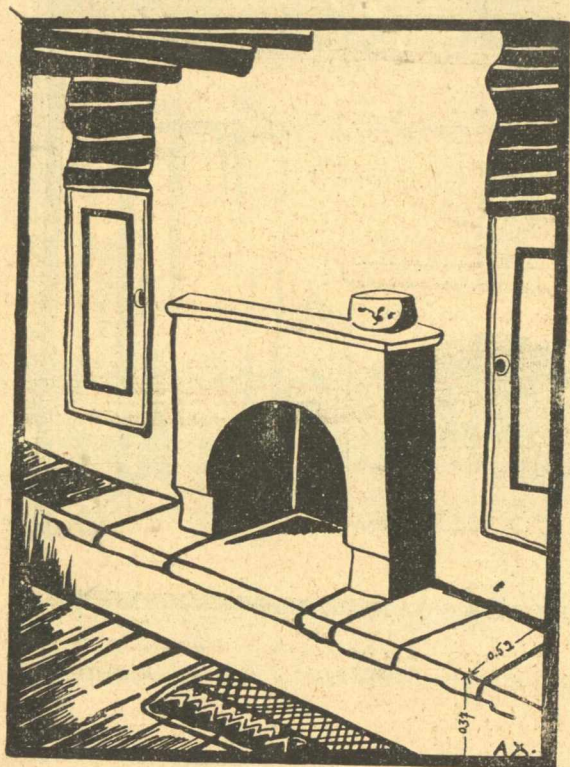
Ο σοφάς είναι το ψηλότερο μέρος της κάμαρας το πατάρι, όπου κοιμάται ή οικογένεια (εικ. 1, 4). Στα παλιότερα χωρία φαίνεται πως σοφάς λέγονταν μονάχα ένα πλατύ και ευρύχωρο κάθισμα τοποθετημένο πάνω στο πατάρι του αμπαριού που χρησιμοποιε κυρίως για την ύποδοχη των ξένων. Ο σοφάς αυτός ήταν πάντα στρωμένος με όμορφα χράμια και μαξιλάρια. Έτσι από το πλατύ και ευρύχωρο αυτό κάθισμα το πατάρι με τον καιρό ονομάστηκε δλόκληρο σοφάς. Το πατάρι αυτό φαίνεται πως ήταν άλλοτε πλούσιο στολισμένο με ξύλινα κάγκελα όπου έρριχναν οι γυναίκες τα δλοκέντητα μεσάλια και άλλα υφάσματα που χρησιμοποιαν για να τις κρύβουν όταν οι άνδρες γλεντούσαν στο άλλο μέρος της κάμαρας την *παρασιάν*.

Πάνω στο πατάρι τοποθετούν κασέλες με τα πολύτιμα αντικείμενα του σπιτιού και το ρουχισμό, καναβέτες, τις μικρότερες κασέλες για το ρακί και τα ποτά του σπιτιού και σε μιάν γωνιά τον άπαραίτητο

γιοῦκο όλης της 'Ελλάδας που εδώ λέγεται *θέση* (εικ. 1, 4) όπως και στη Μυτιλήνη. Η θέση που αλλάζει ονομασίες κατά τόπους δεν λείπει από κανένα ελληνικό σπίτι και κυρίως από τα σπίτια που έχουν σοφά. Γιατί χάμου στο πατάρι του σοφά στρώνουν τη νύκτα τα στρώματα, τις καρπέτες, τα χράμια, τα σεντόνια, που τους χρησιμεύουν για τον ύπνο. Όλα αυτά την ημέρα τα σηκώνουν για να κάνουν τις θέσες, δηλαδή το γιοῦκο.

Έχουν όμως και περίσσια κλινοσκεπάσματα που τοποθετούν στη *μησάντρα* (εικ. 4,5) που και αυτή, όσο ξέρουμε, δε λείπει από κανένα σπίτι. Στα απλά σπίτια που περιγράφουμε ή μησάντρα έχει απλούστατη μορφή. Είναι ένα απλό ντουλάπι με ράφια που άλλες φορές είναι χονερό στόντοιχο (εικ. 5) και άλλες φορές προεξέχει (εικ. 4). Τοποθετείται τότε άπάνω στο σοφά και τότε στο κυρίως σπίτι κοντά στην παρασιά, είναι άνοιχτή μπροστά σκεπασμένη απλούστατα μ' ένα ριχτό σεντόνι και τότε λέγεται και *παναθύρα*.

Στο σοφά ανεβαίνουν τότε με τρία ή

6 Ἐσωτερικὸν στὴ Χώρα με τζάκι ἀπάνω στὴν πεζούλα.

τέσσερα πέτρινα σκαλίκια πού ἔχουν πλάτος 56 πόντους καὶ πότε ἀπὸ τὸν μᾶζγο πού πιάνει ὄλο σχεδὸν τὸ μᾶκρος τοῦ ἀμπαριοῦ καὶ εὐκολύνει τὴν ἀνάβαση στὸ σοφά. Ὁ πάγος μακρόστενο κιβώτιο με ὕψος πενήντα πόντους καὶ σαράντα πλάτος, χρησιμεύει καὶ αὐτὸς γιὰ νὰ φυλᾶνε τὰ γεννήματα, τὸ ψωμί κλπ.

Γύρω στοὺς τοίχους τοῦ σοφᾶ καὶ ὀλόκληρον τοῦ σπιτιοῦ, ὑπάρχουν ράφια, ἀπλὰ σανίδια πού προεξέχουν χωρὶς κανένα κόσμημα ἢ γλυπτὸ διάκοσμο. Ἀπάνω στὰ ράφια τοποθετοῦσαν καὶ τοποθετοῦν σπάνια πιά σήμερα, τὰ καλά πιάτα, τὰ ποτήρια, τὰ πύλινα ἀγγεῖα πού τὰ λένε ζαμπετούλες, τὰ λαήνια, τὰ γυάλινα σκεύη, τοὺς μαστροπαδες, τὰ φαρφουρένια ἀντικείμενα κλ. Κάτω ἀπὸ τὰ ράφια ἀπέναντι ἀπὸ τὸ τζάκι, ἔμπηγαν τὰ παλιὰ χρόνια παλοῦκια πού χρησίμευαν γιὰ νὰ κρεμοῦν πρόχειρα ὑφάσματα οἰκιακῆς

χρήσεως ὅπως πεσκήρια, μεσάλια κλ.

Στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ σοφᾶ ψηλὰ πάνω στὸν τοῖχο ὑπάρχει μιὰ μικρὴ ξύλινη ἀψίδα, τὸ εἰκονοστάσι μ' ἓνα ἢ δυὸ μικρὰ εἰκονίσματα καὶ τὰ νυφικὰ στέφανα κρεμασμένα πλάι στὸν τοῖχο. Μπροστὰ του καίει πάντα τὸ καντίλι (εἰκ. 4).

Τὴν κυριώτερη θέση στὸν προστινὸ χῶρο, σπῖτι ἢ παραστιά παίρνει ἡ παραστιά, φιγοῦ ἢ τζάκι, πού τὴ βρίσκουμε καὶ με τὶς τρεῖς αὐτὲς ὀνομασίες. Δύο εἶναι κυρίως οἱ τύποι τοῦ σαμιώτικου τζακιοῦ ὁ τετράγωνος καὶ ὁ κωνικός.

Στὰ σπῖτια τῆς Χώρας βρίσκουμε πολὺ διαδεδομένη τὴν τετράγωνη φιγοῦ (εἰκ. 5, 6), τοποθετημένη στὴ μέση τοῦ τοίχου ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σοφά. Εἶναι λιθόκτιστη καὶ ἀσβεστομένη ὅπως οἱ τοῖχοι τοῦ σπιτιοῦ με τετράγωνο βαθούλωμα μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ πάχος τοῦ τοίχου. Γι' αὐτὸ ὁ τοῖχος τοῦ σπιτιοῦ στὸ μέρος αὐτὸ προεξέχει ἔξωτερικὰ σχηματίζοντας καὶ τὴν καπνοδόχο πρὸς τὰ ἔ-

ξω. Τὸ ἔσωτερικὸ τῆς γενικὸ σχῆμα εἶναι σχεδὸν τετράγωνο με μᾶκρος ἓνα μέτρο καὶ ὕψος ἓνα καὶ πενήντα περίπου. Τὸ μέρος πού καίει ἡ φωτιά εἶναι πέντε ὡς δέκα πόντους πάνω ἀπὸ τὸ πάτωμα. Τὸ ἄνοιγμα τῆς φιγοῦς εἶναι καμαρωτὸ, τὸ καμαρικό, καὶ ἡ ἀπάνω πλάκα τῆς πού χρησιμεύει γιὰ τέλειωμα σχηματίζει πέτρινο ράφι γιὰ νὰ τοποθετοῦν τὶς διαφορὲς γαβάθες, τὰ κανάτια, τὰ κακκάβια, τὰ κλεντένια, τὶς καστανιές, τὰ κλειδογάβαθα, καὶ διάφορα ἄλλα οἰκιακὰ σκεύη.

Μπροστὰ στὸ ἄνοιγμα τῆς φιγοῦς γιὰ νὰ μὴ βγαίη ἡ κάπνα κρεμοῦν ἓνα ἀπλὸ ὕψισμα, τὸ φιγοῦλιάν ἢ τζακόπανο, πού τὸν παλιὸν καιρὸ θάταν ὀλοπλούμιστο φαντὸ ὕφασμα.

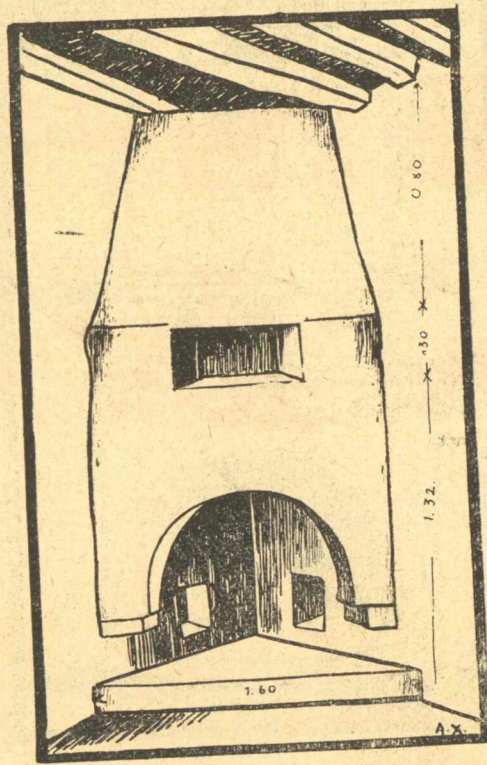
Παράπλευρα στὸ τζάκι μπαίνουν ἓνα δυὸ μικρὰ ραφάκια, οἱ γιόζκαις, γιὰ τὰ ποτήρια, ρακοπότηρα κλπ. καὶ κάτω στὸν τοῖχο κρεμοῦν τὸ σκαφίδι τοῦ ζυμώματος

ἢ τὸ σοφρὰ τὸ χαμηλὸ τραπέζι τοῦ φαγιοῦ.

Ὁ τετράγωνος αὐτὸς τύπος τῆς φιγοῦς παίρνει σὲ ἄλλα σπῖτια τῆς χώρας διευθέτησιν ἀρκετὰ ἰδιότυπη πού βρίσκουμε καὶ σὲ σπῖτια τῆς Αἴγινας καὶ τῆς βόρειας ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Τὸ μέρος πού καίει ἡ φωτιά δὲν εἶναι κάτω στὸ πάτωμα ἀλλὰ καμὰ σαρανταριά περίπου πόντους ψηλότερα, στὸ ὕψος ἀκριβῶς πέτρινης χτιστῆς πεζούλας πού πιάνει ὄλη τὴ στενὴ πλευρὰ τῆς κάμαρας (εἰκ. 6). Στὴν πεζούλα κάθεται ἡ νοικοκυρὰ ὅταν μαγερεύει χωρὶς νᾶνα ἀναγκασμένη νὰ σκύβη καὶ τοποθετῆ τὰ διάφορα μαγειρικὰ σκεύη. Χρησιμεύει γιὰ νὰ κάθωνται καὶ πολλὲς φορὲς τὸ χειμῶνα νὰ κοιμούνται κοντὰ στὴ ζεστασιά.

Κοντὰ στὸ τζάκι μπαίνουν τὰ ἀρμάκια (εἰκ. 5, 6), μικρὰ σχετικῶς χωνευτὰ στὸν τοῖχο, κλείνουν με ξύλινα φύλλα. Ἄλλασπῖτια ἔχουν ἀπὸ ἓνα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ τζακιοῦ (εἰκ. 6) καὶ σὲ ἄλλα μπαίνει στὴ θέση τοῦ δευτέρου ἀρμαριοῦ μεγάλη χωνευτὴ στὸν τοῖχο παναθύρα σὰν μησάντρα πού φτάνει σχεδὸν ὡς τὴν σκέπη τοῦ σπιτιοῦ. Στὴν κάτω μεριὰ τῆς παναθύρας ὑπάρχει βιθούλωμα γιὰ νὰ τοποθετῆται τὸ πυθᾶρι με τὸ νερὸ τοῦ σπιτιοῦ. Τὴ παναθύρα πού εἶναι ἀνοιχτὴ μπροστὰ σκεπάζουν μ' ἓνα ριχτὸ σεντόνι (εἰκ. 5).

Ὁ κωνικὸς τύπος τῆς φιγοῦς πού βρίσκουμε συχνὰ στοὺς Μυτιληνιοὺς μπαίνει

7 Σαμιώτικο τζάκι στοὺς Μυτιληνιοὺς.

στὴ γωνιά καὶ ἔχει καμαρωτὸ ἄνοιγμα, τὸ καμαρικό. Τὸ μέρος πού καίει ἡ φωτιά εἶναι δέκα περίπου πόντους πάνω ἀπὸ τὸ πάτωμα (εἰκ. 7, 8). Στὸ βάθος τοῦ τοίχου δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἔχει μικρὰ τετράγωνα ἄνοιγματα γιὰ νὰ τοποθετοῦν τὰ μικρὰ πρόχειρα σκεύη τῆς μαγειρικῆς κουιᾶλια, περούνια, τὰ μπεντελέρια, κανάτια κλπ. τὰ μικρὰ αὐτὰ ἄνοιγματα ὅπως καὶ κάθε μικρὸ σχετικὸ ἄνοιγμα λένε πο-

λίτζες ἢ παναθύρακια. Τὸ τζάκι εἶναι ἀπλούστατο με κύριο καὶ χαρακτηριστικὸ στολισμὸ τὶς πολίτζες πού μπαίνουν παραπάνω ἀπὸ τὸ καμαρικό. Ἔτσι βλέπουμε τζάκια στολισμένα στὸ κέντρο με μιὰ εὐρύχωρη πολίτζα (εἰκ. 7) καὶ ἄλλα με τρεῖς (εἰκ. 8), τέσσερες καὶ πέντε ἀκόμη. Σὲ μερικὰ τοὺς βρίσκουμε καὶ πέτρινα ράφια (εἰκ. 8), πού πλαισιώνουν ὁμορφα τὶς πολίτζες. Οἱ πολίτζες χρησιμεύουν γιὰ νὰ τοποθετοῦν διάφορα ἀντικείμενα

Ἡ σταμνουθάκη, σταμνοθήκη ἢ νεροπονλίτζα, ἡ θέση γιὰ τὴ στάμνα ἔχει σχεδὸν πάντα πρωτόγονο τύπο. Τὸ ἄνοιγμα στὸν τοῖχο ἢ στὴ βαθου-

λωτὴ πέτρα γιὰ τὴν τοποθέτησή της, δὲν εἶναι τυπικὸ ἀλλὰ τὸ κάνουν ὅπου τοὺς εἶναι βολικὰ κοντὰ στὸ τζάκι, κάτω τὸ ἀρμάρι, καὶ ἀκόμη κάτω ἀπὸ τὸ παρᾶθυρο πού τὸ ἀπάνω μέρος του χρησιμεύει καμὰ φορὰ γιὰ νεροχύτης ὅπως βλέπουμε στὴν κάτωψη τοῦ σχ. 3. Βρίσκουμε ὁμῶς καὶ τὸν τύπο τῆς σταμνουθήκης σὰν

ἔπιπλο κατάλληλα διασκευασμένο (εἰκ. 10) καὶ τοποθετημένο κοντὰ στὸ νεροχύτη.

Ἡ ὄροφή τῶν σπιτιῶν στὴν Χώρα καὶ στοὺς Μυτιληνιοὺς εἶναι ξύλινη, ἢ ξυλωσιά, γινομένη με̄ χοντρά δοκάρια, τὰ πατερα, τοποθετημένα σὲ ἀπόσταση τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὰ πάτερα αὐτὰ δὲ βασισθῆνται στὴ μέση ἀπὸ καμιά κεντρικὴ δοκὸ ἐπειδὴ τὸ πλάτος τοῦ σπιτιοῦ ἔχει μικρὸς διαστάσεις ὅπως εἶδαμε. Ἔτσι πολὺ πιθανὸν εἶναι ἀπὸ τὰ δοκάρια νὰ τακτοποιήσαν καὶ τὸ πλάτος τοῦ σπιτιοῦ γιὰ τὸ δοκοῦς μετὸσο μᾶκρος ἦταν εὐκόλο νὰ βροῦν σὲ κάθε παλιότερα χρόνια ἀπὸ τὰ δάση ποὺ σκέπαζαν τὴν περιοχὴ τῆς χώρας ἀκόμη στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα *.

Οἱ τάβλες ἢ τὰ καλάμια ποὺ φαίνονται ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δοκάρια συμπληρῶνουν τὴ ξυλωσιὰ τῆς στέγης τὴν ντραβάκα ὅπως λένε. Πάνω ἀπ' αὐτὲς τοποθετοῦν παχὺ στρώμα ἴσαμε μιὰ πιθαμὴ — ἀπὸ φύκια ποὺ ἀγοῦ παιηθοῦν καλὰ δέχονται τὸ χῶμα τῆς ἐπιπέδης στέγης, τὸ ψαλμόχωμα ποὺ προμηθεύονται ἀπὸ τὸ χωριὸ Κουμείκα ἀνατολικά στὸ Μαραθόκαμπο.

Τὰ σπίτια ἔχουν λίγα ἀνοίγματα, μιὰ πόρτα καὶ δυὸ συνήθως παράθυρα.

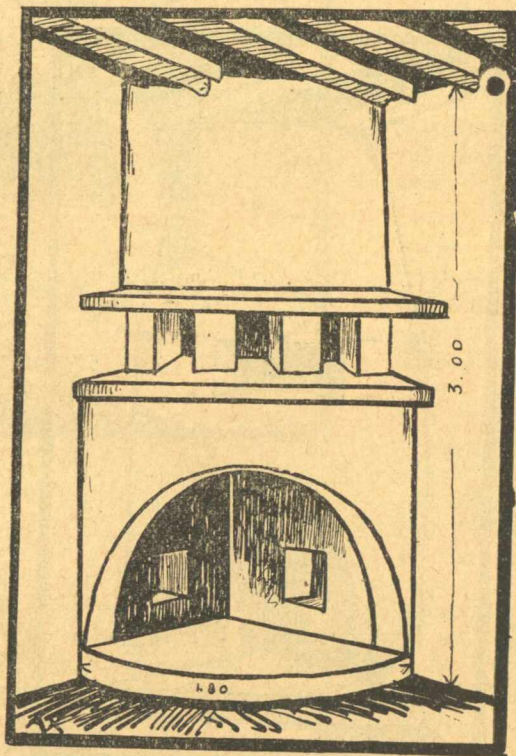
Ἡ πόρτα εἶναι ἀπλή καὶ μονόφυλλη κομμένη ὀριζόντια στὴ μέση, ὅπως σὲ πολλὰ ἄλλα νησιά, τὸ κάτω μέρος ἀποτε-

* Πρ. Ἐπ. Σταματιάδη «Σαμαζὰ» Τόμος 4ος.

λεῖτὸ κατωπόρτικαὶ τὸ ἀπάνω τὸ πανωπόρτικα. Ὅταν ἀνοίγουν τὸ πανωπόρτικα γιὰ νὰ μπαίνει περισσότερο φῶς στὸ σπίτι καὶ ἔτσι ποὺ γίνεται σὰν παράθυρο, τὸ κρατᾶνε ἀπὸ πάνω με̄ μικρὰ ξύλα σὰν παλούκια πλακωτὰ ποὺ στριφογυρίζουν, τὰ κοράμια μπηγμένα στὸν ἐσωτερικὸ τοῖχο τῆς πόρτας.

Τὰ παράθυρα τα παραθύρια, πολὺ μικρά, μπαίνουν συνηθέστερα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ σοφᾶ ἢ καὶ τὰ δυὸ μαζί στὸ βᾶθος. Κλείνουν με̄ ξύλινα φύλλα, τὰ κάτια, καὶ ἔχουν πολλὲς φορὲς κάγκελλα ξύλινα τὰ παρακλίμια, ντραπαζάνια ὅπως λέγονταν. Πολλὲς φορὲς βρῖσκομε πάνω ἀπ' αὐτὰ καὶ μικροὺς γυάλινους φεγγίτες χωρὶς σχέδια ποὺ μᾶς θυμίζουν τὰ διακοσμητικὰ παράθυρα ποὺ τόσο συνειθίζονται στ' ἀρχοντόσπιτα τῆς Σάμου κλπ.

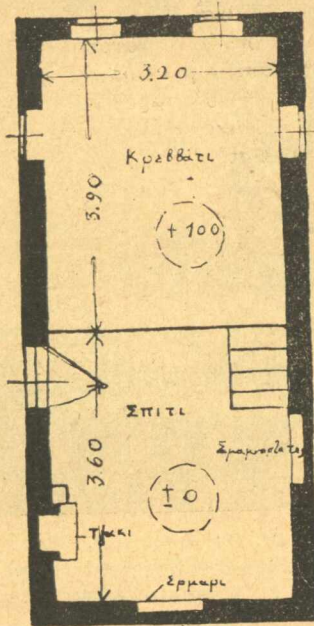
Στὴ Σάμο λοιπὸν ὅπως βλέπομε διατηρήθηκε ἡ διάταξη τοῦ ἀπλοῦ νησιώτικου σπιτιοῦ στὰ βασικά στοιχεῖα, ἀν καὶ παρουσιάζει μερικὲς παραλλαγὲς ὅπως ἀναμεταξύ τους ὅλα τὰ νησιώτικα σπίτια. Ἡ ὁμοίότητα αὐτὴ τοῦ ἀπλοῦ σαμιώτικου σπιτιοῦ με̄ τὸ νησιώτικὸ σπίτι μᾶς ἀποδείχνει μιὰ φορὰ ἀκόμη τὴν ὁμοιογένεια τῶν κατοίκων τῶν νήσων, τόσο ποὺ νὰ βρῖσκομε τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα σ' ἕνα πολὺ ἀπόμακρο ἀπὸ τὴ Σάμο νησί, τὴν Αἴγινα.

8. Σαμιώτικο τζάνι

κάμαρες, στὸ κυριώτερο δωμάτιο πὺ χρησιμεύει γιὰ αἴθουσα ὑποδοχῆς, βρῖσκομε τὴ μισάντρα ποὺ πιάνει ὅλον τὸν τοῖχο κατὰ πλάτος τῆς κάμαρας καὶ προέχει ἄρκετὰ ἀπ' αὐτόν. Εἶναι μεγάλο ξύλινο ντουλάπι με̄ ξύλινα φύλλα στολισμένα με̄ γλυπτὰ κοσμήματα. Τὸ σχῆμα τοῦ ἀρκετὰ σύνθετο χωρίζεται σὲ διάφορα τμήματα μικρότερα ἢ μεγαλύτερα ποὺ τὸ καθένα τοὺς ἔχει καὶ ξεχωριστὸ σχῆμα. Στὰ μεγαλύτερα κρῖβουν τὰ κλινοσκεπάσμα, τὰ χρᾶμια κλ. καὶ στὰ μικρότερα τὰ διάφορα πολύτιμα οἰκιακὰ σκευῆ. Δυὸ μακροῦλά χωρίσματα χρησιμοποιοῦν γιὰ τὰ τοιμπούκια, ἢ τοιμπουκοθήκη, καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ κέντρου τῆς μισάντρας μπαίνουν τρεῖς ἀνοίγματα τὸ ἕνα πῖνω στὸ ἄλλο γιὰ τὴν τοποθέτηση διαφόρων ἀντικειμένων. Τὰ ἀνοίγματα αὐτὰ ποὺ στὴ Σάμο λέγονται μεντεσέδες δὲ λείπουν καὶ ἀπὸ τίς πλούσιες στολισμένες μουσαῖνδρες ἡμισάντρες στὶς βύρρειες ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας ἔχουν ὁμοορφα καὶ ἰδιότυπα σχήματα καὶ λέγονται θουρίδες.

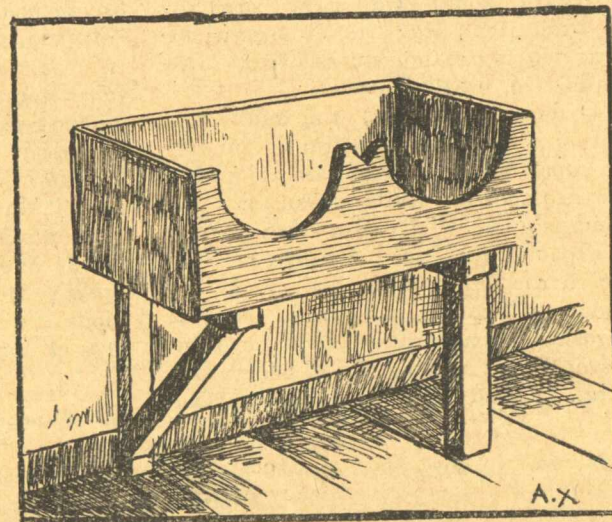
Ἡ ὄροφή τῆς κάμαρας αὐτῆς στολίζεται τίς πιὸ πολλὲς φορὲς στὸ κέντρο με̄ σκαλιστὰ στὸ ξύλο λουλούδια καὶ κλαδιά. Ἀπὸ

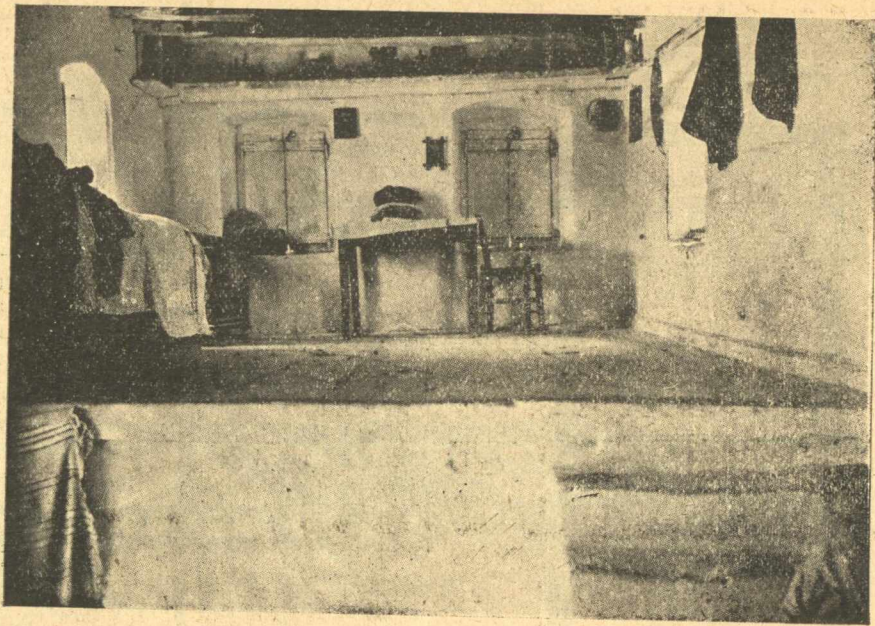
9. Κάτοψη σπιτιοῦ στὴν Αἴγινα (Μεσαγρός).

Καὶ ἐδῶ τὸ σπίτι ἔχει τὸ ἴδιο ὀρθογώνιο σχῆμα, τίς ἴδιες σχεδὸν διαστάσεις καὶ τὴν ἴδια ἐσωτερικὴ γενικὴ διάταξη, ὅπως φαίνεται στὴν κάτοψη καὶ στὸ ἐσωτερικὸ (εἰκ. 9, 11). Οἱ μικρὲς παραλλαγὲς ποὺ βρῖσκομε, τὰ περισσότερα π.χ. παράθυρα κλπ. προέρχονται ἀπὸ τοπικὲς συνθῆκες, ὅπως καὶ τὰ ἰδιαιτέρη σχήματα τζακιῶν, σταμνοστάκη κλπ. μᾶς φανερῶνουν τὴν ξεχωριστὴν ἰδιοσυγκρασίαν κάθε νησιώτικη, ἢ ὁποῖα ἀναπτύχθηκεν ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ γενικά.

Δὲν εἶναι σκοπὸς μας νὰ καταπιαστοῦμε με̄ τοὺς ἄλλοις δυὸ τύπους τοῦ σαμιώτικου σπιτιοῦ γι' αὐτὸ καὶ δίνουμε με̄ λίγα λόγια μιὰ μικρὴ τυπικὴ περιγραφὴ. Στὸν πιὸ ἐξελεγμένο τύπο με̄ τίς τρεῖς

10. Σταμνοστάκη Σάμου.

Ἐσωτερικὸ σπιτιὸν ἐστὴν Αἴγινα
μὲ σοφὰ καὶ ἀμπάκι.

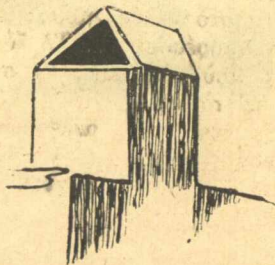
τις ἄλλες δυὸ κάμαρες ἢ μιὰ ἔχει τὴν παρασιὰ καὶ χρησιμεύει γιὰ τὸν ὕπνο καὶ τὸ φαγὶ καὶ ἡ ἄλλη εἶναι ἀποθήκη διαφόρων πραγμάτων. Οἱ πόρτες καὶ τὰ μικρότερα ντουλάπια σὲ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ σπιτία εἶναι καὶ αὐτὲς πλούσια στολισμένες μὲ γλυπτὰ κοσμήματα. Ἔτσι κατὰ τὸν Ἐ. Σταματιάδη ὅταν ἕνα τέτοιο σπιτί εἶχε τις πόρτες σκαλισμένες λέγονταν σπὶν πληθυντικῶς, σπιτία ἡκατοικίες.

Ὁ ἀρχοντικὸς τύπος τοῦ σαιμιάτικου σπιτιοῦ ὁ πύργος ἀποτελεῖται τις πιδὸ πολλές φορὲς ἀπὸ τρία πατώματα καὶ σπάνια ἀπὸ περισσότερα. Κάθε πάτωμα ἔχει μιὰ ἢ δυὸ κάμαρες. Τὰ σπιτία αὐτὰ ἔκτιζαν οἱ πλουσιώτεροι πού ἀνάλογα μὲ τὸν πλοῦτον τοὺς καὶ στόλιζαν λιγότερο ἢ περισσότερο. Ἔτσι τις πιδὸ πολλές φορὲς οἱ τοῖχοι τῶν σπιτιῶν αὐτῶν εἶναι ζωγραφισμένοι καὶ τὰ ταβάνια καὶ οἱ πόρτες σκαλιστές. Σ' αὐτὰ τὰ σπιτία βροῖοκομε καὶ

διακοσμητικὰ πολύχρωμα παράθυρα.

Τοῦ πύργου αὐτοῦ τῆς Σάμου ἐλπίζομε μιὰ μέρα νὰ ἔχωμε τὴν περιγραφὴν ἐστὴν καθε λεπτομέρεια, γιατί ἀληθινὰ ἀξίζει τὸ ἐνδιαφέρον μας γιὰ τὸν πλοῦσιον καὶ πολύμορφο στολισμὸν τοῦ πού παράδειγμα δίνομε στὸ ἐρχόμενο φύλλο τῆς σκαλιστῆς πόρτας μὲ τὰ γεωμετρικὰ σχήματα καὶ τὴν στολισμένην μὲ καρφία καὶ τρυπητὸ χαλκὰ πόρτα τῆς πού ἔχει σκαλιστὸ μαρμάρινον ὑπέρθυρον μὲ τὸ δικέφαλον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν: «Πύργος ὅς ἐκ βάρων καὶ θεμελίων ὠκοδομήθη παρὰ τοῦ εὐαγοῦς κυρίου Μανθῆ Κωνσταντίνου εἰς ἀσφάλειαν αὐτοῦ τε καὶ τῶν φίλων ΑΨΜΘ' (1749) Μαρτίου μεσοῦντος. Τὰ δυὸ αὐτὰ ὑποδείγματα πού μᾶς θυμίζουν πόρτες τῆς βόρρειας ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀπαντήσαμε σὲ πυργόσπιτα τῆς Χώρας.

(Συνέχεια)

ΑΠ. ΔΟΞΙΑΔΗ

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Σήμερα περάσαμε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πού διάφοροι κοινωνιολόγοι ἐφοβοῦντο ὅτι μιὰ ἡμέρα ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς θὰ αὐξήσῃ τόσο πολύ, ὥστε ὁ κόσμος δὲν θὰ μπορῇ νὰ διατραφῇ καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου πρέπει νὰ λάβουμε μέτρα διὰ νὰ προλάβουμε τὴν δυστυχία ἢ ὁποία καὶ τότε ἀκόμα ἀπεδίδοτο στὸν ὑπερπληθυσμὸ. Σήμερα στὶς περισσότερες χώρες γίνεται τὸ ἐνάντιον.—Οἱ πολιτικοὶ βλέπουν πῶς ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας τῶν δὲν αὐξάνει ἀναλόγως μὲ τὰ ἄλλα ἔθνη, προβλέπουν τὴν καταστροφὴν πού θὰ ἀκολουθήσῃ, καὶ προσπαθοῦν μὲ κάθε τρόπο νὰ τονώσουν τὴν γονιμότητα τοῦ λαοῦ τῶν. Καὶ πρῶτα—πρῶτα ἔρχεται ἡ Γαλλία. Στὴν ἀρχὴ τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχε πληθυσμὸ 27 ἑκατομμύρια, ἐνῶ ἡ Γερμανία ἐστὶν τότε ἑκτασὴ, 25 ἑκατομ. ἡ Ἀγγλία μόνον 9 ἑκατομμύρια καὶ μετὰ ἑκατὸ χρόνια ἡ Γαλλία 39, ἡ Γερμανία ἐστὶν ἴδια ἑκτασὴ 53 καὶ ἡ Ἀγγλία 31. Καὶ εἰς τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια ἡ κατάσταση χειροτερεύει. Ἡ Γαλλία μὲ ὅλα τὰ μέτρα πού λαμβάνει ἐπέτυχε νὰ αὐξήσῃ τὸν πληθυσμὸ τῆς κατὰ 65.000, ἡ Ἀγγλία κατὰ 250.000 ἡ Γερμανία καὶ Ἰταλία κατὰ 500.000. Καὶ αὐτὰ κατὰ τὸ ἔτος 1927. Κάθε ἕνας μπορεῖ νὰ φαντασθῇ πού θὰ φθάσῃ ἡ κατάστασις αὐτῆ ἢ ἡ ἴδια ἀναλογία ἰσχύει καὶ στὸ μέλλον. Οἱ γείτονες τοὺς ἅμα δὲν μποροῦσιν νὰ ζήσουν μέσα στὰ σύνορα πού τοὺς περιορίζουν διὰ ἀναγκασθῶν μὲ τὸ καλὸ καὶ μὲ τὸ κακό, ἄλλοτε ὡς ὀγάτες καὶ ἄλλοτε ὡς στρατιῶτες νὰ πηδήσουν τὰ σύνορα καὶ νὰ ζητήσουν τὸ ψωμί τοὺς

καὶ τὸ ψωμί τῶν παιδιῶν τοὺς. Παίγναι τὸ παράδειγμα αὐτὸ γιὰ νὰ κάμω ἀνάλογες σκέψεις καὶ γιὰ τὴν χώρα μας, σὲ ὅτι ἀφορᾷ τις σχέσεις τῆς μὲ τοὺς γείτονές τῆς. Ἐμεῖς δὲν ἔχομε στατιστικὴ ἀκριβὴ γιὰ νὰ μάθουμε ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ πού βρισκόμαστε. Ἐνα μόνον εἶναι γνωστὸν ἀπὸ μιὰ γερμανικὴ στατιστικὴ πού βροῖκα, ὅτι ὁ πληθυσμὸς μας αὐξάνει λιγώτερο ἀπὸ τὴν Βουλγαρία καὶ σχεδὸν τόσο ὅσο τῆς Σερβίας. Αὐτὰ γιὰ τὸν περασμένον αἰῶνα. Σήμερα δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἐξακριβωθῇ πού βρισκόμαστε, γιατί οἱ πόλεμοι, οἱ νίκες, οἱ καταστροφές καὶ σ' ἐμᾶς καὶ στὰ ἄλλα βαλκανικὰ κράτη, ἔκαμαν τέτοια ἀναστάτωση, ὥστε μόνον ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια εἰρηνικὰ θὰ εἴμεθα σὲ θέσι νὰ μιλήσουμε μὲ ἀριθμούς.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπολύτως βέβαιον καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν γενικὸς κανόνας ὄχι μόνον σὲ μᾶς ἀλλὰ καὶ παντοῦ εἶναι ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων, ἐὰν δὲν ἔπαιρνε καινούργιον ρεῦμα ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας θὰ ἐκινδύνευε νὰ χαθῇ ὀλοκληρωτικῶς. Δὲν ἔχομε παρὰ νὰ ἰδοῦμε τί ἔγιναν οἱ κάτοικοι τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν, τί ἔγιναν οἱ ἀπόγονοι τῶσων καὶ τῶσων ὀνομαστῶν ἐστὶν ἱστορία οἰκογενειῶν διὰ νὰ πεισθοῦμε γιὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ.

Τὸ ἴδιον συνέβει καὶ μὲ τὴν ἀριστοκρατίαν ἐστὶς ἄλλες χώρες ἢ ὁποία ἐπειδὴ δὲν ἔπαιρνε καινούργια τροφή ἀπὸ τις ἄλλες κοινωνικὰς τάξεις σιγὰ-σιγὰ χάθηκε. Ὁ ἴδιος ὁ κανόνας ἐπαναλαμβάνεται παντοῦ. Σὲ ἔθνη ὀλοκληρὰ, σὲ πόλεις, σὲ

κοινωνικές τάξεις. Όσοι άρχισαν να παράγουν λιγότερο από ορισμένο αριθμό παιδιών σιγά-σιγά χάθηκαν από το πρόσωπο της γης. Και οι άρχαιοί Έλληνες και οι Ρωμαίοι κατεστράφησαν με τον καιρό γιατί δεν έκαμναν πιά παιδιά τόσα όσα έχορειαζόνταν για να συντηρηθούν. Δέν είναι αλήθεια ότι τὰ έθνη γηράσκουν και πεθαίνουν όπως τὰ άτομα, ούτε ότι είναι υποχρεωμένα και εκείνα να περάσουν όλα τὰ στάδια της ανάπτυξης: άνδρισμού και γηρατιών όπως οι οργανισμοί, ούτε και ότι ο πολιτισμός αυτός καθ' έαυτόν είναι εκείνος που προκαλεί την εκμηδένιση, αλλά γιατί συνδέεται με καινούργιες συνήθειες της ζωής, που μάς οδηγούν στην ολιγοτεχνία. Έχομε ως παράδειγμα άλλα έθνη τὰ όποια άν και περάσαν επίσης στάδια πολιτισμού ύψηλά, όπως οι Κινέζοι χωρίς σε οικογενειακές, κοινωνικές και θρησκευτικές παραδόσεις στερεάς και σήμερα ακόμη εξακολουθούν να υπάρχουν και να αριθμούν πολλά εκατομμύρια λαοί.

Τό ότι δέ αυτή ήταν ή κυριώτερη αίτια μαζί βέβαια με άλλες λιγότερο σπουδαίες αποδεικνύεται και από διάφορα νομοθετήματα τὰ όποια είχαν άρχισει να ψηφίζουν οι άρχοντες των τὰ όποια όμως ήλθον πολύ άργά. Πολλοί βιολόγοι υπελόγισαν και σήμερα ακόμα πόσον καιρόν μπορεί να ζήση μιá τάξη κοινωνική με ώρισμένον αριθμόν απογόνων και αναλογίαν με άλλην ή όποία έχει διαφορικόν αριθμόν παιδιών.— Ένας γερμανός βιολόγος υπελόγισεν ότι άν έχωμε σε μίαν πόλιν δύο ίσες ομίδες κατοίκων από τας όποι-ας ή μία παράγει 4 παιδιά και ή άλλη 3 τοιαύτα και με διάφορη διάρκεια γενεών (33 και 25 χρόνια)—μετά 300 χρόνια ή αναλογία θα είναι όχι πλέον 50:50 αλλά 91:9.— Έάν τώρα τό παράδειγμα αυτό τό εφαρμόσουμε όχι πιά σε δύο ομάδες της ίδιας πόλεως αλλά σε δύο γειτονικές πόλεις, ή σε δύο γειτονικά έθνη (άν πάρουμε την Γαλλία και τη Ίταλία, ή την Ελλάδα και τη Βουλγαρία) μετά 300 χρόνια ο ένας λαός θα είναι δεκαπλάσιος από τόν άλλον.

Έπάνω στις σκέψεις αυτές και παρατηρήσεις, και μελέτες προσπαθήσαν να εξακριβώσουν πόσα παιδιά είναι ανάγκη να έχη

κάθε οικογένεια σε μία χώρα για να μπορέση να διατηρηθή εις τό ίδιο επίπεδο πάντοτε του πληθυσμού. Και έφθασαν εις συμπεράσμα ότι πρέπει να μεγαλώση άνω του δού έτους κάθε οικογένεια τουλάχιστον τρία παιδιά (και κάτι τι) δια να μη ελαττώνεται κάθε χρόνο ο αριθμός της, και τουλάχιστον 4 δια να αύξάνη.

Τί γίνεται στο τόπο μας όμως; Δυστυχώς ή στατιστική μας είναι τόσο πτωχή ώστε να μη είμπορούμε να βασισθούμε σ' αυτή. Δι' αυτό περιοριζόμεθα μόνον σε παρατηρήσεις τας όποι-ας κάμνομε στη κοινωνία που ζούμε και απ' εκεί βγάζομε μερικά συμπεράσματα.

Και σε μάς εδώ γίνεται ό,τι και αλλαχού, δηλαδή ο κόσμος των πόλεων γεννά λιγότερα παιδιά εν αναλογία με τόν κόσμον των μικρότερων κέντρων και των χωριών. Άλλά και μέσα στους κατοίκους των ιδίων πόλεων παρατηρείται διαφορά. Οι διανοούμενοι, οι υπάλληλοι, οι αξιωματικοί, οι εύποροι, έχουν λιγότερα παιδιά από τους εργάτας, τους επαγγελματίας, τους μικροαστούς. Τό ότι δέ ο αριθμός των κατοίκων μιάς πόλεως δέν ελαττούται αναλόγως όφείλεται βέβαια στο γεγονός ότι διαρκώς εισρέουν από τις επαρχίες νέοι κάτοικοι, άλλ' επίσης και στο ότι ή θνητότης όλων και ιδίως των παιδιών είναι πολύ μικρότερη στις πόλεις παρά στις επαρχίες.

Και άν μέν ο αριθμός των καινούργιων κατοίκων εν γένει και ή διαφορά των γεννήσεων και θανάτων επαρχιών και κέντρου είναι τόσοσόν μεγάλος ώστε άφού καλύπτεται τό έλλειμα να μένη και πλεόνασμα ίσως δέν θα είχε και μεγάλην σημασίαν δια την σωτηριαν των φυλών ή μικρά γονιμότης των πολιτών εάν δέν υπήρχε ο φόβος ότι καλύτερα στοιχεία αντικαθίστανται με τοιαύτα μικρότερας βιολογικής αξίας, και ότι ως εκ τούτου ποσοτικώς μέν δέν θα ύστεροϋσε τό έθνος αυτό ποιοτικώς όμως ώρισμένως ναί.

Ο Ισχυρισμός μου αυτός θα φανή περίεργος για εκείνους που φρονούν τὰ ενάντια, και οι όποιοι νομίζουν ότι εις μέν τις πόλεις διαμένουν στοιχεία και ήθικώς και σωματικώς κατώτερα, ενώ αντιθέτως στην ύπαιθρο ο πληθυσμός από την άποψη αυτή είναι ανώτερος. Η

βάσις του συλλογισμού αυτού είναι όρθή. Και εγώ συμφωνώ απολύτως. Οι συνήθειες της ζωής των πόλεων και μάλιστα των μεγαλουπόλεων είναι καταστρεπτικές για την ανθρωπίνη φύση. Τό οινόπνευμα, τὰ άφροδίσια, ή φιλήδονη ζωή, ή σκληρά βιοπάλη καταπονοϋν τό σώμα και εκφυλίζουν τη ψυχή. Άλλά ποιός εγκαταλείπει τό χωριό του για να ζητήσει στην πρωτεύουσα του νομού ή της χώρας τό μέλλον του; Ο έξυπνος, ο δραστήριος, ο μορφωμένος, ο τολμηρός και εκείνος που με την ικανότητά του απέκτησε μιá ώρισμένη περιουσία την όποία τώρα θέλει να μεγαλώση. Και επομένως με τη παντοεινή αυτή μετακίνηση όλα τὰ καλύτερα βιολογικά κεφάλαια ενός έθνους παίρνουν μαζί τους όσον κληρονομικόν και επίκτητο πλούτον έχον εις σώμα, πνεύμα και ήλην, και με τὰ εφόδια αυτά οίχονται μέσα στα κύματα μάς καινούργιας ζωής, στην όποιαν άλλοι πνίγονται, άλλοι βγαίνουν τραυματισμένοι, και λίγοι επιπλέουν σώοι και άβλαβείς. Και τό αποτέλεσμα ότι τόσα άκαμάτα ζωτικά κεφάλαια διαρκώς καταποντίζονται και όλη ή ικμάς ενός έθνους σβύνεται μέσα στις φλόγες των πόλεων. Τό ότι δέ τό εκάστοτε μετακινούμενα στοιχείο είναι ανώτερα των σταθερών αποδεικνύεται και από τό γεγονός ότι ή μετανάστευση σε μεγαλύτερη κλίμακα και εις μεγαλυτέραν έκταση προς την Άμερικην επιχειρείται από ανθρώπους που αισθάνονται μέσα τους όλη τη δύναμη να παλαίψουν και να νικήσουν, και τό αποτέλεσμα αυτής ο μεγάλος όργανισμός στις Ηνωμένες πολιτείες προς τη πρόοδο, ο όποιος σήμερα ακόμη κρατεί τὰ σκλήτρα στον συναγωνισμόν αύριον όμως ώρισμένως θα είναι ο τελειωτικός νικητής.

Όσο λοιπόν ή γονιμότητα και μέσα στα σπλάχνα του ίδιου λαού δέν είναι ή ίδια σε όλες τις κοινωνικές τάξεις και όλους τους τόπους και εφ' όσον ή τύχη ενός λαού εξαρτάται από τόν αριθμόν και την βιολογικήν αξίαν των ατόμων, χρειάζεται μιá σοβαρά μελέτη του ζητήματος και άφού αποκρυσταλλωθεί σαφής γνώμη να ληφθούν τὰ ανάλογα μέτρα όχι όπως θα ενόμιζε κανείς εκ πρώτης όψεως

για την αύξηση εν γένει των τοκετών και επομένως των παιδιών, αλλά για τη διαρρύθμιση εκ μέρος της πολιτείας του αριθμού των τέκνων κατά τέτοιον τρόπον, ώστε τὰ βάση και οι φροντίδες γεννήσεως και συντηρήσεως να κατανεμηθούν κατά τρόπον δίκαιον μεταξύ των διαφόρων στρωμάτων ούτως ώστε και των εγωιστών ή άμεριμνησία να περισταλή, και των ευσυνειδήτων οι μερίμνες να άνακουφισθούν, και των άμαθών ή μοιρολατρεία να διαφωτισθή και περιορισθή. Πρώτα από όλα χρειάζεται μιá στατιστική άκριβής. Μόνον εκείνη θα μάς οδηγήση. Εκείνη θα μάς διδάξη, άν αυξάνεται ο πληθυσμός και κατά πόσον και εάν ή αύξηση αυτή όφείλεται εις την πληθώρα των τοκετών, ή εις την ελάττωση των θανάτων, και ποιá ή αναλογία μεταξύ των δύο αυτών παραγόντων.

Η συνεχής αύξηση, του πληθυσμού των πολιτισμένων χωρών κατά τό δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνας, έδωκε καθ' άρχάς την εντύπωση ότι αυξάνουν οι τοκετοί. Έπισταμένη όμως μελέτη απέδειξεν ότι ή τεκνογονία σε παλαιότερες εποχές ήταν μεγαλυτέρα, άλλ' ότι σνεχεις πόλεμοι, οι επιδημίες και κατά καιρούς ή πείνα έδεκάτιζε τόσοσόν σκληρά την ανθρωπότητα ώστε να μη περισσεύη αρκετός κόσμος και ότι τώρα ή αύξηση του πληθυσμού ήταν πλέον καταφανής γιατί και ή θνησιμότητα ήταν λιγότερη. Όσονδήποτε όμως και άν εξημερώνοντο τὰ ήθη και οι ήγειροι άροι της ζωής εκαλλιτέρευον, πάντοτε ο εκούσιος περιορισμός της αναπαραγωγής ήτο τόσοσόν αναπόσπαστα συνδεδεμένος με την ατομική ζωή, ώστε να προβλέπεται ότι μίαν ήμέραν τό ισοζύγιον μεταξύ γεννήσεων και θανάτων θα έτελείωνε υπέρ του δευτέρου. Διότι τό ποσοστόν της θνησιμότητος δέν είναι δίκαιον να ύπερβή ώρισμένα όρια ενφ' τό ποσοστόν της παιδογονίας ήμπορεί να φθάση μέχρι του μηδενός.

Για τούτο όσηνδήποτε σημασίαν μεγάλην και άν έχη για μιá χώρα ή ελάττωση της θνησιμότητος, πάντοτε ή κυριώτερα προσοχή των ενδιαφερομένων πρέπει να στραφή εις τό ζήτημα της διαρρύθμισέως των τοκετών. Πρέπει

δὲ ὠρισμένως ἡμέριμα αὐτὴν ἀποτέλλει ἀπὸ τὴν κοινωνία καὶ τὴν πολιτεία τὸ ταχύτερον, γιατί πρῶτον μετὰ τὸ σύστημα τῆς ὀλιγοτεκνίας τὸ ὅποιον πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἀπησχόλει μόνον τοὺς κυβερνήτας μερικῶν μόνον ἐλαχίστων χωρῶν τὰ ἄρα εἰσέδουσε παντοῦ καὶ στὰς πλέον ἀπολυτίστους, καὶ δεύτερον ἡ ἴδια νοοτροπία ἡ ὅποια πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἦτο πρόνομιον ὠρισμένων μόνον ὀλιγαριθμῶν τάξεων, σήμερον κατέκτησε καὶ τὴν καλύβη τοῦ τελευταίου χωρικοῦ. Κυρίως δὲ μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ὅποτε ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπληθύνσεως εἶναι μεγαλύτερα ἢ ψυχρὸν ἄνθρωπον εἶναι τέτοια ὥστε νὰ τοποθετῆ σὲ πρώτη γραμμὴ τὸ συμφέρον τοῦ ἀτόμου, νὰ ῥιζώνεται μετὰ ὅλη τὴ δύναμιν τῶν στὰς ἀπολαύσεις, καὶ γὰρ νὰ οἰκονομῆσιν καιρὸν καὶ χρήματα νὰ ἀποφεύγῃ πᾶσαν ἄλλην φροντίδα καὶ ἐπομένως καὶ τὸ παιδί, καὶ ὅταν παρουσιασθῆ νὰ τὸ παραμερίσῃ μετὰ τὸν πλέον σκληρὸν τρόπο. Παράδειγμα τρανὸν αὐτῆς τῆς καταστάσεως εἶναι μιὰ στατιστικὴ μιᾶς πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ ἀγρότες γεννοῦν παιδιά διπλάσια καὶ τριπλάσια τῶν ὅσα τοὺς ἀναλογεῖ, οἱ ἐργάτες τῶν πόλεων μόνον τόσα ὅσα πρέπει καὶ αἱ ἄλλαι ἀνώτερες τάξεις κυρίως δὲ οἱ διανοούμενοι τὸ 1)2 ἢ 1)3 τῶν ὅσα θὰ ἦτο ὀρθόν. Καὶ ἐδῶ ἡ παρακολούθησις μεταξὺ τῶν Ἀθηναϊκῶν οἰκογενειῶν μᾶς πεθεῖ ὅτι δὲν ἀπέχομε πολὺ ἀπὸ τὸ σύστημα αὐτὸ μετὰ μόνον τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ τάξις τῶν μικροαστῶν καὶ μικροεπαγγελματιῶν παρουσιάζει γονιμότητα ὅχι εὐκαταφρόνητη. Πάντοτε ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειῶν μετὰ δυὸ παιδιά εἶνε πλέον πολὺ μέγας, καὶ ἄλλων πάλι μετὰ ἓνα μόνον παιδί γίνεται καθημέρα καὶ μεγαλύτερος. Τὸ κακὸν ποῦ γίνεται εἰς τὴν κοινωνία ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν εἶναι τρομακτικόν. Γιατὶ δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων τῆς χώρας μας ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς χειροτερεύσεως τοῦ ποιοῦ. Τὰ παιδιά ποῦ μεγαλώνουν σὲ ἓνα περιβιβάλλον οἰκογενειακὸν ἀνώτερον, μετὰ πολιτισμὸν καὶ μόρφωσιν καλλιτέραν εἶναι πάντοτε βιολογικαὶ ἀξίαι σπουδαιότεραι καὶ μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν

σὺν τῷ χρόνῳ αὐτῶν χάνονται καὶ βιολογικὰ κεφάλαια ἰκανώτερα. Εἰς τὸν τόπον μας ἐπίσης; θὰ ἦτο πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ ἐξετασθῆ σὲ ποιεὶς σχέσεις εὐρίσκονται ὅσον ἀφορᾷ τὰς γεννήσεις οἱ πρόσφυγες μετὰ τοὺς παλαιούς κατοίκους, καὶ ποιοὶ ἔχουν ἀνώτερον βιολογικὴν ἀξίαν. Εὐκόλο εἶναι νὰ ἐννοηθῆ ὅτι ἡ διακυμασθὴ πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην πλευρὰν θὰ εἶχε καὶ ἀποτέλεσμα μετὰ τὸν καιρὸν τὴν ἐπικράτησιν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ὁμάδος εἰς ὠρισμένες περιφέρειαι τοῦ κράτους.

Ἀπομένει νὰ ἐξετασθῆ ποῖα εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἀτεκνίας ἢ τῆς ὀλιγοτεκνίας. Εἶναι μόνον αἱ ὕλικαι ἀνάγκαι ποῦ ἀναγκάζουν τὸν κόσμον νὰ μὴ ἐπιθυμῆ τὰ πολλὰ παιδιά, ἢ καὶ ἄλλοι παράγοντες; Ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι οἱ χρηματικὲς συνθήκαι εἶναι ἐκεῖνες ποῦ μᾶς ἐπιβάλλουν τὸν περιορισμὸν αὐτῆς, καὶ ἴσως καὶ ἡ φροντίς διὰ καλλιτέραν ἀνατροφὴν καὶ μόρφωσιν. Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι αὐτὸ εἶναι μιὰ δικαιολογία ἢ ὅποια θὰ εἶχε τὸν τόπον τῆς εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, καὶ τοὺς διανοουμένους ἐν γένει, ἢ ὅποια ὅμως θὰ ἦτο ἀστήρικτος εἰς τὰς τάξεις ἐκεῖνας τῆς πλουτοκρατικῆς οἱ ὅποιες δαπανοῦν πολλαπλάσια ποσὰ γὰρ ἐπίδειξιν καὶ διασκέδασιν καὶ οἱ ὅποιες θεωροῦν τὰ περισσότερα παιδιά ὡς μιὰ ἐνασχόλησιν ματαίαν ἢ ὅποια θὰ τοὺς ἀφαιρῆσιν τὸν καιρὸν ποῦ σπαταλοῦν πρὸς κορεσμὸν τῶν ὀρμῶν καὶ παθῶν τῶν καὶ ἰκανοποίησιν καὶ ματαιοδοξίας τῶν. Γιὰ τοῦτο νομίζει ὅτι μᾶλλον ψυχολογικὰ εἶναι τὰ ἐλαττήρια—καὶ τὸ κυριώτερον ἡ ἔλλειψις τῆς συνειδήσεως καὶ συναισθησεως τῆς ἀλληλεγγύης πρὸς τὴν κοινωνία, τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς τὴν χώραν, καὶ τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.—Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ αὐτῶν ἡ ἔλλειψις τοῦ θάρρους καὶ τῆς θελήσεως πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀγῶνος, καὶ ὡς ἄμεσος συνέπεια ἡ ἀνικανότης πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ἡ χαλάρωσις τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν. Ἡ νοοτροπία δὲ αὐτὴ ἐκφραζομένη κατὰ διαφόρους τρόπους ἄλλοτε συγκαλυπτομένη, καὶ ἄλλοτε παραμορφωμένη, τρομοκρατεῖ καὶ τοὺς ἀγάμους, οἱ ὅποιοι ἀφιερώνουν ὅλον τὸν ὑπολοιπὸν

μενον ἀπὸ τὰς ἀσχολίας τῶν καιρῶν καὶ τὰ περισσεύοντα ἀπὸ τὴν συντήρησιν τῶν χρήματα πρὸς δημιουργίαν ἄλλων ἐκτρώπων εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας ἢ ὅποια ἀρχίζει νὰ βασίλειται ὅχι πλέον εἰς στηρίγματα ποῦ θὰ τὴν ἐστερέωναν καὶ θὰ τὴν ἀνύψωναν ἀλλὰ εἰς σαθρὰς γεφυ-

ρας κάτω ἀπὸ τὰς ὁποίας χάσκει ἡ ἄβυσσος τῆς διαλύσεως.

Εἶναι δυνατὸν ἡ πολιτεία ἢ ἡ κοινωνία νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ ἀναλάβῃ τὸν πόλεμον αὐτόν; Θὰ τὸ ἐξετάσωμεν εἰς ἄλλο τεύχος.

2 Ἰουλίου. 1928

ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΝΕΟΚΟΣΜΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ

ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΡΙΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΓ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος δὲν εἶναι Πανσάνιος. Δὲν ἀναβάλλει ἀποφάσεις. Δὲν ἀφίνει στὸ τυχαῖον ὀρθάνοιχτα παράθυρα νὰ τρυπώσῃ. Στηρίζεται στὴν πραγματικότητα τοῦ γυμνασμένου του ἱππικοῦ καὶ ἐκβιάζει τὴν διάβασιν. Τὸ πῶς κινδύνεψε, ὁ καθηγητὴς κ. Χ. Θεοδωρίδης τὸ ἐλέγχει. Μὰ δὲν ξέρει τί θὰ πῆ ἡγέτης στρατοῦ καὶ μάλιστα στὴν ἀρχαιότητα. Καὶ ἀλλοίμονο τοῦ Ἀλεξάνδρου ἂν δὲν πάθαιναν τὴν ὑποβολὴν νὰ τὸν θεωροῦν οἱ στρατιῶτες τὸν ἀφθαστον σὲ ὅλα ἀπὸ τὴν πρώτη μάχην. Βέβαια ἡ φρονιμάδα τοῦλεγε νὰ μὴν κινδυνέψῃ ἔτσι. Μὰ δὲν θάταν πῶς φρόνιμος ἂν καθότανε σπιτάκι του, ἀφίνοντας τοὺς στρατηγοὺς του νὰ σπάσουν σίγουρα τὸ σάπιον Περσικὸν κράτος; Ἴσως, μὰ δὲ θάταν ὅμως καὶ ὁ μεγαλύτερος στρατηλάτης.

Στὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη καθὼς καὶ στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ τοῦ Μακρῆ καὶ Σία δημοσιεύθησαν διάφορες μονογραφίαι γιὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Ὅλες αὐτὲς δὲν παύουν βέβαια νάχουν τὸν χαρακτηρισμὸν κριτικῆς, ὅπως κάθε σύντομη πραγματεία γιὰ ἱστορικὰ πρόσωπα καὶ πρὸ πάντων ὅταν ἔχει ὑπογραφή κάποιου πάνω-κάτω εἰδικοῦ καὶ μάλιστα καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου. Τότες εἶναι ποῦ ὁ ἀναγνώστης ἔχει μεγαλειότητα ἀξίωσιν νὰ ἰδῆ κατὰ σωστὸν ἔπιγραμματικόν.

Στὸ Λεξ. Ἐλευθερουδάκη γράφει μοναδικὸν ὀκτασέλιδον ἄρθρον ὁ καθηγητὴς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Θεοδω-

ρίδης. Στοῦ Μακρῆ τῆ Μεγ. Ἐγκυκλοπαίδεια 15 σελίδες ὁ καθηγητὴς Παν. Ἀθηνῶν κ. Ἀδαμαντίου καὶ 2 σελίδες ὁ ἀντιστρατήγος κ. Δούσμανης.

Δὲ θὰ ἐξετάσω ἐδῶ παρὰ μόνον τὴν στρατιωτικὴν τοὺς ὄψην καὶ μάλιστα περιορισμένα, ὅσο δίνει τὴν ἀδεια ὁ χώρος περιοδικοῦ. Κι' ἄς ἀρχίσωμε ἀπ' τοῦ Ἐλευθερουδάκη.

Μὰ πῶς νὰ προχωρήσῃ, ὅταν σὲ σταματᾷ στὴν ἀρχὴν μιὰ παράξενη προεισαγωγή; «Εἰς τὸ στήθος τοῦ Ἀλεξάνδρου κατοικεῖ ψυχὴ φλογώδης καὶ δόκιμος ὁ οργανισμὸς τοῦ εἶναι εὐερέθιστος καὶ τρικνυμιώδης δὲν δύναται ν' ἀκούσῃ στρατιωτικὴν μουσικὴν, χωρὶς νὰ αισθανθῆ παραφορὰν κτλ.». Καὶ

μόνο τὸ διάβασμα τῶν σειρῶν αὐτῶν καὶ τῶν παρακάτω πείθει, πὼς ὁ συντάκτης θὰ γράφῃ 'πάνω στὸ συνειδημένο χῆρα τῶν ἱστορικῶν τοῦ 'Αλέξανδρου λυρισμὸς καὶ θυμίαμα στὸ ὑπερφυσικὸ θὰ ὀδηγήθουν τὸν ἀρθρογράφο στὴ περιγραφὴ του. 'Ετσι κινδυνεύει ἀντίς ἔρευνα βαθεῖα, νὰ γίνῃ μιὰ ἐπιφανειακὴ χρονολογικὴ ἐξέταση' θὰ δώσῃ στὸν πρῶτο ἥρωα τῆς 'Ανατολῆς ὅλα τὰ συστατικὰ τοῦ θρύλου καὶ θὰ δανεισθῇ τὴν εὐκολὴ τάση νὰ βροῖσκῃ ἐλαττώματα —πεῖδ πολὺ τέτοια παρὰ προτερήματα— πρῶτος αὐτὸς μπαίνοντας μέσα στὴ ἐπίδραση τοῦ θρυλικοῦ περιβάλλοντος γιὰ τὸ θέμα του. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε, πὼς ἡ ἐπιπόλαιη ἐξέταση τόσων αἰώνων ἀνέβασε στὴν παγκόσμια «μπερλίνα» τὰ πεῖδ συνειδημένα ἐλαττώματα τοῦ ἥρωα, καὶ τὰ παρουσίασε γιὰ τρομεροὺς ἐκφυλισμούς' μόνο γιὰτὶ ἔχασε τὸν ἀνθρώπο γενικὰ καὶ δὲν πῆρε ὁ κάθε κριτὴς μέτρο τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοῦ 'Αλέξανδρου τὰ σφάλματα. Μ' ἄλλα λόγια, ποῖος ἀπὸ μᾶς ὄλους δὲν ἔκανε στὴ ζωὴ του παρεκτροπές, ἀπ' αὐτὲς πού ἡ ἀνεκδοτολογία φορτῶνει στὸν 'Αλέξανδρο; Ποῖος, καὶ πόσες φορὲς, δὲν ἄρπαξ' ἕνα σύντροφο τοῦ χεριοῦ του ἀπ' τὰ μαλλιά νὰ τὸν τραντάξῃ καὶ νὰ τοῦ ἀλλάξῃ τὸν ἀδόξαστο; Λοιπὸν τοῦτο δῶ σὰν τὸ κάνομε τριάντα φορὲς στὴ ζωὴ μας ἑμεῖς εἶναι ἀταξία, σφάλμα, παράπτωμα, πταῖσμα ἢ κ' ἀσήμαντο πλημμέλημα, κατὰ τὴν περίστασι. Μὰ στὴν ὥρα πού βάνει κάτω τὴν πεῖδ δυνατὴ του προσπάθεια, γιὰ νὰ θεμελιώσῃ στὸ μεγαλοῦργημά του —τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ παγκόσμιο— βᾶθρο τὴν ἐξίσωση νικημένου καὶ νικητῆ, ὅταν ἀρπάζει ὁ 'Αλέξανδρος ἀπ' τὰ μαλλιά ἕνα κουφοκέφαλο χαζό-κωσσε νὰ χασκογελάῃ ἀνέντροπα μπροστὰ σὲ ὄλους μὲ τὸ δικό του ἔργο, τοῦ μυσταγωγοῦ, ἔ, τότε: ὁ 'Αλέξανδρος εἶν' ἐκφυλὸς κ' ἀνισόρροπος, σύμφωνα μὲ τὴν κριτικὴ τόσων ἀρχαίων καὶ νέων Εὐρωπαίων καὶ 'Αγγλων κριτικῶν, πού κατὰ σύμπτωση μπερδουλιάζουν σ' ὅλη τους τὴν ἀτέλειωτὴ ζωὴ

Εἶναι δυστύχημα πού καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Θεοδωρίδη σ' αὐτὸ δὲν βγῆκεν ἔξω ἀπ'

τὸν συνειδημένο δρόμο. Μὰ πάρα κάτω βλέπουμε μιὰ πραγματικὰ σοβαρὴ κρίση ἀδικοχαμένη: «Ὁ κατὰ τῆς Περσίας πόλεμος ἦτο ζήτημα ζωῆς διὰ τὴν Μακεδονίαν. 'Αναπτυσθεῖσα εἰς μεγάλην δύναμιν διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Φιλίππου, εὐρέθη πρὸ τοῦ ἐπιτακτικοῦ δηληλημματος, τὸ ὁποῖον εἶχε τεθῆ εἰς τὴν Περσίαν πρὸ 150 ἐτῶν: ἢ νὰ κυριαρχήσῃ τῶν στενῶν καὶ τῆς θαλάσσης ἢ νὰ ἴδῃ προβάλλον τὸ φάσμα τοῦ Μαρασμοῦ καὶ τῆς καταρρέουσας».

Δὲ σᾶς φαίνεται, πὼς γίνεται κάποια σύγχυση μὲ τὰ σημερινὰ νηματουργεῖα Ναούσης, τὸν καπνὸ Ξάνθης ἢ τὴν σύγχρονη αὐτοκρατορικὴ Ρωσία; Μὰ οὔτε καὶ γι' αὐτὴν ἀκόμη τὰ στενὰ εἶναι «ζήτημα ζωῆς», ἀλλὰ μόνο τῆς εἶναι χρέσιμα, πολυτέλεια, οὔτε κ' ἡ Περσία σὲ μαρασμὸ κατάντησε ἀπ' τὴ στέρησή του, οὔτε τὰ στενὰ κ' ἡ ἑλληνικὴ θάλασσα εἶχαν γι' αὐτὴν τὴν σημασίαν τῶν δικῶν της θαλάσσης τῆς Φοινίκης, οὔτε μὲ τὴ στέρησή τους ἐπέθανε. Κι' ἐδῶ παρασύρεται ὁ κ. Θεοδωρίδης: ἀπ' τὴν κοινὴ δοξασιά, πού δίνει στὴ θάλασσα πολὺ μεγαλειότερη ἀπ' τὴ λογικῆς ἀναλογίαν Βλέπουμε τὴ θεωρίαν πῶς χεῖ ἀποκρυστάλλωμα γιὰ τοὺς ἔλληνες καὶ δέχεται σὰν δόγμα τὴν ἀστήρη χτη γνώμη: «ἡ μάχη τῆς Σαλαμίνας (δηλ. αὐτὴ καὶ μόνη πεῖδ ἄλλο ἀπὸ κάθε τι) ἔσωσε τὴν 'Ελλάδα». Ἀπὸ τὸν σεβαστὸ κ. καθηγητὴ περιμέναμε παράλληλα νὰ θυμηθῇ, πὼς μόνο ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔσωσε καὶ τὴν τωρινὴ Παλ. 'Ελλάδα καὶ τὴν Εὐρώπη, σύμφωνα ὄχι μὲ τὴν ἀντίληψη τῶν 'Ιώνων ἱστορικῶν, μὰ καὶ μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴ γενικὴ γνώμη τῆς σωσμένης 'Ελλάδας' μᾶς τῶδειξε γιορτάζοντας τὰ ἐλευθέρια της στὴ θύμηση τῶν Πλαταιῶν.

Καὶ τότες γιὰ τὴν ἡμιγῆρια καὶ τὴν ἄβιομηχανὴ καὶ τέλεια δίχως ἐμπόριο Μακεδονία δὲν ἦταν «ζήτημα ζωῆς» ἢ θάλασσα κ' οὔτε τὰ στενὰ. Καὶ τᾶλλα πού λέει γιὰ φεουδαρχία καὶ ἀστική τάξη, τὰ πρωτόφανα γιὰ τὴν τότες κατάστασι «χρῆζον ἀποδείξεως. Σωσιότερα θᾶλεγε ὁ κ. καθηγητὴς, γράφοντας, πὼς ἡ ἀνάγκη νὰ ρίξῃ τὴν προσοχὴ τῶν Μακεδόνων στὰ ἐξωτερικά, ὕστερ ἀπὸ τόσο φάγωμα, ἦταν ἡ αἰτία τῆς ἐκστρατείας. Μὰ τὸ σωστὸ τὸ αἶτιον ἦταν ἡ φιλοδοξία (δὲ

λέμε καθόλου δοξομανία) τοῦ 'Αλέξανδρου, τέλεια δικαιολογημένη ἀπ' τὴς ἐτοιμασίες καὶ τὸ προηγούμενο τοῦ Φιλίππου. Κι' ἀφοῦ φθάσαμε στὸν ἀτομικὸ χαρακτήρα τοῦ 'Αρχηγοῦ, ἄς ποῦμε σχετικὰ μὲ τὰ γραφόμενα γι' αὐτὸ τοῦ κ. Θ. πὼς ὁ 'Αλέξανδρος, στὸ σῶμα γερός, ζωὴ γεμάτος καὶ μὲ κάποια πνοὴ ἀνώτερη, μὲ πείρα στρατηγικὴ μεγαλειότερη ἀπ' τοὺς ἄλλους, παρὰ τὴν ἡλικίαν του, νιώθοντας τὸν ἑαυτὸ του στὴ θέσι του, ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ λαμπροῦ ἐπιτελείου τοῦ Φιλίππου, μὲ κανένα τρόπο δὲν μποροῦσε ν' ἀφίσῃ τὸ δρόμο πού χάραξε τοῦ Φιλίππου ἢ ἰδιοφυΐα καὶ φυσικώτατον ἦταν μὲ τὴν ἀπόδειξη τῆς ἀξίας του καὶ τὴν διακαίσιον τῶν λογαριασμῶν του ἀπ' τὰ πράγματα' ὄχι μόνο σιγά-σιγά μᾶζ μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς μεγαλοφυΐας του νὰ γιγαντώσῃ μέσα του ἡ αὐτοπεποιθὴσι, μὰ καὶ νὰ γλιστρήσῃ σὲ κοινὰ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους σφάλματα, πού τὰ ἔδειχνεν ὅμως ἡ θέσι του ἐγκληματικὰ κ' ἀκόμα νὰ ὑπερτιμῆσῃ τὴς δυνάμεις καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ γιὰ τὴν ἀπόπειρα τοῦ τιτάνειου ἔργου του.—Καὶ τέτοιο λέμε, φυσικὰ, ὄχι τὴν κατάκτησι τῆς 'Ασίας, ἀλλὰ τὴν προσπάθειαν νὰ τὴν ἐκπολιτίσῃ καὶ τὴν ἐξελληνίσῃ ὅλη μονομῆς, πράγμα πρόωρον γιὰ τὸν ἑλληνισμὸν ἀκόμα, πράγμα ποῦθελε κ' ὀλόκαυρον σιγὰ μὲστωμένον βασιλευσάντων τότες. Κι' ἀκόμη λέμε τὴν ἀπαντὴ τῆς τάσης, νὰ κἀν ὀλοένα καὶ νέες κατακτήσεις' πού ἂν δὲν σταματοῦσε θεληματικὰ, ἢ δὲν ἐπέθαινε, σίγουρα θὰ χαντάκωνε ὀλόκληρον τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος.

Καιρὸς ὅμως νὰ ἀφήσουμε τὸ ξένο οἰκόπεδο τὴ γενικὴν ἱστορικὴν ἔρευναν, καὶ νᾶρθομε στὸ κύριον μας θέμα, τῆς στρατιωτικῆς ἐνεργείας. Οἱ περισσότεροι θαρροῦν τώρα τὸ στρατό μας, χύτρα κινήματων. Ἀντίθετα μὲ τὴν πρωτητερινὴ—ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια—πάλι γνώμη, πὼς ἦταν μοναδικὴ πηγὴ κάθε σοφίας καὶ ικανότητος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ἐκτὸς ἀπ' τὰ κινήματα ἔχει ὁ τωρινὸς μας στρατὸς (ξηρᾶς καὶ θάλασσης) ἐργασία σεβαστὴ καμωμένη σὲ πολλὰ ζητήματα. Κι' ἕνας ἀπ' τοὺς στρατιωτικὸς μας πού ἐργάσθηκε γερὰ καὶ ζουμερὰ μὲ τὴν τέχνη τὴν στρατιωτικὴ τῶν

ἀρχαίων ἑλλήνων εἶναι καὶ ὁ (τώρα στρατηγὸς ἀπόστρατος) Χ. Χατζημηχάλης.

Πρῶτος αὐτὸς ἀπ' τοὺς σύγχρονους ἐρευνητὲς βροῖκε, μὰ κ' ἀπόδειξε, πὼς ἡ τακτικὴ τοῦ 'Αλέξανδρου (ἐνέργεια δηλ. στὸ πεδίο τῆς μάχης) ἦταν νὰ μεταχειρίζεται ὡς «ὄπλον κρούσεως» ὄχι τὴν Μακεδονικὴ φάλαγγα, ὅπως λένε ὅλοι ὅσοι καταπιάσθησαν μὲ τὸν 'Αλέξανδρον, ἀλλὰ τὸ ἱππικὸ του. Γιατὶ μόνος ὁ 'Αλέξανδρος γενίκεψε γιὰ τὸ βαρὺ τοῦ ἱππικὸ τὸν τρόπο μάχης τοῦ Θεσσαλικοῦ ἱππικοῦ. Δηλ. νὰ πέφτῃ 'πάνω στὸν ἐχθρὸ σύσσωμο, μ' ὅλη του τὴν ταχύτητα, κἀνοντας «ἐπέλαση» (πού λέμε τώρα), μ' ὅλη του τὴν μᾶζα μόλις ἔφθανε σ' ἀπόστασι βολῆς βέλους ἀπ' τὸν ἀντίπαλον. Κι' ἔτσι ἔβανε 'μπρὸς ὅλη τὴν τρομερὴ δύναμιν τοῦ ἱππικοῦ του (θύμη, δηλ. γινόμενον τῆς μᾶζας ἐπὶ τὸ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ τῆς ταχύτητας τῆ στιγμῆ τῆς σύγκρουσης). Οἱ ἄλλοι στρατοί, ἀπ' τὴν ἀρχαιότητα ὡς τοὺς νεώτερους χρόνους, τὸ ἱππικὸ τους τὸ μεταχειρίζονταν στὴ μάχη ἀτομικὰ κ' ἄτακτα. Μὰ τὸ ἱππικὸ τοῦ 'Αλέξανδρου ἔτσι ἐξηγῆται πὼς ἔρριχνε πρῶτα χᾶμου καὶ τσαλαπατοῦσε κ' ἀλώνιζε κάθε ἱππικὸ πού θὰ τολμοῦσε ν' ἀντικριστῇ μαζὺ του κ' ὕστερα σὰν ὀδοστρωτήρας καταπλάκωνε κάθε πεζικό.

Ἡ Μακεδ. φάλαγγα δὲν ἦταν παρὰ μόνον «ὄπλο συνοχῆς» τοῦ ἀντίπαλου στὰ χέρια τοῦ 'Αλέξανδρου. Ἀντίθετα μ' ὅ,τι ἔκαν' ὁ Φίλιππος. Εἶναι γνωστὸ κ' ἀπ' ἄλλους πού γράφανε, ἀρχαίους καὶ νέους ὡς ὁ Φίλιππος μεταχειρίζονταν ὄπλον κρούσεως τὴ Μακεδ. φάλαγγα. Τὴν εἶχε σὰν εἶδος κριοῦ. Κι' ἔρριχνε τὸ βάρος ὄλο τῶν 16 ζυγῶν τῆς (ὀπλισμένου καθὼς ἦσαν μὲ δόρατα πολὺ μακρύτερα) 'πάνω στοὺς 8 ζυγοὺς (ἢ 12) τῆς ἀβλαβῆς ἑλληνικῆς φάλαγγας καὶ ἦταν ἀβλαβὴ τούτη γιὰτὶ τὰ κοντὰ τους δόρατα δὲν ἔφθαναν τὰ στήθη τῶν Μακεδόνων καὶ κατατρυπιόντανε ἀπ' αὐτοὺς πρὶν τοὺς πληγώσουν. 'Ετσι ἔκαν' ὁ Φίλιππος ὄνγμα στὴν παρατάξι τῶν ἐχθρῶν του καὶ τοὺς σκόρπιζε.

Μὰ κανένας ἀπ' τοὺς νεώτερους δὲ μᾶς ἐξήγησ' ἔως τὰ τώρα, πὼς γινόταν ἡ ἐνέργεια τῆς φάλαγγας τῆς ἑλληνικῆς καὶ πρὸ πάντων τῆς Μακεδονικῆς τῆς

γμή τῆς «ἐμβολῆς» (τῆς σύρραξης ὅπως λέμε τώρα). Κάνενας, οὐτ' εὐρωπαῖος, δὲν εἶπε καὶ δὲν ἐξήγησε πὼς γινόταν ὁ ΩΘΙΣΜΟΣ, τὸ κύριο μέσο τῆς συνολικῆς ἐνέργειας, πὺν χωρὶς αὐτὸ καὶ μονάχα μὲ τὴ γνώση τοῦ ὀπλισμοῦ τῆς Μακεδονικῆς Φάλαγγας, μένει ὅταν μυστήριό πὼς ἦταν ἀνίκητη πάντα;

Γιὰ τὸν ὄθισμό, πρώτη φορά ἐμεῖς ἐδῶ, θὰ ποῦμε ὕστερα. Γιὰ τώρα φθάνει νὰ ξέρουμε, πὼς ὁ Φίλιππος εἶχε καλλιερέψη τὴ μέθοδο μάχης (δηλ. τὴν τακτική, ὅπως τὴν ἐννοοῦμε σήμερα) τοῦ Ἐλαμεινῶνδά, πὺν κρατώντας ἀκίνητο μὲ τὴν ἀπειλή (χωρὶς πραγματικὴ σύγκρουση) ὄλο τὸ ἄλλο μέτωπο τοῦ ἐχθροῦ, διχνοῦταν σ' ἓνα του ἄκρο μὲ τὸ φοβερὸ δυναμωμένο κέρασ του (δεξιὸ ἢ ἀριστερὸ) καὶ τοῦ τὸ κουρέλλιαζε καὶ τοῦ κύκλωνεν ὕστερα καὶ τὸ ὑπόλοιπο, τ' ἀκίνητο μέτωπο, χτυπώντας το, καὶ πλευρικὰ μὲ τὸ νικηφόρο κέρασ, καὶ κατὰ μέτωπο μὲ τὸ δικό του, τῶλο του στρατεύμα. Μὲ τὸ πεζικό του ὅμως πάντα, τηρώντας νᾶναι ὀδιάκοπη ἢ γραμμὴ του, κρατώντας συνοχή.

Τὸ ἴδιο κ' ὁ Φίλιππος. Κρατοῦσε συνοχή στὴ μάχη ἓνα ἦταν ὄλη του ἢ παράταξη. Καὶ κύριο μέσο ν' ἀναποδογορῆσῃ τὸν ἐχθρὸ εἶχε τὸ πεζικό του, καὶ ἀπ' αὐτὸ τμήμα κρούσεως γιὰ τὸ ὄχημα μόνο τῆ Μ. Φάλαγγα. Τὸ ἱππικό του τῶχε βοηθητικὸ στὴ μάχη.

Μὰ γιὰ νᾶχη τὸ προεπόμενο βάρος ἢ Μακεδονικὴ Φάλαγγα, γιὰ νᾶναι ἀνίκητη στὴν κρούση, ἔκανε χρῆση τοῦ ὄθισμοῦ: Καθὼς πλησίαζε τὸν ἐχθρὸ μὲ τὴν «προσπέλασή» τῆς στὸς δεκάξη τῆς ζυγούς, ἔχοντας στὸν πρώτο (ζυγὸ), μπροστὰ, πρὸς τὸν ἐχθρὸ τοὺς λοχαγοὺς (σημερινοὺς λοχίας, δηλ. ὀπλισμένους ἀπαράλλαχτα ὅταν τοὺς ἄλλους στρατιῶτες τῆς φάλαγγας), τὴ στιγμὴ αὐτὴ τῆς ἐμβολῆς (ἐφόδου), κάθε στρατιώτης τῶν ὀπίσω ζυγῶν ξεπρόβαλε πρὸς τὸν ἐχθρὸ τὴν μακρὰ του σάρισα (δόρυ) μὲ τὰ δύο του χέρια κἀνοντας «προτεινᾶτε», ὥστε ἢ σάρισα νὰ βγῆ μπρὸς δεξιὰ ἀπ' τὸ στήθος τοῦ πρώτου στρατιώτη τῆς φάλαγγας (τοῦ λοχαγοῦ). Μὰ σύγχρονα ἔσκυβε καὶ σκοντοῦσε μ' ὄλο τὸ βάρος τοῦ σώματός του καὶ μ' ὄλη τὴ δύναμή του τὸν ὀπροστίνο του. Αὐτὸ

γινότανε σύγχρονα κ' ἀπ' ὄλους τοὺς κατοπινούς μὲ ὄνθμικὰ σπρωξίματα (ὄθισμούς) κ' ἔτσι ὄλοι οἱ δεκαπέντε ζυγοὶ τῆς Μ. Φάλαγγας ἀνάγκαζαν τὸν πρώτο (λοχαγούς) νὰ προχωρῆ πάντα, θέλοντας καὶ μὴ, μὲ τὸ σπρωξίμο τῶν κατοπινῶν του ὄλων, ἔχοντας στὸ ἀριστερὸ του τὴν ἀσπίδα κ' ἀπ' τὰ δεξιὰ του ξεπροβαλμένες ἔξη μὲ τὴ ὄδική του σάρισεσ (οἱ ἄλλες δέκα σάρισεσ ξεπρόβαλαν ἐπάνω ἀπ' τοὺς ὄμους καὶ τὰ κεφάλια τῆς Φάλαγγας, γερμένες μπροστὰ)—θέμα καὶ πρᾶμα φοβερό, πελώριον, μυριόποδου ἔχινου θωρακισμένου.

Ἔτσι κἀνένας Ἑρακλῆς δὲν μπορούσε νὰ σταθῆ μπρὸς σὲ κείνον τὸν ἀπάνσταστον ὄθισμό. Κι' ἀκόμη δὲν στεκότανε ὁ ἐχθρὸς κ' ἂν ἦταν ἑλληνικὴ φάλαγγα, πὺν κάθεπρῶτος ζυγός τῆς εἶχεν ὄθισμόν ἀπὸ μόνο 7 κατοπινούς του ζυγούς.

Μὲ τὸν ὄθισμό ἐξηγέται, πὼς δὲν μπόρεσε ποτέσ ν' ἀντισταθῆ σ' ἐπίθεση ἑλληνικοῦ πεζικοῦ ἄλλοσ ἐχθρὸς, ἀνίδεοσ τῆς ἑλληνικῆς τακτικῆς. Καὶ μὲ τὸν ὄπλισμό τῆς φάλαγγας τῆς Μακεδονικῆς, πὼς τόσο λίγεσ ἀπώλειασ εἶχε πάντα τῆς.

Μὰ τώρα πειὰ, καὶ μόνο μετὰ τὴ γνώση τοῦ ὄθισμοῦ βλέπει κἀνεὶς πόσο ἦταν ἀπαραίτητο γιὰ τὴ Μ. Φάλαγγα τὴν στιγμή τῆς ἐμβολῆς ἔδαφος ἴσιο, στέριο, ξέσκεπο κ' ὄμαλισμένο κ' ὄδιάκοπο (συνεχόμενο). Χωρὶς τέτοιο παράλυτο τὸ κύριο μέσο τῆς ἐνέργειάσ τῆς, ὁ ὄθισμός. Καὶ μόνο τώρα μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ καθένας τὶς δυσκολίες καὶ τὶς ἠττές τῆς σ' ἀνώμαλο ἔδαφος, στὴν Ἰσοό, τὰ Γαυγάμηλα, στὴν Πύδνα ἐνάντια σ' ἀντίπαλο ἐνεργητικὸ κ' ἔτοιμο νὰ τῆς ὄχηθῆ, τρυπώνοντας ἔτὰ ἀνοίγματά τῆς.

Γιὰ τὴν τακτικὴ ὄμως τοῦ Μεγάλου Ἀλέξανδρου δὲ φθάνουν οὐδὲ τοῦτα.

Κᾶτι πολὺ καλλίτερο κ' ἀνώτερο εἴξερε νὰ βγάλη ἢ μεγαλοφυΐα του ἀπ' τὴν παράδοση τῆς ἰδιοφυΐασ τοῦ Φίλιππου. Ἄνωρσ καὶ βασιλόπουλο ἀκόμα εἶδε κ' ὄλασ καὶ γνώρισε τὸν στρατὸ καὶ τὸν στρατιωτικὸ τὸν ὄργανισμό τοῦ πατέρα του. Μὰ κατᾶλαβε καὶ κᾶτι ἄλλο, μεριόκιο πὺν τὸν ἔβαλε ἢ τύχη ἀρχηγὸ τοῦ ἱππικοῦ στὴν Χαϊρώνεια: ὄχι μόνο τὴν Ἀχιλλεῖο φτέρνα τῆς Μακεδ. Φάλαγγας, δηλ. τ' ἀκατάστατο ἔδαφος, μὰ κ' ὄλη τὴν ἀδικογαμένη

δύναμη τοῦ στρατοῦ κείνου, τὴ μέτρια κ' ἄγνωμη, τὴν παθητικὴ χρῆση τοῦ ἱππικοῦ κ' ἐκεῖ ὅταν ἀπ' ἀστραπή τοῦδεξε ἢ ἀντίληψή του πὺν εὐκαιρία τσακίσματος παρουσιάζει στὴν ἐπέλαση τοῦ ἱππικοῦ τὸ ἀφύλαχτο πλευρὸ τοῦ ἀντίπαλου πὺν προχωρεῖ ἀσυλλόγιστα. Τότεσ πειὰ στὸ νοῦ του γεννιέται ἢ τακτικὴ του, πὺν ξεπετιέται ὄλάκαιρη στὴ μάχη τῆς Ἰσοοῦ. Πρῶτα χρῆσει τοῦ ἱππικοῦ ἀνεξάρτητο, ὅταν ὄπλου κρούσεωσ καὶ δεύτερα ἢ συνδυασμένη ἐνέργεια τῶν δύο ὄπλων (πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ), ὄστε νᾶχη ὄχι μόνο τ' ἄθροισμα τοῦ ὄφέλιμου ἔργου καὶ τῶν δύο, μὰ τὸ μεγαλείτερο δυνατὸ, πολαπλάσιο ἀποτέλεσμα.

Τὸ ἄφθαστο κείνο στρατιωτικὸ πνεῦμα στοὺς ἄλλοσ πόλεμους ὕστερα, τὴν ἄλλαξε τὴ μέθοδό του σύμφωνα μὲ τὴ νέα πολεμικὴ κατᾶσταση μὰ νὰ τὴν ἢ τακτικὴ του στὴν περίοδο τοῦ Περσικοῦ πόλεμου:

Κρατοῦσε τὸν ἀντίπαλο ἀκίνητο μ' ὄλη τὴ μεγάλη ἀμυντικὴ δύναμη τῆς Μακ. Φάλαγγας βαλμένησ σ' ἐπιθετικὴ ἐνέργεια καὶ ἀναποδογορῆζοντας μὲ τὸ δικό του τὸ παράλυτο ἀντίπαλο ἱππικό, τῶφερεν τὸ ἐλεύθερο πειὰ δικό του μὲ ἀπλόχωρο ἔλεγμό στὸ πλευρὸ ἢ στὰ νῶτα τοῦ σταματημένου ἀπ' τὴν φάλαγγα ἐχθρικοῦ ὄγκου καὶ μὲ τὴν ἐπέλαση τσαλαπατώντας τὸν ἐκουρέλλιαζε. Μὲ δύο λόγια:

Στόμωμα τοῦ ἐχθρικοῦ μέτωπου μὲ τὴν φάλαγγα κ' ἐπέλαση στὸ πλευρὸ του σύγχρονα.

Μοναδικὴ τακτικὴ, πὺν μπορούσε νὰ τσακίσῃ ὄλους τοὺς ὄργανωμένους στρατοὺς (μὲ τὰ ἴδια δεδομένα) ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας ἔωσ τὴ στιγμὴ πὺν φάνηκε τὸ τουφέκι (πέρα κ' ἀπ' τὴν ἐμφάνιση τοῦ κανονιοῦ), μὰ τακτικὴ πὺν ξεχάστηκε μαζὺ μὲ τὸ Στρατηλάτη.

Γιὰ νὰ τὴν ὄχη ὄμως καὶ νὰ τὴν βγάλη κανεὶς μὲσα ἀπὸ τὰ βᾶθη τῶν αἰῶνων χροιάζεται δυὸ χωρὶς ἄλλο λύχνους γνώση τῆς πολεμικῆς τέχνης γενικὰ καὶ καλὴ γνώση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Τὸ δεύτερο δὲν τόχουνε οἱ εὐρωπαῖοι στρατιωτικοὶ συγγραφεῖς πῶγραψαν γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο τρᾶβώντας ἀπὸ πηγὴ θολὴ καὶ πλάγια, δὲν εἶχαν συνάφεια μὲ τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα, παρὰ μὲ τὴ μεταφραση φιλόλογου, πὺν σίγουρα, μὴ ξέροντας τὸ πρᾶμμα τ' ἄλ-

λαζε τὸ ἰόημα. Τέτοιοσ εἶναι κ' ὁ Γάλλοσ στρατηγὸσ Boucher, γράφοντας τόσον ἀποτυχημένα γιὰ τὴν τακτικὴ τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων.

Μὰ καὶ τὴν πολεμικὴ τέχνη δὲν ξέρουν πολλοὶ φιλόλογοι ἢ καὶ φιλόσοφοι. Δὲν εἶναι μόνον εἰδικότητασ ζήτημα λείπουν τὰ κατᾶλληλα τυπωμένα βιβλία, γιὰτὶ τὰ πειότερα καὶ καλλίτερα τὰ βγάνουν λιθόγραφα, πρόχειρα, λιγοστά οἱ νέοι καθηγητῆς στρατιωτικῶν σχολείων, πολὺ στενός ὁ κύκλοσ τῶν ἀναγνωστῶν τους, βλέπεισ. Γι' αὐτὸ δύσκολα ὁ ἀνίδεοσ νὰ νοιώσῃ Πολ. Τέχνη. Μὰ ἐπιβάλλεται στὴ ἀπλή ἐξιστόρηση νὰ σέβεται τὸν ἀρχαῖο ἱστορικὸ καὶ νὰ μὴ βγάξη μόνος τεν στρατιωτικῆσ κρίσεισ.

Τοῦτο δὲν τᾶπόφυγε ὄκ. Θεοδοωρίδησ.

Καὶ λέει στὸν Γρανικόν. «Ὁ Ἀλέξανδρος διέπραξε τὸ σφάλμα παρὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Παρμενίωνοσ! νὰ ἐπιτεθῆ μετὰ τοῦ ἱππικοῦ, ἐνῶ καθὼς ἀπεδείχθη βραδύτερον, ἢ φάλαγγε τῶν πεζῶν ἐσάρωνεν εὐχερῶσ τὰσ περσικὰσ μάζασ».

Ὅχι! Σ' αὐτὴν τὴ μάχη ἀπὸ τὴ φυσικὴ κακοτοπιὰ δὲν μπορούσε νὰ χρῆσιμεύσῃ ἢ φάλαγγε. Κι' ὁ Παρμενίων καθε ἄλλο παρὰ τοῦδωκε συμβουλὴ νὰ ἐπιτεθῆ διὰ τῆς φάλαγγοσ, βουλιάζοντας στὸ ποτάμι τοὺς πεζούς. Τοῦ εἶπε νὰ περιμένη μὲ παθητικὴ ἀναμονὴ (ὄσ πότε;) σύμφωνα μὲ παμπάλαιεσ ἰδέεσ καὶ τὴν ἀναποφάσιστη φύση του καὶ τὴν ἠλικία του «ὄτι οὐχ οἶον τε διὰ τοῦ ποταμοῦ ἄγειν τὸν στρατόν πολλὰ γὰρ αὐτοῦ ὄροῦται βαθέα, αἱ δὲ ὄχθαι αὐται ὄρῶσ ὄτι ἐπερῆψηλοι καὶ κρημνώδησ εἰσὶν αἱ αὐτῶν ἀτάκτωσ τε οὐν καὶ κατὰ κέρασ ἐκβαίνουσιν, ἐπικείσονται ἔσ φάλαγγα συντεταγμένοι τῶν πολεμίων οἱ ἱππεῖσ» (Ἀρριανός, στὴν Ἀνάβαση). Ἡ πηγὴ τοῦ κ. καθηγητῆ λέει, βλέπουμε, τ' ἀντίθετα ἀπ' ὄσα γράφει. Δηλ. τέτοια εἶν' ἢ κακοτοπιὰ, πὺν ὄχι ὄθισμόσ μὲ οὔτε καὶ παράταξη ἀπλή μπορεῖ νὰ κρατηθῆ καὶ (ἐπειδὴ κατὰ μέτωπο δὲν περνοῦνται ποτάμια) καθὼς θᾶμαστε ἀτακτοὶ καὶ κατὰ κέρασ «κατὰ παραγωγήν» δηλ.—ὄπως τώρα λένε, λαθεμένα τὴν κίνησιν οἱ στρατιωτικοὶ μᾶσ κανονισμοὶ). θὰ μᾶσ ριχτοῦνε συντεταγμένοι (μὲ τάξη, οἱ ἱππεῖσ τοῦ ἐχθροῦ.

Μὰ ὁ Ἀλέξ. δὲν εἶναι Πανσανίας Δὲν

ἀναβάλλει ἀναποφάσιτος. Δὲν ἀφίνει σὸ τυχαῖον ὀρθάνοιχτα παράθυρα νὰ τρουλώσῃ. Στηρίζεται στήν πραγματικότητα τοῦ γυμνασμένου του καὶ στήν ἀτομικὴν πάλι Ἰππικῶν καὶ ἐκβιάζει τὴν διάβαση. Τὸ πὼς κινδύνεψε ὁ κ. Θεοδοωρίδης τὸ ἐλέγχει. Μὰ δὲν ξέρει τί θὰ πῆ ἡγέτης στρατοῦ καὶ μάλιστα σὴν ἀρχαιότητα. Κι' ἀλλοίμονο τοῦ Ἀλέξανδρου ἂν δὲν πᾶθαιαν τὴν ὑποβολὴ νὰ τὸν θεωροῦν ἀφθαστον σ' ὅλα οἱ στρατιωτῆς του ἀπ' τὴν πρώτη μάχη. Βέβαια ἡ φρονιμάδα τοῦλεγε νὰ μὴν κινδυνέψῃ ἔτσι. Μὰ δὲ θάταν πιὸ φρόνιμος ἂν καθότανε σπιτάκι του, ἀφίοντας τούς στρατηγούς του νὰ σπάσουν οἴγουρα τὸ σάπιο Περσικὸ κράτος; Ἴσως' μὰ δὲ θάταν ὅμως κι' ὁ μεγαλειότερος στρατηλάτης.

Στὴν Ἴσοδ' μᾶς λέει ὁ ἴδιος κ. Θεοδοωρίδης:

«Ὁ Ἀλέξ. μετεχειρίσθη ἀπέναντι τοῦ ὄχλου τούτου (τοῦ περσικοῦ στρατοῦ) τὴν αὐτὴν ὡς πάντοτε τακτικὴν. Ἡ φάλαγξ διὰ τοῦ συμπαγοῦς ὄγκου τῆς ἡ' οἴξε ὤχημα εἰς τὴν μάξαν τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, εἰσχωροῦσα ὡς σφὴν καὶ κατευθυνομένη ἐπιμόνως πρὸς τὸ σημεῖον ὅπου εὕρισκετο ὁ βασιλεὺς ἐνῶ ταῦτοχρόνως ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεχειρεῖ πλευρικὴν ἐφοδον, μετέδιδε τὴν σύγχυσιν καὶ τὸν πανικὸν εἰς τὰς μάζας τοῦ ἐχθροῦ, αἱ ὁποῖαι ἔφειγον καὶ διεσκορπιζόντο.

Ὁ Ἀλ. δὲν κατεδίωξε τὸν Δαρεῖον (!).

Καταφάνερα ἡ φυσικὴ τοῦ κ. καθηγητῆ ἀντίληψη καὶ ἡ πολυμάθεια τούτῃ τῆ φορὰ σκόνταψε στήν ἀλήθεια. Λίγ' ἀκόμα καὶ θάβλεπε καθαρά. Μὴ γνωρίζοντας ὅμως τὴν Πολεμ. Τέχνη, δὲν βγάζει τὸ συμπέρασμα. πὼς τὸ ἱππικὸ τοῦ Ἀλ. ἔφερε τὴν κρίση. Καὶ πλανεμένος ἀπ' τούς ἱστορικούς γιὰ τὴν φάλαγγα ἔξηνᾶ, πὼς σὺς ἀπόκριμνες ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Πίναρου ἢ φάλαγγα θὰ τὴν πᾶθαιαν, ὅταν ἐμποδίστηκε ἀπ' τὴν κακοτοπιὰ ὁ ὠθισμὸς καὶ τρύπωσαν σὺς ὀήγματά τῆς οἱ Ἕλληνες μισθοφόροι, χωρὶς τὴν ἄγρουνη προσοχὴ καὶ τὴν ὑπέροχη ἐπέμβαση τοῦ Ἀλέξανδρου. Κι' ἀκόμα, πὼς ὁ Ἀλ. κι' ὄχι ἡ φάλαγγα πῆγαίεν ἐπίμονα κατὰ τὸν Δαρεῖο. Μὰ τὸ χειρότερο εἶναι, πὼς ἀπ' τὴ φράση τοῦ κ. καθηγητῆ «δὲν κατεδίωξε τὸν Δαρεῖον» μπορεῖ νὰ νομίση ὁ ἄ-

ναγνώστης, πὼς κρίνει, στρατιωτικὰ ἐννοώντας ὅτι δὲν ἔγινε ΚΑΤΑΔΙΩΞΗ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐνῶ θέλει νὰ πῆ ὁ κ. Θεοδοωρίδης, ὅτι μετὰ τὴν μάχη δὲν πῆγε τὸ στρατό του ὀλόκληρο καταπόδι τοῦ Δαρεῖου πρὸς τὴν Περσίαν «ἀλλ' ἠκολούθησε τὴν παραλίαν τῆς Φοινίκης».

Καὶ γιὰ τὸ λέμε τοῦτο; Γιατὶ πρώτη φορὰ τούτῃ στήν παγκόσμια ἱστορία δίνει τὸ μάθημα στοὺς Αἰῶνες ὁ Ἀλέξανδρος, πὼς ἡ Νίκη μετὰ τὴ μάχη συμπληρώνεται μὲ τὴν καταδίωξη ἢ διάλυση τέλει τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ μόνον μὲ τὸ ἀμείλικτο κυνηγητό, πὸν δὲν ἀφίνει τὸν ἀντίπαλο νὰ πάρῃ ἀνάσα, μόνον μὲ τὴν «τέτοια ἐκμετάλλευση τῆς ἐπιτυχίας εἰς τὸ ἔσχατον ὄριον», πὸν λένε οἱ τωρινοὶ μᾶς κανονισμοί, γίνεται πέρα ὡς πέρα.

Ἡ καταδίωξη ἔγινε μὲ τὸν σκληρότερο τρόπο, προσωπικὰ ἀπ' τὸν Ἀλέξανδρο «τετραωμένον τὸν μηρὸν ξίφει»... «καὶ ἡ νύξ ἀφείλετο τὸν Δαρεῖον τὸ πρὸς Ἀλέξανδρον ἀλῶναι Ἀλέξανδρος γὰρ ἔστε φάος ἢν ἀνά κράτος ἐδίωκε». Καὶ δὲν γύρισε πίσω παρ' ὅταν «τὰ πρὸ τῶν ποδῶν (ἐκ τοῦ σκότους) ἀφανῆ ἦν».

Τί παραπάνω ἄνθρωπος μποροῦσε νὰ κἀνῃ; Ἐμεῖς ταπεινὰ σκύβοιμε τὸ κεφάλι, ὄχι σὸν δημιουργὸ τῆς Πολεμικῆς Τέχνης (αὐτὸ δὲ ἔλειπε) μὰ σὸν ἀδάμαστο τραυματίαν ἤρωα.

Νὰ πὼς ἐξηγιέται, γιὰ τὴν πῆγε στήν Αἴγυπτο ὁ Ἀλ. ὕστερ' ἀπ' τὸ πανηγυροπάζαρο πὸν σοῦ τὸν ἔκανε τὸν στρατὸ τοῦ Δαρεῖου—σπασμέν' ἄρματα, σκηνές, πώματα, θησαυρούς, χαρέμια, ἐφοδιοπομπές, στρωσίδι ἀράδα, κι' οἱ ζωντανοὶ σκορποχωρὶ—Ὀλόκληρο χρόνον θάμμενε ξενόιστος.

Δὲ θὰ ἐξακολουθήσουμε μὲ τὸν κ. καθηγητῆ οὔτε σὴ περιγραφὴ τῆς μάχης ταύτης, οὔτε σ' ὅσα λέει γιὰ τὴν ἐκστρατεία τῶν Ἰνδιῶν. Σὺς στρατιωτικῆς του κρίσεις εἶναι ἐπόμενο νὰ γελοιεῖται θὰ τὶς ἐγλύτωνε τὶς ἀνακρίβειες, ἂν ἀπέφευγε τὶς περιγραφῆς στρατιωτικῶν κινήσεων. Μὰ πὼς νὰ ξεπεράσῃς τὸ λάθος, ἂν δὲν ξέσης πὼς εἶναι τέτοιο; Δηλ. ἂν δὲν ξέσης τὸ σωστό; Γι' αὐτὸ κάθε ἄλλο εἶχαμε παρὰ τὴν ἀξίωση νὰ δῆ καὶ νὰ νοιώσῃ ὁ κ. Θεοδοωρίδης τὸ στρατιωτικὸ ἔργο γενικὰ τοῦ Ἀλέξανδρου, πὸν ὄχι μόνον σὺς εὐμετάβολα ζητήματα τῆς τακτικῆς γιὰ

τὴν ἐποχὴν τοῦ εἶναι τέλει, μὰ καὶ δίνει σ' ὅλους τούς αἰῶνες σχεδὸν ὅλα τὰ αἰώνια κι' ἀκλόνητα δόγματα τῆς στρατηγικῆς.

Ὁ κ. Ἀδαμαντίου σὴν «Μεγ. Ἐγκυκλοπαίδεια» μολονοῖ ἔχει γράφει πολὺ περισσότερα καταφέρνει νὰ μὴν ἔχη τὶς περιγραφῆς του τόσο ἐνάντια σὴν πραγματικότητα τὸ ἴδιο μᾶς φαίνεται καὶ στοὺς χαρακτηρισμούς του.

Ἴσως γιὰ τὸν προσκύνῃσε τούς νέους θεοὺς ἀνεξέταστα, καὶ δὲν ἔκρινε σοβαρὸ νὰ γυρεῖ φεουδαρχικῆς οικονομίης καὶ μεταβατικὰ στάδια μέσα σὴν σύγχρονη τοῦ Ἀλέξανδρου ἐποχῆ. Φαίνεται πὼς κοσπινίζει τὸ κάθε νέο καὶ δὲν ἔχει πεισθῆ, πὼς κάθε μοντέρνα γνώμη θάναται καὶ ἀξίωμα. Ζητάει πρῶτα νὰ πεισθῆ γιὰ νὰ λατρεύσῃ. Ἐχοντας λοιπὸν ὀδηγὸ τὸ ἑλληνικὸ του συναίσθημα, δὲν καταπιάνεται νὰ βρῆ σῶνει καὶ καλὰ ὅλα

τοῦ Ἀλέξανδρου στραβὰ. Γι' αὐτὸ κρίνει ὀρθά.

Δὲν συμφωνοῦμε βέβαια μαζὺ του ἀπόλυτα γιὰ τὴν τακτικὴν τοῦ Ἀλέξανδρου ὅταν τὴν παίρνει ἐπιγραμματικὰ, ὅπως νομίζει ἀπ' τὸν Ad. Reinach. Πολὺ σωστά ὅμως τὰ ὅσα λέει γιὰ τὸ «περίλαμπρο» ἐπιτελεῖο τοῦ Φίλιππου καὶ τῆς σχέσης τοῦ Ἀλέξανδρου μ' αὐτό. Καὶ πολλῆς φορῆς διατυπώνει καὶ στρατιωτικῆς κρίσεις πρῶτης τάξεως. Ἄν εἶχε χρόνον νὰ ἐπιθεωρήσῃ καλὰ τὰ ἄρθρα του ὁ κ. καθηγητῆς, γιὰ τὸ φαίνεται πὼς λείπει ἡ τελευταία ματιὰ, θὰ ἦταν καὶ σὺς λεπτομέρειες μ' ἀκριβεία καμωμένο καὶ καλοδεμένο.

Μὰ ἐκεῖ πὸν περιμέναμε κάτι καλὸ νᾶβγαίνεν ἀπ' τὴν ἔρευναν τοῦ ἐιδικοῦ, παράξενα δὲν εἶδαμε ἀπ' τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Δούσμανη, παρὰ μίαν ἔκθεσιν ἰδεῶν καλῆ. Ἐγραψε μήπως βιαστικὰ καὶ τὴν τελευταία στιγμή:

R. GUÉNON

ΜΙΑ ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΕΠΟΧΗ

Τὴ λέξη φιλοσοφία μόνη τῆς μπορεῖ νὰ τὴν πάρῃ κανεὶς μὲ μίαν εὐλογὴν ἐννοία πὸν θὰ ἦταν ἀναμφιβόλως καὶ ἡ ἀρχικὴ τῆς, ἂν εἶναι μάλιστα ἀληθινὸ ἐκεῖνο πὸν λένε ὅτι δηλαδὴ ὁ Πυθαγόρας τὴν ἐχρησιμοποίησε πρῶτος: Ἐτυμολογικὰ δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ «ἀγάπη τῆς σοφίας». Προσδιορίζει λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μίαν διάθεση προγενέστερη πὸν χρειάζεται γιὰ νὰ φτάσωμε σὴν σοφίαν. Δὲν εἶναι λοιπὸν παρὰ ἓνα προεισαγωγικὸ, προκαταρκτικὸν στάδιο, μίαν πορείαν πρὸς τὴν σοφίαν, ἓνυς βαθμὸς πὸν ἀντιστοιχεῖ σὲ μίαν κατάστασιν κατώτερη ἀπ' αὐτήν. Ἡ παρέκκλιση πὸν ἔγινε ἀργότερα εἶναι ὅτι πῆραν αὐτὸν τὸν περατικὸν βαθμὸν γιὰ σκοπὸν, ὅτι ἰσχυροῖσθησαν πὸν ἀντικαταστήσουν τὴν σοφίαν μὲ τὴν «φιλοσοφίαν» πρᾶγμα πὸν φανερώνει ὅτι λησμονήθηκε ἡ ἀληθινὴ οὐσία τῆς πρώτης. Ἐτσι γεννήθηκε ἐκεῖνο πὸν μποροῦμε νὰ ὀνομάσωμε «βέβηλη» φιλοσοφία, δηλαδὴ μίαν δῆθεν σοφίαν καθαρὰ ἀνθρώπινον, ἐπομένως τῆς ἀπλῆς λογικῆς τάξεως, πὸν πῆρε τὴν θέσιν τῆς ἀληθινῆς σοφίας πὸν στηρίζεται σὴν παράδοσιν τῆς ὑπερλογικῆς καὶ «ἔξω ἀνθρώπινης» σοφίας.

R. GUÉNON

Οἱ Ἰνδικῆς διδασκαλίης λένε ὅτι ἡ διαρκεια ἐνὸς ἀνθρώπινου κύκλου, πὸν τὸν ὀνομάζουν «*Μανβαντάρα*», χωρίζεται σὲ τέσσερες ἐποχῆς πὸν δείχνουν τὶς τέσσερες φάσεις τοῦ βαθμιαίου σκοτεινιάσματος τῆς ἀρχέγονης πνευματικότητος.

Πρόκειται γιὰ τὶς ἴδιες περιόδους πὸν οἱ παραδόσεις τῆς δυτικῆς ἀρχαιότητος, ἀπὸ τὴν δικὴν τους μεριά. τὶς καθώρισαν μὲ τὰ ὀνόματα, ἐποχῆν τοῦ χρυσαφιοῦ, τοῦ ἀσημιῦ, τοῦ μπρούτζου καὶ τοῦ σιδήρου. Βρισκόμαστε τώρα σὴν τέταρτη ἐποχῆ,

στο **Καλί-Γιοϋγκα** ή «σκοτεινή εποχή» και βρισκόμαστε σ' αυτήν, καθώς λένε, εδώ και πάνω από εξη χιλιάδες χρόνια, δηλαδή, από τον καιρό μιας εποχής πολύ πειό αρχαίας από όλες εκείνες τις εποχές που ξέρεει ή «κλασική» ιστορία. Από τότε οι αλήθειες που ήταν άλλοτε προσιτές σε όλους, γινόντουσαν όσο πηγαινε και περισσότερο σκεπασμένες και με τον καιρό ή απόκτηση τους γινόταν και δυσκολώτερη. Εκείνοι που τις κατέχουν λιγοστεύουν όσο πάει και, αν ό θησαυρός της «**όχι ανθρωπίνης σοφίας**», που είναι αρχαιότερη από όλες τις εποχές, δεν μπορεί ποτέ να χαθεί, σκεπάζεται όμως με πέλους όσο πάει και πειό αδιαπέραστους, που τον κρύβουν από τα βλέμματα και που κάτω τους είναι υπερβολικά δύσκολο να τὸν ανακαλύψη κανείς. Γι' αυτό παντού μιλάνε με διάφορους συμβολισμούς, για κάποιο πράγμα που χάθηκε, τουλάχιστον φαινομενικά, και σχετικῶς με τὸν έξωτερικὸ κόσμο, και πού πρέπει να τὸ ξαναβρῶν εκείνοι που λαχταροῦν τὴν ἀληθινὴ γνώση. Εἰπώθηκε όμως ἀκόμα πὼς αὐτὸ που εἶναι σήμερα ἔτσι κρυμμένο θὰ ξαναγίνη φανερό στο τέλος αὐτοῦ τοῦ κύκλου, τέλος πού, χάρη στή συνέχεια που ἑνώνει ὅλα τὰ πράγματα μεταξύ τους, θὰ εἶναι μαζί και ἡ ἀρχὴ ἐνὸς καινούργιου κύκλου. Μά, θὰ ρωτήσουν δίχως ἀμφιβολία, γιατί ἡ κυκλικὴ ἐξέλιξη πρέπει να συμπληρωθῆ με μιὰ κατιοῦσα κατεύθυνση, πηγαινόντες ἀπὸ τὸ ψηλότερο στο χαμηλότερο, πράγμα πού, καθώς εὐκολα θὰ ἰδῆ κανείς, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀρνηση τῆς ἰδέας τῆς «προόδου» ὅπως τὴν καταλαβαίνουν οἱ νεώτεροι; Ἐπειδὴ ἡ ἐξέλιξη κάθε ἐκδήλωσης φέρνει σὴν ἀναγκαῖο συμπέρασμα μιὰν ἀπομάκρυνση, ὅσο πάει και μεγαλύτερη, ἀπὸ τὴ βασικὴν ἀρχή, ἀπ' ὅπου προέρχεται. Ξεινωῶντες ἀπὸ τὸ ψηλότερο σημεῖο, τείνει δυνατὰ πρὸς τὰ κάτω και, ὅπως τὰ σώματα που ἔχουν βάρος, τείνει με ταχύτητα που μεγαλώνει ἀδιάκοπα ὡς πού να συναντήση στο τέλος ἕνα σημεῖο ὅπου θὰ σταματήσει. Αὐτὴ ἡ πτώση θὰ μπορούσε να χαρακτηριστεί σὴν μιὰ προοδευτικὴ ὑλιστικοποίηση, γιατί ἡ ἔκφραση τῆς βασικῆς ἀρχῆς εἶναι καθαρὴ πνευματικὴ ὄνεια. Λέμε ἡ ἔκφραση κι' ὄχι ἡ βασικὴ ἀρχὴ ἡ ἴδια, γιατί αὐτὴ δεν μπορεί να προσδιο-

ρισθῆ με κανέναν ἀπὸ τοὺς ὅρους που φαίνονται να δείχνουν μιὰν ὀποιαδήποτε ἀντίθεση, ἀφοῦ εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε ἀντίθεση. Ἄλλωστε λέξεις ὅπως «πνεῦμα» και «ὕλη» που τὶς δανιζόμαστε ἐδῶ για μεγαλύτερη εὐκολία στή δυτικὴ γλώσσα, δεν ἔχουν για μᾶς παρὰ μιὰ συμβολικὴ μόνο ἀξία.

Δὲν μπορούν, ὅπως κι' ἂν ἔχη, να ταιριάξουν ἀληθινὰ σ' αὐτὸ που μᾶς ἀπασχολεῖ παρὰ μόνο με τὴν προϋπόθεση ὅτι θ' ἀπομακρύνουμε τὶς εἰδικὲς ἐρμηνείες που δίνει ἡ σύγχρονη φιλοσοφία, που ὁ «ὕλιμος» και ὁ «σπιριτουαλισμός» δεν εἶναι για μᾶς παρὰ δυὸ συμπληρωματικὲς μορφές, που ἡ καθεμιὰ τους ἔχει μέσα της και τὴν ἄλλη και πού πρέπει να τὶς παρατήρη ὅμοια και τὶς δυὸ ἐκεῖνος που θέλει να σηκωθῆ πάνω ἀπ' αὐτὲς τὶς τυχαῖες ἀπόψεις. Μά, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, δεν ἔχουμε σκοπὸ να καταγίνουμε ἐδῶ με τὴν καθαρὴ μεταφυσικὴ και γι' αὐτὸ, δίχως να χάνουμε ποτὲς ἀπὸ τὰ μάτια μας τὶς ἀναγκαῖες βασικὲς ἀρχές, μπορούμε, πέρνοντας ὅμως και τὶς προφυλάξεις που εἶναι ἀπαραίτητες για ν' ἀποφύγουμε κάθε τι διφορούμενο, να ἐπιτρέψουμε στὸν ἑαυτὸ μας τὴ χρησιμοποίηση ὄρων πού, ἂν και δεν εἶναι ὀλότελα σωστοί, φαίνονται πὼς μπορούν να κάμουν τὰ πράγματα πειό εὐκολονόητα, ὡς ἐκεῖ ὅμως που αὐτὸ θὰ μορῆ να γίνη χωρὶς να τοὺς ἀλλάξη τὴν οὐσία.

Αὐτὸ που ἐλέγαμε για τὴν ἐξέλιξη τῆς κάθε ἐκδήλωσης παρουσιάζει μιὰν ἀποψη πού, ἂν και σωστὴ στο σύνολό της, εἶναι ἐν τούτοις πολὺ ἀπλοποιημένη και σχηματικὴ, τόσο πού μπόρει να δώσει τὴν ἐντύπωση ὅτι αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη πραγματοποιεῖται σὴν ἴσια γραμμῇ, με μιὰ μοναδικὴ κατεύθυνση και δίχως κανενὸς εἰδους ταλάντευση. Ἡ πραγματικὴ ὄνεια εἶναι πολὺ διαφορετικὰ περίπλοκη. Πραγματικὰ, μπόρει κανείς να ἰδῆ σὴν ὅλα τὰ πράγματα, ὅπως ὑποδηλώσαμε και πρίν, δυὸ ἀντίθετες τάσεις, μιὰ που ἀνεβαίνει και μιὰν ἄλλη που κατεβαίνει, ἡ ἀντιθέτως, νι μεταχειρισθῆ κανείς ἄλλον τρόπο ἀναπαράστασης, μιὰ κεντρόφυγο και μιὰ κεντρομόλο ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση τῆς μίας ἡ τῆς ἄλλης προέρχονται δυὸ συμπληρωματικὲς φάσεις τῆς ἐκδήλωσης, ἡ μιὰ ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴ βασικὴν ἀρχή, ἡ ἄλλη

τὸ ξαναγύρισμα πρὸς αὐτὴ, που τὶς παρομοιάζουν συχνὰ συμβολικὰ με τὶς κινήσεις τῆς καρδιάς ἡ με τὶς δυὸ φάσεις τῆς ἀναπνοῆς. Ἄν και τὶς περισσότερες φορές περιγράφονται αὐτὲς οἱ δυὸ φάσεις σὴν διαδοχικὲς, πρέπει ν' ἀντιληφθῆ κανεὶς ὅτι στήν πραγματικὴ ὄνεια οἱ δυὸ τάσεις που τὶς δημιουργοῦν ἐνεργοῦν πάντα μαζί, ἂν και σὴν διαφορετικὲς ἀναλογίες. Και κάποτε, σὴν κάποιες κρίσιμες στιγμὲς που ἡ τάση που κατεβαίνει φαίνεται ὅτι ὑπερισχέει ὀριστικὰ μέσα στή γενικὴ πορεία τοῦ κόσμου, μιὰ εἰδικὴ ἐνέργεια ἐπεμβαίνει για να ξαναδυναμώση τὴν ἀντίθετη τάση, σὴν τρόπο που να ξαναφέρη μιὰ κάποιαν ἰσορροπία, τουλάχιστον σχετικὴ, τέτοια που να μπορούν να τὴν ἀνεχθοῦν οἱ περιστάσεις τῆς στιγμῆς και να ἐνεργήση ἔτσι μιὰ εἰδικὴ ἀνόρθωση που να μορῆ να φανῆ ὅτι μ' αὐτὴ ἡ κίνηση τῆς πτώσης σταμάτησε ἡ ἐξουδετερώθηκε προσωρινῶς. (1)

Εὐκολα καταλαβαίνει κανεὶς πὼς αὐτὰ τὰ δεδοδὲνα τῆς παράδοσης, που εἴμαστε ὑποχρεωμένοι να περιοριστοῦμε στο να σκεπασοῦμε μιὰ γενικὴ μόνο συγκεφαλαίωση τους μπορούν να δημιουργήσουν ἀντιλήψεις πολὺ διαφορετικὲς ἀπὸ τὶς ἀντιλήψεις που ἔχουν ὅλα τὰ ἐγχειρίδια τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας που τοὺς παραδίνονται τόσο εὐκολα οἱ νεώτεροι, και με πολὺ διαφορετικὸ πλάτος και βάθος. Ἄλλὰ δεν σκεπτοῦμαστε καθόλου, για τὴν ὄρα, ν' ἀνεβούμε ἔως τὶς ἀρχές τοῦ τωρινοῦ κύκλου ἀκόμα οὔτε πειό ἀπλά, ὡς τὴν ἀρχὴ τοῦ Καλί-Γιοϋγκα. Τὰ ἐνδιαφέροντά μας δεν ἀναφέρονται, τουλάχιστο ἄμεσα, παρὰ σὴν ἕνα ἐπίπεδο πολὺ πειό περιορισμένο, σὴν τελευταῖες φάσεις αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ Καλί-Γιοϋγκα. Μπόρει κανεὶς πραγματικὰ σὴν ἐξωτερικὸ καθεμιὰς ἀπὸ τὶς μεγάλες περιόδους που λέγαμε να διακρίνη ἀκόμα διάφορες δευτερεύουσες φάσεις που ἀποτελοῦν ἄλλες τόσες ὑποδιαιρέσεις. Κι' ἀφοῦ τὸ κάθε μέρος εἶναι,

κατὰ κάποιον τρόπο, ἀνάλογο με τὸ σύνολο, αὐτὲς οἱ ὑποδιαιρέσεις ξαναφτιάνουν, για να ποῦμε ἔτσι, σὴν μικρότερη κλίμακα τὴ γενικὴ πορεία τοῦ μεγάλου κύκλου που μέσα του δλοκληρώνονται. Ἄλλὰ κι' ἐδῶ ἀκόμα μιὰ τέλεια ἀναζήτηση τῶν τρόπων τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ τοῦ νόμου σὴν διάφορες εἰδικὲς περιπτώσεις θὰ μᾶς πηγαινε πολὺ πέρα ἀπὸ τὸ ὄριο που χαράξαμε για αὐτὴ τὴ μελέτη. Θὰ σημειώσουμε μόνο, για να τελειώσουμε αὐτὲς τὶς προεισαγωγικὲς σκέψεις, μερικὲς ἀπὸ τὶς εἰδικὰ κρίσιμες τελευταῖες ἐποχές, που πέρασε ἡ ἀνθρωπότητα, ἐκεῖνες που βρίσκονται μέσα στήν περίοδο που συνηθίζου να τὴν ὀνομάζουν «ἱστορικὴ» γιατί εἶναι πραγματικὰ ἡ μόνη που μπόρει να εἶναι σὴν ἀληθινὰ προσιτὴ στήν ἱστορία τὴν κοινὴ ἡ «βέβηλη». Κι' αὐτὸ θὰ μᾶς φέρη ἐντελῶς φυσικὰ σ' ἐκεῖνο που πρέπει να εἶναι κυρίως τὸ ἀντικείμενο τῆς μελέτης μας, ἀφοῦ ἡ τελευταία ἀπ' αὐτὲς τὶς κρίσιμες ἐποχές δεν εἶναι ἄλλη ἀπ' αὐτὸ που ὀνομάζου νεώτερους χρόνους. Ὑπάρχει κάποιον γεγονός, που φαίνεται ποτὲ δεν παρετήρησαν τί σημασία ἔχει ἡ ὑπαρξὴ του. Τὸ ὅτι ἡ καθαρὰ «ἱστορικὴ» περίοδος με τὴ σημασία που τὴν προσδιωρίσαμε, φτάνει ἀκριβῶς ὡς τὸν ἕκτο αἰῶνα πρίν ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ χρονολογία, σὴν να ὑπῆρχε ἐκεῖ, μέσα στο χρόνο, ἕνας φράχτης που εἶναι ἀδύνατο να τὸν πηδήση κανεὶς με τὴν βοήθεια τῶν ἐξερευνητικῶν μέσων που διαθέτουν οἱ συνειθισμένοι ἐρευνητές. Ὑστερ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, πραγματικὰ, κατέχουν παντοῦ μιὰν ἀρκετὰ ὀρισμένη και καλά βασισμένη χρονολογία. Ἀντίθετα για κάθε τι προγενέστερο δεν κατέχουν γενικὰ παρὰ μιὰ πολὺ ἀόριστη προσέγγιση και οἱ χρονολογίες που προτείνονται για τὰ ἴδια γεγονότα πολλὲς φορές ἀπέχουν ἡ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη πολλοὺς αἰῶνες. Μάλιστα, για τὶς χώρες ὅπου βρίσκει κανεὶς περισσότερο ἀπὸ σκόρπια ἐρείτια, ὅπως ἡ Αἴγυπτος, παραδείγματος χάρη, αὐτὸ εἶναι πολὺ παράξενο. Κι' ἐκεῖνο που κάνει κανέναν ν' ἀπορήση ἔως ἀκόμα περισσότερο εἶναι τὸ ὅτι σὴν μιὰ ἐξαιρετικὴ και προνομιοῦχο περίπτωση, ὅπως τῆς Κίνας, που κατέχει για ἐποχές πολὺ πειό μακρυνές, χρονικὰ χρονολογημένα με τὸ μέσο ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων που γι' αὐτὲς δεν θὰ

(1) Αὐτὸ ἀναφέρεται στή λειτουργία τῆς «θείας συντήρησης» που στήν ἰνδικὴ παράδοση ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸν «Βισνοῦ» και εἰδικότερα, στή διδασκαλία τῶν «Ἀβατάρων» ἡ «καθόδων» δηλαδή τῆς θείας ἀρχῆς μέσα στὸν ὄρατὸ κόσμο που δεν πρόκειται, φυσικὰ, να μᾶς ἀπασχολήση ἐδῶ.

πρεπε να χωράει καμιά άμφιβολία, οι νεώτεροι δέν παύουν να χαρακτηρίζουν τις εποχές αυτές «μυθικές» σαν να υπήρχε εκεί μια έκταση όπου δέν αναγνωρίζουν δικαίωμα σε καμιά βεβαιότητα κι όπου απαγορεύουν και στους έαυτούς τους να την άποκτήσουν. Η άρχαιότητα λοιπόν, που την λένε «κλασσική» δέν είναι, στ' αληθινά, παρά μια άρχαιότητα που είναι ολότελα σχετική και που βρίσκεται, μάλιστα, πολύ πειό κοντά στους νεώτερους χρόνους παρά στην αληθινή άρχαιότητα, άφου δέν φτάνει ούτε ως τά μισά του «Καλί-Γιοϋγκα» που και άυτουνοϋ ή διάρκεια δέν είναι, σύμφωνα με τις ινδικές διδασκαλίες, παρά τó δέκατο τής διάρκειας του «Μανβαντάρα». Κι' άπ' αυτό θά μπορούσε κανείς άρκετά να κρίνει ως πειό σημαντικό οι νεώτεροι έχουν δικηο να είναι υπερέφανοι για την έκταση των ιστορικων τους γνώσεων. Ολ' αυτά, θ' άπαντούσαν πάλι δίχως άμφιβολία για να δικαιολογηθούν, δέν είναι παρά εποχές «μυθικές» και για αυτό δέν αξίζει να τις λογαριάσει κανείς. Άλλά άκριβώς αυτή ή άπάντηση δέν είναι τίποτ' άλλο παρά ή όμολογία τής άγνοιας τους και μιάς άνικανότητας στο να καταλάβουν, που μ' αυτή μόνο μπορεί να εξηγηθί ή περιφρόνησή τους για την παράδοση. Τό ειδικό σύγχρονο πνεύμα δέν είναι πραγματικά, όπως θά τó άποδείξουμε άργότερα, τίποτ' άλλο άπό τó πνεύμα που ζητάει να πολεμήσει την παράδοση.

Στόν έκτο αιώνα πριν άπό την χριστιανική χρονολογία δημιουργήθηκαν, όποιες κι αν ήταν οι αίτιες, σημαντικές άλλλαγές σ' όλους σχεδόν τους λαούς. Αυτές οι άλλλαγές παρουσίασαν, άλλωστε διαφορετικά χαρακτηριστικά, σύμφωνα με τους τόπους όπου έγιναν. Σε ώρισμένες περιπτώσεις ήταν μια ξαναπροσαρμογή τής παράδοσης σε συνθήκες διαφορετικές άπό κείνες που υπήρχαν πρωτίτερα, ξαναπροσαρμογή που συμπληρώθηκε σε νόημα καθαρά όρθόδοξο. Αυτό έγινε κυρίως στην Κίνα όπου τó δόγμα, συγκροτημένο στην άρχή σ' ένα ένιατο σύνολο, χωρίστηκε άπό τότε σε δύο μέρη καθαρά ξεχωρισμένα, τόν Ταοϊσμό που ήταν φυλαγμένος για μια διαλεκτική τάξη και που είχε μέσα του την καθαρή μεταφυσική και τις έπιστήμες

τής παράδοσης τις καθαρά θεωρητικές και τόν Κομφουκισμό κοινό σε όλους χωρίς διάκριση που είχε περιεχόμενο του τις πρακτικές και κυριότερα κοινωνικές εφαρμογές. Στους Πέρσες φαίνεται ότι έγινε όμοια μια ξαναπροσαρμογή του Μαζδαισμοϋ, γιατί αυτή ή εποχή ήταν ή εποχή του τελευταίου Ζωροάστρη (1)

Άντίθετα στην Ινδία είδαν να γεννιέται τότες ό Βουδδισμός, δηλαδή μια επανάσταση, ενάντια στο πνεύμα τής παράδοσης, που πήγαινε ως στην άρνηση κάθε άυθεντίας, ίσαμε μια αληθινή άναρχία στην έτυμολογική σημασία τής «έλλειψης τής άρχής» μέσα στη διανοητική και την κοινωνική τάξη.

Κάτι που είναι άρκετά περίεργο είναι τó ότι δέν βρίσκουν στην Ινδία κανένα μνημείο που να χρονολογείται πριν άπ' αυτή την εποχή και οι Άνατολιστές που θέλουν να κάμουν τó κάθε τι ν' αρχίζει άπό τόν Βουδισμό που του έξογκώνουν έξαιρετικά τή σημασία του, προσπάθησαν να βγάλουν άπ' αυτή τή διαπίστωση ένα έπιχείρημα για τή θέση που υποστηρίζουν. Έν τούτοις ή εξήγηση άυτου του περιστατικού είναι ολότελα απλή: «Όλα τά πράγματα που φτιάχτηκαν σε προηγούμενες εποχές ήταν άπό ξύλο και φυσικά, χάθηκαν χωρίς ν' αφήσουν κανένα ίχνος. (2)

Έκείνο όμως που είναι αληθινό είναι ότι μια τέτοια άλλλαγή στον τρόπο τής τεχνικής κατασκευής άνταποκρίνεται άναγ-

(1) Πρέπει να σημειωθί, ότι τó όνομα Ζωροάστρη στην πραγματικότητα σημαίνει όχι ένα ώρισμένο πρόσωπο, άλλα ένα λειτουργημα προφητικό μαζί και νομοθετικό. Ύπηρξαν πολλοί Ζωροάστρες που έγιναν σε εποχές πολύ διαφορετικές. Και μάλιστα είναι πολύ πιθανόν ότι αυτό τó λειτουργημα είχε άθροιστικό χαρακτήρα όπως του Βιαζά στην Ινδία κι όπως ακόμα στην Αίγυπτο, όπου εκείνο που άποδίδεται στον Θώθ ή Έρμη αντιπροσωπεύει τó έργο όλης τής ιερατικής τάξης.

(2) Αυτό δέν έγινε μόνο στην Ινδία άλλα και στη Δύση. Αυτός άκριβώς είναι ό λόγος που δέν βρίσκουν κανένα ίχνος των Γαλατικών πόλεων, που έν τούτοις είναι άδιαφιλονέκτη ή ύπαρξή τους, άφου πιστοποιείται άπό μαρτυρίες σύγχρονες.

Όμοια κι' εδώ οι νεώτεροι ιστορικοί χρησιμοποίησαν αυτή την έλλειψη μνημείων για να μάς περιγράψουν τους Γαλάτες σαν άγριούς που ζούσαν στα δάση.

καία σε μια βαθειά μεταβολή των γενικών όρων τής ύπαρξης του λαού.

Πλησιάζοντας προς τή Δύση βλέπουμε πως ή ίδια εποχή ήταν στους Έβραίους, ή εποχή που υποδουλώθηκε ή Βαβυλών και είναι ίσως άπό τά καταπληκτικότερα γεγονότα που διαπιστώνει κανείς, τó ότι μια σύντομη περίοδος έβδομήντα χρόνων ήταν άρκετή για να τους κάμη να χάσουν ακόμα και τó γράψιμό τους, άφου έπρεπε να ξαναφτιάξουν τά Άγια Βιβλία τους με χαρακτηρισές έντελώς διαφορετικούς άπό κείνους που χρησιμοποιούσαν ως τότε. Θί μπορούσε να αναφέρη κανείς πολλά άκόμη γεγονότα που έγιναν γύρω σ' αυτή τή χρονολογία: σημειώνουμε μόνο, πως για τή Ρώμη αυτή ήταν ή εποχή που άρχισε ή καθαρά «ιστορική» περίοδος, που άκολούθησε την «μυθική» εποχή των βασιλέων και πώς, έπίσης, ξέρουν, αν και με τρόπο κάπως άόριστο, ότι έγιναν τότε σημαντικά κινήματα στους Κελτικούς λαούς.

Χωρίς όμως να επιμείνουμε εδώ περισσότερο θά έρθουμε σε ό,τι άφορξά την Έλλάδα. Όμοια κι' εδώ ό θός αιώνας ήταν τó σημείο άπ' όπου άρχισε ό «κλασσικός», όπως τόν λένε, πολιτισμός, ό μόνος που οι νεώτεροι τού άναγνωρίζουν «ιστορικό» χαρακτήρα και κάθε τι που προηγήθηκε, είναι άρκετά άγνωστο, ώστε να μπορούν να τó πουν «μυθικό» αν και οι τελευταίες άρχαιολογικές ανακαλύψεις δέν επιτρέπουν ν' άμφιβάλλουμε τουλάχιστον για την ύπαρξη ενός πολύ πραγματικού πολιτισμοϋ. Κι' έχουμε κάποιους λόγους να σκεπτόμαστε ότι αυτός ό πρώτος Έλληνικός πολιτισμός ήταν πολύ περισσότερο ένδιαφέρων διανοητικά άπό κείνον που τόν άκολούθησε και ότι οι σχέσεις τους παρουσιάζουν κάποια άναλογία με κείνες που υπάρχουν μεταξύ τής μεσαιωνικής και σύγχρονης Ευρώπης. Έν τούτοις πρέπει να παρατηρήσουμε ότι τó σχίσμα δέν ήταν τόσο ριζικό, όσο σ' αυτή την τελευταία περίπτωση γιατί υπήρξε κάποια ξαναπροσαρμογή πραγματοποιημένη μέσα στην τάξη τής παράδοσης, κυρίως στην περιοχή των «μυστηρίων» και πρέπει να βάλουμε μαζί μ' αυτή και τόν Πυθαγορισμό που ήταν προπάντων μια παλινόρθωση του προγενέστερου Όρφισμοϋ και που

οι φανεροί δεσμοί του με τή Δελφική λατρεία του Άπόλλωνα μάς επιτρέπουν να εξετάσουμε μια συνεχή και κανονική άλλληλουχία με μια άπό τις πειό παλιές παραδόσεις τής άνθρωπότητας. Άπό την άλλη μεριά όμως, είδαν να φανερώνεται σε λίγο κάτι που ως τότε δέν υπήρχε παράδειγμα του και που, συνεπώς, έπρεπε να εξασκήσει μιάν ολέθρια επίδραση πάνω στον δυτικό κόσμο ολόκληρο: μιλάμε για τόν ειδικό εκείνο τρόπο τής σκέψης που πήρε και κράτησε τó όνομα «φιλοσοφία.» Κι' αυτό τó σημείο είναι άρκετά σημαντικό για να σταματήσουμε σ' αυτό μερικώς στιγμές.

Τή λέξη «φιλοσοφία», μόνη της, μπορεί κανείς να την πάρη άσφαλώς με μια έννοια πολύ εύλογη, που ήταν χωρίς άμφιβολία και ή άρχική της έννοια, μάλιστα αν είναι αλήθεια, καθώς λένε, ότι ό Πυθαγόρας την έχρησιμοποίησε πρώτος: έτυμολογικά δέν σημαίνει τίποτ' άλλο παρά «άγάπη τής σοφίας». Προσδιορίζει λοιπόν άμέσως άπό την άρχή μια διάθεση προγενέστερη που χρειάζεται για να φτάσουμε στη σοφία και μπορεί να προσδιορίση ακόμα, με μια επέκταση έντελώς φυσική, την έρευνα που, βγαίνοντας άπ' αυτή την ίδια τή διάθεση, πρέπει να μάς φέρη στη γνώση.

Δέν είναι λοιπόν παρά ένα προεισαγωγικό και προπαρασκευαστικό στάδιο, μια πορεία προς τή σοφία, ένας βαθμός που άντιστοιχεί σε μιή κατάσταση κατώτερη άπ' αυτή. (1) Η παρέκκλιση που έγινε άργότερα βρίσκεται μέσα στο ότι πήραν αυτόν τόν περαστικό βαθμό για σκοπό στο ότι ίσχυρίστηκαν ότι θά άντικαταστήσουν τή σοφία με την «φιλοσοφία» πράγμα που άναγκαστικά φανερώνει ότι λησμονήθηκε ή περιφρονήθηκε ή αληθινή ουσία τής πρώτης. Έτσι γεννήθηκε εκείνο που μπορούμε να τó ονομάσουμε «βέβηλη» φιλοσοφία, δηλαδή μιή δθθεν σοφία, καθαρά ανθρώπινη, έπομένως τής απλής λογικής τάξης, που πήρε τή θέση τής αληθινής σοφίας που στηρίζεται στη παρά-

(1) Η σχέση είναι εδώ ή ίδια περίπου όπως εκείνη που υπάρχει, στην ταιόστικη διδασκαλία, μεταξύ του «προκισμένου ανθρώπου» και του «υπέροχου» ή «άληθινού» ανθρώπου.

ράδοση της υπερλογικής και «έξω ανθρώπινης» σοφίας. Εν τούτοις έμεινε κάτι απ' αυτή μέσα σ' όλη την αρχαιότητα.

Τό αποδεικνύει πρώτα-πρώτα ή επιμονή των «μυστηρίων» που ό αναγκαστικά «μυσταγωγικός» χαρακτήρας τους δεν μπορεί ν' άμφισβητηθῆ, κι' ακόμα τό γεγονός ότι και των φιλοσόφων ακόμη ή διδασκαλία είχε μαζί, τις περισσότερες φορές, μιá μεριά «έξωτερική» και μιá μεριά έσωτερική που μπορούσε να μάς ένωση με μιάν ανώτερη άποψη, που φανερώνεται άλλωστε καθαρά, αν και ίσως όχι παντού τέλεια, μερικούς αιώνες αργότερα στους Άλεξανδρινούς.

Γιά να δημιουργηθῆ ή «βέβηλη» φιλοσοφία σαν τέτοια, έπρεπε νι μείνη μόνος ό «έξωτερισμός» και να φτάσουν ως την καθαρή και άπλη άρνηση κάθε έσωτερισμού. Άκριβώς σ' αυτό, έπρεπε να καταλήξῃ στους συγχρόνους μας τό κίνημα που άρχισαν οι άρχαίοι Έλληνες. Οι τάσεις που ήταν βεβαιωμένες ακόμα από τότε στους άρχαίους Έλληνες έπρεπε να φτάσουν ως τις πειό υπέρμετρες συνέπειές τους και ή έξαιρετική σημασία που είχαν δώσει στη λογική σκέψη μεγάλωνε ολοένα με τον καιρό για να φτάση στον «ρασιοναλισμό», στάση ειδικά νεώτερη που συνίσταται όχι πειμ στο ν' άγνοήση κανείς άπτα άλλα στο ν' άρνηθῆ καθαρά και ξεάστερα κάθε τι που άνήκει στην υπέρλογική τάξη. Άλλά ως μη προχωρήσουμε περισσότερο γιατί θα ξαναγυρίσουμε πάλι σ' αυτές τις συνέπειες και θα ξαναϊδούμε την εξέλιξή τους σε άλλο μέρος της έκθεσής μας.

Άπ' αυτά που έλέγαμε, ένα πράγμα πρέπει νι κρατήσουμε ειδικά από την άποψη που μάς άπασχολεί: ότι μπορούμε να ζητήσουμε στην «κλασσική» αρχαιότητα μερικές από τις άρχές του σύγχρονου κόσμου. Ο τελευταίος λοιπόν δεν έχει άδικο όταν στηρίζεται στον Έλληνολατινικό πολιτισμό και ισχυρίζεται ότι είναι ό συνεχιστής του. Πρέπει εν τούτοις να πούμε ότι δεν πρόκειται παρά για μιá συνέχεια μακρυνή και κάπως άπιστη, γιατί, παρά κάθε τι, υπήρχαν σ' αυτή την αρχαιότητα πολλά πράγματα, στη διανοηκή και πνευματική τάξη, που δεν θα μπορούσε να βρῆ κανείς τό ισοδύναμό τους

στούς συγχρόνους μας. Όπως κι' αν είναι οι δυό αυτοί πολιτισμοί είναι δυό άρκετά διαφορετικοί βαθμοί μέσα στο προοδευτικό σκοτεινιάσμα της άληθινής γνώσης. Όχι μπορούσε, άλλωστε, να αντιληφθῆ κανείς ότι ή κατάπτωση του άρχαίου πολιτισμού έφερε, λίγο-λίγο και χωρίς να κοπῆ ή συνέχεια μιá κατάσταση σχεδόν όμοια με τῆ σημερινή. Στην πραγματικότητα όμως δεν είναι έτσι και τό μεταξυ χρονικό διάστημα ήταν για τῆ Δύση μιá άλλη κρίσιμη εποχή που ήταν μαζί και μιá από τις εποχές της ανόρθωσης που αναφέραμε παραπάνω.

Αυτή ή εποχή είναι ή εποχή που φανερώθηκε και ξαπλώθηκε ό Χριστιανισμός, εποχή που συμπίπτει από τῆ μιá μεριά με τῆ διασπορά του Έβραϊκού λαού κι' από τῆν άλλη μετῆν τελευταία φάση του Έλληνολατινικού πολιτισμού. Και μπορούμε να περάσουμε γρηγορώτερα αυτά τα γεγονότα αν και πολύ ενδιαφέροντα γιατί είναι γενικώτερα γνωστά από κανένα που αναφέραμε ως τώρα και γιατί τον συγχρονισμό τους τον πρόσεξαν περισσότερο ακόμα και ιστορικοί που οι άπόψεις τους είναι οι πειό επιπόλαιες. Έδειξαν επίσης άρκετά συχνά μερικά κοινά χαρακτηριστικά της άρχαίας κατάπτωσης και της σημερινής εποχής και χωρίς να θέλουν να σπρώξουν μακρύτερα τον παραλληλισμό έπρεπε νι άναγνωρίσουν ότι πραγματικά υπάρχουν κάποιες όμοιότητες άρκετά χτυπητές. Η καθαρά «βέβηλη» φιλοσοφία είχε κερδίσει έδαφος. Η έμφάνιση του σκεπτικισμού από τό ένα μέρος ή επιτυχία του Στωϊκού και Έπικούρειου «ήθικισμού» από τό άλλο, δείχνουν άρκετά ως πειό σημείο είχε έξευτελισθῆ ή διανοητικότητα. Συγχρόνως τ' άρχαία καθιερωμένα δόγματα που δεν τα καταλάβαινε πειά σχεδόν κανένας είχαν εκφυλισθῆ εξ αίτίας αυτής της άγνοιας σε «είδωλολατρεία» στην άληθινή σημασία αυτής της λέξης, δηλαδή δεν ήταν πειά παρὶ «δεισιδαιμονίες», πράγματα που άφου έχασαν τῆ βαθεία σημασία τους έζησαν περισσότερο από τον έαυτό τους μέσα σε έντελώς έξωτερικές έκδηλώσεις. Υπήρχαν και αντιδραστικές προσπάθειες εναντίον αυτού του ξεπεσμού: Ο Έλληνισμός ό ίδιος προσπάθησε να ξαναζωογονηθῆ με τῆ βοήθεια στοιχείων που

τά δανείστηκε από τις Άνατολικές διδασκαλίες που μαζί τους μπορούσε να έρθῆ σε έπαφή. Αυτό όμως δεν έφτανε πειά, ό Έλληνολατινικός πολιτισμός έπρεπε να σβύση και ή ανόρθωση έπρεπε να έλθῆ άλλοιώς και να γίνῆ με μιάν όλότελα διαφορετική μορφή.

Ο Χριστιανισμός έφερε αυτή τῆ μεταμόρφωση και, τό σημειώνουμε με δυό λόγια, ή σύγκριση που μπορεί κανείς να στηρίξῃ σε ώρισμένες αναλογίες του καιρού εκείνου και του δικού μας είναι ίσως ένα από τά προσδιοριστικά σημεία του συγκεχυμένου «Μεσαιωνισμού» που φανερώνεται στις ήμέρες μας. Υστερ' από τῆν περίοδο που τῆν έτάραξαν οι βαρβαρικές εισβολές και που χρειάζόταν για ν' άποτελειώση τῆν καταστροφή της παλιάς κατάστασης των πραγμάτων, άποκαταστάθηκε μιá κανονική τάξη που κράτησε κάμποσους αιώνες. Αυτή ή κανονική τάξη ήταν ό μεσαιώνας, τό τόσο παραγνωρισμένο από τους νεώτερους, που είναι άνικανοί να νοιώσουν τῆ διανοητικότητα και που τους φαίνεται βέβαια αυτή ή εποχή πολύ πειό ξένη και μακρυνή από τῆν κλασσική αρχαιότητα.

Ο άληθινός μεσαιώνας για μάς άπλώνεται από τῆ βασιλεία του μεγάλου Καρόλου ως τῆν αρχή του 14ου αιώνα. Άπ' αυτή τῆν τελευταία χρονολογία αρχίζει μιá καινούργια κατάπτωση που μέσα άπό διάφορους σταθμούς θα έρθῆ, διαρκώς μεγαλώνοντας, ως σ' έμας. Έδώ είναι άληθινά ή αρχή της σύγχρονής μας κρίσης. Είναι ή εποχή που αρχίζει να ξεπέφτῃ ή χριστιανωσύνη δηλαδή ό δυτικός πολιτισμός του μεσαιώνα που ταυτιζόταν με αυτή. Η αρχή του θεσμού των «έθνοτήτων» είναι, μαζί με τό τέλος του φεουδαλικού πολιτεύματος, άρκετά στενά άλληλέγγυος με τῆν αρχή αυτής της ίδιας της Χριστιανωσύνης. Πρέπει λοιπόν να τοποθετήσουμε τῆ νεώτερη εποχή δυό αιώνες νωρίτερα από τῆν εποχή που πέρυνοι συνήθως για αρχή της. Η Άναγέννηση και ή μεταρρυθμιση είναι άποτελέσματα και έγιναν δυνατά μόνο με τῆν κατάπτωση που προηγήθηκε.

Άλλά δίχως βέβαια ν' άποτελούν μιάν ανόρθωση σημείωσαν μιá βαθύτερη πτώση γιατί συμπλήρωσαν τῆν όριστική ρή-

ξη με τό πνεύμα της παράδοσης, ή μιá μέσα στη σφαίρα των Έπιστημών και Τεχνών, ή άλλη μέσα στην ίδια τῆ σφαίρα της θρησκείας, που εν τούτοις ήταν εκείνη που μέσα της πολυ δύσκολα θα μπορούσε κανείς να καταλάβῃ μιá τέτοια ρήξη.

Έκείνο που λένε Άναγέννηση ήταν τῆν πραγματικότητα, όπως τό είπαμε ως τώρα άλλου, ό θάνατος πολλών πραγμάτων. Με τό πρόσχημα της έπιστροφής στον Έλληνορωμαϊκό πολιτισμό δεν πήραν απ' αυτόν παρά μόνον ό,τι έντελώς έξωτερικό είχε, γιατί μόνο αυτό μπορούσε να έχῃ εκφρασθῆ καθαρά στα γραπτά κείμενα. Κι' αυτή ή άτελής παλινόρθωση δεν μπορούσε, άλλωστε, παρά να έχῃ πολυ τεχνητό χαρακτήρα άφου επρόκειτο για μορφές που, έδώ και αιώνες, είχαν πάψει να ζουν τῆν άληθινή τους ζωή. Όσον άφορᾷ τις μεσαιωνικές έπιστήμες που στηρίζονταν στην παράδοση κι' αυτές άφου είχαν ακόμα μερικές τελευταίες έκδηλώσεις υστερ' απ' αυτή τῆν εποχή, εξαφανίστηκαν τόσο ολοκληρωτικά όσο και οι έπιστήμες που στηρίζονταν στην παράδοση των μακρυνών πολιτισμών που εκμηδενίστηκαν άλλοτε από κάποιον κατακλυσμό. Κι' αυτή τῆ φορά τίποτε δεν επρόκειτο να έρθῆ να τις αντικαταστήσῃ. Δεν υπήρχαν πειά άπό κει και πέρα παρά ή φιλοσοφία και ή έπιστήμη οι «βέβηλες» δηλαδή ή άρνηση της άληθινής διανοητικότητας ό περιορισμός της γνώσης στην πειό χαμηλή τάξη, ή έμπειρική και άναλυτική μελέτη των γεγονότων που δεν είναι ένωμένα κάτω από μιá βασική αρχή, ή διασπορά μέσα σ' ένα άτελείωτο πλήθος ασήμαντων λεπτομερειών, ή συσσωρευση ύποθέσεων χωρίς βάση που άφανίζονται άδιάκοπα ή μιá από τῆν άλλη και κομματιαστές άπόψεις που δεν μπορούν να μάς οδηγήσουν σε τίποτα έκτός από τις πρακτικές εφαρμογές που άποτελούν τῆν μοναδική πραγματική ύπεροχή του σημερινού πολιτισμού, ύπεροχή άλλωστε, που πολυ λίγο τῆν έπιθυμεί κανείς και που με τῆν εξέλιξή της ως τό σημείο μάλιστα να πνίξῃ κάθε άλλη άνησυχία, έδώσε σ' αυτό τον πολιτισμό τῆν καθαρά όλικό χαρακτήρα που τον κάνει ένα άλη-

θινό τερατούργημα.

Εκείνο που είναι ολότελα εξαιρετικό είναι το πόσο γρήγορα λησμονήθηκε τέλεια ο μεσαιωνικός πολιτισμός: οι άνθρωποι του 17ου αιώνα δεν είχαν ιδέα απ' αυτόν και τὰ μνημεία του που υπήρχαν δὲν ἀντιπροσώπευαν πειρὰ τίποτα στὰ μάτια τους, οὔτε στη διανοητική τάξη, οὔτε και στην αισθητική ἀκόμα. Μπορεί νὰ κρίνη κανείς απ' αὐτὸ πόσο εἶχε ἀλλάξει στὸ ἀναμεταξύ ἡ νοοτροπία. Δὲν θὰ καταπιαστούμε ἐδῶ μὲ τὴν ἀναζήτηση τῶν παραγόντων, βέβαια πολὺ περίπλοκων, ποὺ ἔφεραν αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ ποὺ εἶναι τόσο ριζική ὥστε φαίνεται δύσκολο νὰ ὑποθέσῃ κανείς ὅτι μπόρεσε νὰ γίνῃ αὐθόρμητα και δίχως τὴν ἐπέμβαση μιᾶς θέλησης ποὺ διευθύνει τὸ κάθε τί και ποὺ ἡ σωστὴ φύση της μένει ἀναγκαστικά ἀρκετὰ αἰνιγματική. Ὑπάρχουν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη περιστατικά πολὺ παράξενα, ὅπως τὸ ὅτι διαδόθηκαν στὸ πλῆθος και παρουσιάσθηκαν σ' αὐτὸ σὰν καινούργιες δῆθεν ἀνακαλύψεις, πράγματα ποὺ στη πραγματικότητα ἦταν γνωστά, ἐδῶ και πάρα πολὺν καιρὸ μὰ ποὺ ἡ γνώση τους, ἐξ αἰτίας μερικῶν δυσκολιῶν ποὺ κινδύνευαν νὰ ξεπεράσουν τὰ πλεονεκτήματά τους δὲν εἶχε ἀπλωθῆ ὡς τότε στὸ καινόν. (1) Εἶναι ἐπίσης πολὺ ἀπίθανο νὰ γεννήθηκε και νὰ ἐγινε πιστευτὸ μόνο του τὸ παραμῦθι ποὺ δημιουργήσε ἀπὸ τὸ Μεσαίωνα μιὰ ἐποχὴ «σκοταδιοῦ» ἄγνοιας και βαρβαρότητας και νὰ ἐπιχειρήθηκε χωρὶς καμιά προμελετημένη ιδέα ἡ πραγματικὴ νοθεία τῆς ἱστορίας, ποὺ τῆς παραδίδονται οἱ νεώτεροι. Δὲν θὰ πάμε ὁμως μακρότερα στην ἐξέταση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος γιατί, μ' ὅποιον τρόπον κι' ἀν γινόταν αὐτὴ ἡ δουλειά, αὐτὴ τὴ στιγμή ἐκείνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει περισσότερο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα.

Ὑπάρχει μιὰ λέξη ποὺ τὴν εἶχαν σὲ

(1) Δύο μόνο παραδείγματα θ' ἀναφέρουμε ἀπ' αὐτὰ τὰ γεγονότα ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν τίς βαρύτερες συνέπειες: τὴν δῆθεν ἀνακάλυψη τῆς τυπογραφίας, ποὺ οἱ Κινέζοι τὴν ἔφεραν πρὶν ἀπὸ τὴ χριστιανική χροнологία και τὴν «ἐπίσημη» ἀνακάλυψη τῆς Ἀμερικής ποὺ μαζὶ της ὑπῆρχε συγκοινωνία, πολὺ πρὶν ἀπ' ὅσο φαντάζονται, σ' ὅλο τὸ μάκρος τοῦ μεσαίωνα.

μεγάλην ὑπόληψη τὸν καιρὸ τῆς Ἀναγέννησης και ποὺ συνώψιζε ἀπὸ πρὶν ὅλο τὸ πρόγραμμα τοῦ νεώτερου πολιτισμοῦ. Αὐτὴ ἡ λέξη εἶναι ὁ «οὐμανισμός» (1) Πραγματικὰ ἐπρόκειτο νὰ ἐλαττώσουν τὸ κάθε τι σὲ ἀναλογίες καθαρὰ ἀνθρώπινες νὰ προχωρήσουν πρὸς μιὰ λογική ἀφαίρεση κάθε βασικῆς ἀρχῆς ἀνώτερης τάξης, και γιὰ νὰ μιλήσουμε συμβολικώτερα, νὰ ἀρνηθοῦν τὸν οὐρανὸ μὲ τὸ πρόσχημα νὰ κατακτήσουν τὴ γῆ. Οἱ Ἕλληνες, ποὺ τὸ παράδειμά τους ἰσχυρίζοντουσαν οἱ νεώτεροι ὅτι ἀκολουθοῦσαν δὲν εἶχαν πάει ποτέ τόσο μακριὰ σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, ἀκόμα και στην ἐποχὴ τῆς μεγαλύτερης διανοητικῆς παρακμῆς τους και, τοῦλάχιστον, οἱ ὠφελιμιστικῆς ἀπασχολήσεις δὲν εἶχαν περάσει, γι' αὐτούς, στη πρώτη σειρά τῶν σκοπῶν, ὅπως ἐγινε ὅστερ' ἀπὸ λίγα στοὺς νεώτερους. Ὁ «οὐμανισμός» ἦταν ἤδη μιὰ πρώτη μορφή τοῦ σύγχρονου «λαϊκισμοῦ» και θέλοντας νὰ φέρουν τὸ κάθε τι στὸ μέτρο τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τὸν πῆραν μόνο του σὰν ἕνα τελικὸ σκοπὸ, τελείωσαν μὲ τὸ νὰ κατεβούν ἀπὸ σκαλοπάτι σὲ σκαλοπάτι στὸ ἐπίπεδο τῶν χαμηλότερων πραγμάτων και νὰ μὴ ζητήσουν πειρὰ τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἔμφυτων ἀναγκῶν του ἀπὸ τὴν ὕλική μεριὰ τῆς φύσης του, ἀναζήτηση πολὺ μάταιη ἄλλωστε, γιατί δημιουργεῖ διαρκῶς περισσότερες τεχνητὲς ἀνάγκες ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τίς ἱκανοποιήσῃ.

Ὁ σύγχρονος κόσμος θὰ πάῃ ὡς κάτω σ' αὐτὸν τὸν μοιραῖο κατήφορο ἡ μήπως ὅπως ἐγινε στην κατάπτωση τοῦ ἐλληνοτατινικοῦ κόσμου, θὰ γίνῃ κάποια καινούργια ἀνθρώπινη, μιὰ φορὰ ἀκόμα, πρὶν αὐτὸς φτάσῃ στὸ βίθος τῆς ἀβύσσου ὅπου παρασύρεται. Φαίνεται ὅτι ἕνα σταμάτημα στὰ μισὰ τοῦ δρόμου δὲν εἶναι πειρὰ δυνατό και ὅτι, σύμφωνα μὲ ὅλες τίς ἐνδείξεις ποὺ μᾶς δίνουν τὰ δόγματα ποὺ στηρίζονται στην παράδοση ἔχουμε μπεῖ πραγματικὰ στην τελευταία φάση τοῦ «Καλί Γιούγκα» στην πειρὸ σκοτεινὴ περίοδο αὐτῆς τῆς «σκοτεινῆς ἐποχῆς», σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση τῆς διάλυ-

(1) Ἀνθρωπισμός.

σης ἀπ' ὅπου δὲν μπορούμε πειρὰ νὰ θυγοῦμε παρὰ μ' ἕναν κατακλυσμὸ γιατί δὲν χρειάζεται πειρὰ μιὰ ἀπλή ἀνθρώπινη ἀλλὰ μιὰ καθολικὴ ἀνανέωση. Ἡ ἀταξία και ἡ σύγχυση κυριαρχοῦν σὲ ὅλες τίς σφαίρες. Ἐφτάσαν σ' ἕνα σημεῖο ποὺ ξεπερνάει πολὺ κάθε προηγούμενη πρόβλεψη και ξεκινώντας ἀπὸ τὴ Δύση ἀπειλοῦν νὰ κατακλύσουν τὸν κόσμὸ ὁλόκληρο. Ἐέρουμε καλὰ ὅτι ὁ θρίαμβός τους δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ ἐξωτερικὸς και περαστικός, εἶναι ὁμως σὲ τόσο βαθμὸ μεγάλος, ὥστε φαίνεται σὰν σημάδι τῆς φοβερώτερης κρίσης ποὺ πέρασε ἡ ἀνθρωπότητα σ' ὅλο τὸ μάκρος τοῦ σημερινοῦ κύκλου της. Δὲν ἐφθάσαμε στη φοβερὴ ἐκείνη ἐποχὴ ποὺ προαγγέλλουν τὰ ἱερά βιβλία τῶν Ἰνδῶν ποὺ θ' ἀνακαταβούν οἱ φυλές, ποὺ δὲν θὰ ὑπάρχῃ πειρὰ οὔτε ἡ οἰκογένεια. Ἀρκεῖ νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ γύρω μας γιὰ νὰ πεισθοῦμε ὅτι αὐτὴ ἡ κατάσταση εἶναι πραγματικὰ ἡ κατάσταση τοῦ σημερινοῦ κόσμου και γιὰ νὰ διαπιστώσουμε παντοῦ αὐτὴ τὴν βαθεῖα κατάπτωση ποὺ τὸ Ἐθαγγέλιό τὴν ὀνομάζει «βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως». Δὲν πρέπει νὰ κρίνουμε τὸ πόσο φοβερὴ εἶναι ἡ κατάσταση. Πρέπει νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουμε ὅπως εἶναι, χωρὶς κανένα «ὀπτιμισμὸ» ἀλλὰ ἐπίσης και χωρὶς κανένα «πεσσιμισμὸ», ἀφοῦ, ὅπως ἐλέγαμε πρωτότερα, τὸ τέλος τοῦ παλαιοῦ κόσμου θὰ εἶναι μαζὶ ἡ ἀρχὴ ἐνός καινούργιου.

Τώρα, γεννιέται τὸ ἐρώτημα: Ποιὸς λόγος εἶναι νὰ ὑπάρχῃ μιὰ περίοδος σὰν αὐτὴ ποὺ περνᾶμε; Πραγματικὰ, ὅσο ἀκανόνιστες και ἀν εἶναι οἱ σημερινὲς συνθήκες ὅταν τίς βλέπει κανείς αὐτὲς καθ' ἑαυτὲς κατανοεῖ πὼς πρέπει νὰ μπουδῶν μέσα στη γενικὴ τάξη τῶν πραγμάτων, στην τάξη ἐκείνη ποὺ σύμφωνα μὲ μιὰ δοξασιὰ ὑπερβολικὰ ἀνατολικὴ ἐγινε ἀπὸ τὸ σύνολο ὄλων τῶν ἀνωμαλιῶν. Κι' αὐτὴ ἡ ἐποχὴ, ὅσο θλιθερὴ και ταραγμένη κι' ἀν εἶναι, πρέπει κι' αὐτὴ νὰ ἔχῃ, ὅπως ὅλες οἱ ἄλλες, καθωρισμένη τὴ θέση της μέσα στη συνολικὴ ἀνθρώπινη ἐξέλιξη, ἄλλωστε και μόνο τὸ γεγονός ὅτι τὴν εἶχαν προβλέψει τὰ δόγματα τῆς παράδοσης εἶναι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη, μιὰ ἀρκετὴ ἐνδειξη.

Ἐκείνο ποὺ εἶπαμε γιὰ τὴ γενικὴ πορεία μιᾶς κυκλικῆς ἐκδήλωσης, ποὺ προχωρεῖ μέσα στην κατεύθυνση τῆς προοδευτικῆς ὕλιστικοποίησης δίνει ἄμεσα τὴν ἐξήγηση μιᾶς τέτοιας κατάστασης και δείχνει φανερὰ ὅτι ἐκείνο ποὺ εἶναι ἀκανόνιστο και ἀτακτο ἀπὸ μιὰ μερικὴ ἀποψη, δὲν εἶναι, ἐν τούτοις, παρὰ ἡ συνέπεια κάποιο νόμου ποὺ ἀναφέρεται σὲ μιὰ ἀνώτερη ἢ πλατύτερη ἀποψη. Θὰ προσθέσουμε, χωρὶς νὰ ἐπιμείνουμε σ' αὐτό, ὅτι ὅπως κάθε ἀλλαγὴ κατάστασης, τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν ἕναν κύκλὸ στὸν ἄλλο δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ παρὰ μέσα στὸ σκοτάδι. Ὑπάρχει και σ' αὐτὸ ἕνας νόμος πολὺ σπουδαῖος και ποὺ ἔχει πάρα πολλές ἐφαρμογὲς μὰ ποὺ, ἀκριβῶς γι' αὐτό, μιὰ ἐκθεσὴ τοῦ κάπως λεπτομερῆς θὰ μᾶς τραβοῦσε πάρα πολὺ μακριὰ. Δὲν τελειώσαμε ὁμως: Ἡ σύγχρονη ἐποχὴ πρέπει ἀναγκαστικά ν' ἀνταποκρίνεται στην ἐξέλιξη κάποιων δυνατοτήτων ποὺ, ἀπὸ τὴν ἀρχή, βρισκόντουσαν μέσα στη δυναμικότητα τοῦ σημερινοῦ κύκλου. Κι' ὅσο κατώτερη κι' ἀνεῖναι ἡ τάξη ποὺ κατέχουν αὐτὲς οἱ δυνατότητες μέσα στην ἱεραρχία τοῦ συνόλου, δὲν θάπρεπε γι' αὐτὸ νὰ μὴν ἐκδηλωθοῦν, ὅπως κι' οἱ ἄλλες, πάντα σύμφωνα μὲ τὴν τάξη ποὺ τοὺς εἶχε ὀρισθῆ. Μ' αὐτὴ τὴν ἀναλογία, ἐκείνο ποὺ, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, χαρακτηρίζει τὴν τελευταία φάση τοῦ κύκλου εἶναι, θὰ μπορούσε κανείς νὰ πῆ, ἡ ἐκμετάλλευση ὄλων ἐκείνων ποὺ εἶχαν παραμεληθῆ ἡ πεταχθῆ, ὅταν βρισκόμαστε στὴς προηγούμενες φάσεις. Καί, πραγματικὰ, αὐτὸ ἀκριβῶς μπορούμε νὰ διαπιστώσουμε στὸν σημερινὸ πολιτισμὸ, ποὺ δὲν ζεῖ, μπορεῖ νὰ πῆ κανείς, παρὰ μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ εἶχαν πετάξει γιὰ ἀχρηστο οἱ προγενέστεροι πολιτισμοί. Δὲν ἔχει κανείς, γιὰ νὰ τὸ νοιώσῃ αὐτό, παρὰ

(1) Αὐτὸς ὁ νόμος παριστανόταν στὰ Ἐλευσίνα μυστήρια μὲ τὸν συμβολισμὸ τοῦ σφυριοῦ τοῦ σταριοῦ, οἱ Ἀλχημιστὲς τὸν εἰκονίζαν μὲ τὸ «σάπισμα» και μὲ τὸ μαῦρο χρώμα ποὺ δείχνει τὴν ἀρχὴ τοῦ «Μεγάλου Ἐργου». Ἐκείνο ποὺ οἱ χριστιανοὶ μυστικιστὲς λένε «σκοτεινὴ νύχτα τῆς ψυχῆς» δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐφαρμογὴ του στην πνευματικὴ ἐξέλιξη τοῦ ὄντος ποὺ ἀνεβαίνει σὲ ἀνώτερες καταστάσεις. Καί θὰ ἦταν εὐκόλο νὰ σημειώσῃ κανείς κι' ἄλλες ἀκόμα συμφωνίες.

νά ἴδῃ πόσο λίγο οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκείνων ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πολιτισμοὺς ποὺ διατηρήθηκαν ὡς σήμερα στὸν Ἀνατολικὸ κόσμον, ἐκτιμοῦν τίς δυτικὲς ἐπιστήμες καὶ τίς βιομηχανικὲς τοὺς ἐφαρμογές. Αὐτὲς οἱ κατώτερες γνώσεις, ὅσο τιποτένιες κι' ἂν εἶναι· στὰ μάτια ἐκείνου ποὺ κατέχει μιὰ γνώση ἄλλης τάξης, ἔπρεπε ἐν τούτοις νὰ «πραγματοποιηθοῦν» καὶ αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ παρὰ σ' ἓνα στάδιο ποὺ θάχε χαθῆ ἢ ἀληθινὴ διανοητικὴ ἀνάπτυξη. Αὐτὲς οἱ ἀναζητήσεις, καθαρὰ πρακτικῆς σημασίας, στὴ στενωτέρη ἐννοια αὐτῆς τῆς λέξης, ἔπρεπε νὰ γίνουν, δὲν μποροῦσαν ὅμως νὰ γίνουν παρὰ στὸ ἄκρο ἀντίθετο τῆς ἀρχέγονης πνευματικότητας, ἀπὸ ἀνθρώπους θυβτισμένους τόσο μέσα στὴν ὕλη, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν ν' ἀντιληφθοῦν τίποτα πειρὸ πέρα ἀπ' αὐτὴ καὶ ποὺ γίνονται τόσο περισσότερο σκλάβοι αὐτῆς τῆς ὕλης, ὅσο περισσότερο θέλουσιν νὰ τὴν χρησιμοποιήσουν, πράγμα ποὺ τοὺς φέρνει σὲ μιὰ ταραχὴ ποὺ διαρκῶς μεγαλώνει, δίχως τάξιν καὶ δίχως σκοπὸν, στὴ διασπορὰ μέσα στὸ σκέτο πλῆθος, ὡς τὴν τελικὴ διάλυση.

Αὐτὴ εἶναι, σκισσαρισμένη, στίς μεγάλες χαρακτηριστικὲς γραμμὲς τῆς καὶ μικρογραφημένη ὅσο χρειάζεται, ἡ ἀληθινὴ ἐξήγησις τοῦ σύγχρονου κόσμου. Ἄλλὰ, τὸ δηλώνουμε καθαρὰ καὶ ξάστερα, αὐτὴ ἡ ἐξήγησις δὲν θάπρεπε νὰ θεω-

ρηθῆ κατὰ κανέναν τρόπο ὡς δικαιολογία. Μιὰ ἀναπόφευκτη δυστυχία εἶναι πάντα δυστυχία. Κι' ἀκόμα κι' ἂν ἀπ' τὸ κακὸ πρέπει νὰ προκύψῃ κάτι καλὸ, τὸ κακὸ δὲν παύει νὰ εἶναι κακὸ. Δὲν χρησιμοποιοῦμε ἄλλωστε ἐδῶ, ἐννοεῖται, αὐτοὺς τοὺς ὅρους «καλὸ» καὶ «κακὸ» παρὰ γιὰ νὰ γίνουμε περισσότερο ἀντιληπτοὶ κι' ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ κάθε εἰδικὰ «ἠθικὴ» πρόθεσι. Οἱ μερικὲς ἀταξίες δὲν μποροῦν νὰ μὴν ὑπάρχουν γιὰτι εἶναι ἀναγκαῖα στοιχεῖα τῆς γενικῆς τάξης. Ἐν τούτοις ὁμῶς μιὰ ἐποχὴ ἀταξίας, ἂν τὴν δῆ κανεὶς μόνη τῆς, μπορεῖ νὰ τὴν παρομοιάσῃ μ' ἓνα τερατούργημα ποὺ ἂν καὶ εἶναι συνέπεια κάποιων φυσικῶν νόμων δὲν παύει γι' αὐτὸ νὰ εἶναι παρέκκλιση κι' ἓνα εἶδος πλάνης, ἢ μ' ἓναν κατακλυσμὸν ποὺ ἂν καὶ θγαίνει μέσα ἀπὸ τὴν κανονικὴ πορεία τῶν πραγμάτων εἶναι, ὅμοια, ἂν τὸν δῆ κανεὶς μόνο του μιὰ ἀναστάτωση καὶ μιὰ ἀνωμαλία. Ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς, ὅπως ὅλα τὰ πράγματα, ἔχει ἀναγκαστικὰ τὸν λόγον τῆς ὑπαρξῆς του κι' ἂν ἀληθινὰ τελειῶνι μ' αὐτὸν εἶναι κύκλος, μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι εἶναι ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ εἶναι, πῶς ἔρχεται στὴν ὥρα καὶ στὴ θέσι του. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι λόγος νὰ μὴν κριθῆ σύμφωνα μὲ τὸ εὐαγγελικὸ ρητὸ ποὺ τόσο συχνὰ τὸ καταλαβαίνουν στραβά: Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἔλθειν τὰ σκάνδαλα πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ· παρ' ἐκεῖνον δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

ΕΛΕΝΗΣ ΡΩΤΑ

ΔΑΣΚΑΛΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Μὰ ξύπνησε τὰ μεσάνυχτα καὶ πετάχθηκε. Θάρσενε πῶς κάποιος χτυποῦσε τὴν πόρτα. Ἀφωροῦσθη λίγο, κάποιος σκόλος μακριὰ γαύριζε. Ἦσυχία καὶ σκοτεινιά. Ἄρχισε νὰ συλλογίζεται τὴ νέα τῆς θέσι. Ἐκανε σκέδια γιὰ τὸ σχολεῖο τῆς καὶ τίς μαθήτριές τῆς ποὺ ἀκόμα δὲν τίς γνώριζε.

Τὸ πρῶτ' δέχθηκε τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ δασκάλου τοῦ χωριοῦ. Ἔνας γεροδάσκαλος ἀπειροπαίσιος καὶ χορταταξῆς τῆς μίλησε γιὰ τὸ χωριὸ καὶ τοὺς χωριάτες γιὰ τὸν παπὰ καὶ τὴν παπαδιά καὶ μόνο γιὰ τὸ σχολεῖο δὲν τῆς εἶπε τίποτα. Φεύγοντας πρόσθεσε.

— Ἔννοια σου καλὰ θὰ περάσουμε. Νᾶρθης ἀπὸ τὸ σπίτι νὰ γνωρισθῆς καὶ μὲ τὴ γυναῖκα μου.

Ἦσαν καὶ κάμποσες μαθήτριες νὰ γραφτοῦν.

Ζήτησε ἄνθρωπο νὰ σουβατίσῃ γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ συγγοισθῆ. Μὰ ἀφοῦ ἔμαθε πῶς τέτοιος δὲν ὑπάρχει στὸ χωριὸ καὶ πῶς κάθε νοικοκυρὰ μόνη τῆς κάνει αὐτὴ τὴ δουλειὰ, παρακάλεσε τὴ γειτόνισσα νὰ τὴν βοηθήσῃ.

Τὸ βράδι κατὰκοπη ἔπρεπε νὰ κοιμηθῆ. Ἡ Φώτω τῆς ἔκανε πάντα σνιτροφιά.

Ἦταν Σαββατόβραδα καὶ οἱ χωριάτες μὴν ἔχοντας νὰ ξυπνήσουν πρῶτ' τὴν ἄλλη μέρα, παρακάθησαν στὸ καφενεῖο τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ παρὰ νεαροὶ φλυαροῦσαν χορταίνοντας μὲ τὸ μπάμπια Γιάννη τὸ γραμματοκομιστή. Ἐναν κουτὸν καὶ ἀνίκανον γιὰ δουλειὰ ποὺ μοίραζε τὰ γράμματα τοῦ χωριοῦ καὶ τίς δεκάρες ποὺ μά-

ζενε τῆς ἔπινε στὴν ὑγεία τῶν ξενητεμένων.

Μπάμπια Γιάννη, ἔλεγε ὁ πρῶτος τῆς παρὰς, ἔδωσες γράμμα στὴ δασκαλίτσα; Ἄνο κιάλας ἀπάντησε ἐκεῖνος καὶ μούδωσε φραγκάκι. Ἄντε ἐβίβα τῆς καὶ σήκωσε τὸ ποτήριον.

Πᾶμε οὐ βόλτα, πρότεινε ὁ Γιάννης ὁ μαραγγός. Βγήκαν, καὶ πιομένοι καθὼς ἦταν, ἄρχισαν ἓνα βραχνὸν ἄμανε καὶ προχωροῦσαν ἴσια κατὰ τὸ σχολεῖο. Ἡ δασκάλα μὲ τὴ Φώτω γύριζαν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ παπὰ. Οἱ νέοι καθὼς τὴν ἀντίκουσαν ἔβαλαν δυνατότερες φωνές καὶ ὁ μικρὸς Βασίλης φώναζε «καλὴσπέρα κυρία». Ἐκείνη βιαστικὴ μῆκε στὸ σχολεῖο καὶ ἡ Φώτω κλείδωσε τὴν πόρτα. Δυστυχία μου σκέφτηκε ἡ νέα οὔτε δῶ λοιπὸν θὰ βρῶ ἡσυχία! Ἐκείνη τὴν νύχτα δὲν κοιμήθηκε γιὰτι καὶ οἱ καντάδες ἀντηχοῦσαν σ' ὅλο τὸ χωριὸ, μὰ καὶ ἡ διήγησις τῆς κυρὰ παπαδιάς γιὰ τὴ δασκάλα τὴν κυρία Μαρία τὴν εἶχε ἐκνευροῖσει.

— Ναί, παιδάκι μου ἔλεγε ἡ παπαδιά νὰ προσέχῃς γιὰτι ὁ κόσμος εἶναι κακός. Ἡ καὶ μὲνη ἡ κυρία Μαρία ἦναι τόσο καλὴ καὶ ἀνήξερη καὶ τὴν ἔπαιθε σὰν ἀγράμματη. Ἄβγαλτο βλέπεις κορίτσι ἔμπλεξε μὲ τοὺς χωριάτες καὶ τίς τὴ φτιάξανε. Ὁ θεὸς γὰ φυλάη τὰ ὄρφανὰ καὶ τὰ φτωχὰ παιδάκι μου.

Καὶ ὅσοι ἐρχόταν στὸ νοῦ τῆς ἡ ὁμιλία τοῦ ἐπιδηροῦντῆ στὸ συνέδριον τῆς Ἀθήνας. Ὁ διδάσκαλος ὁ ὑψηλὸς ἐργάτης τῆς κοινωρίας, ὁ πλάστιγ τῶν ἁπαλῶν ψυχῶν τῆς νέας γενεᾶς...

Ξύπνησε τὴ Φώτω καὶ τῆς εἶπε. Φώτω

μον, άναψε σὲ παρακαλῶ τὴ λάμπα. Τῆς χρειαζόταν φῶς καὶ συντροφιά. Μὰ ἡ μικρὴ ἀφοῦ άναψε τὴ λάμπα ξανάπεσε καὶ κοιμήθηκε πάλι ἀμέσως.

Εὐτυχημένο πλάσμα συλλογίστηκε ἡ νέα. Πῆρε ἓνα βιβλίο μὰ δὲν μπόρεσε νὰ διαβάσει, τὰ γράμματα κουνιόνταν στριφογύριζαν καὶ μπροστά τῆς ἔβλεπε τὴν παπιδιά νὰ λέει. «**Ναὶ παιδάκι μου αὐτὸς εἶναι ὁ κόσμος**» Σηκώθηκε φόρεσε τὸ παλτό τῆς καὶ κάθησε νὰ γράψῃ γράμμα στὴ μάνα τῆς.

Μητέρα μου,

Ἡ παπιδιά εἶναι, μιὰ πρώτης τάξεως γυναικί. Σήμερα τὸ ἀπόγεμα πέρασα ἐκεῖ. Μοῦ εἶπε ἓνα σωρὸ συμβουλές. Ἡ κόρη τῆς ἢ Ρήνα εἶναι χαριτωμένη, μὰ μικρὴ γιὰ νὰ μοῦ κάνῃ παρέα. Ἡ Φώτω μοῦ κάνει πάντα συντροφιά.

Στείλε μου τὴν εὐχὴ σου

Σοῦ φιλῶ τὰ χέρια *

Ἡ κόρη σου Νίτσα

Τὸ σφράγισε καὶ ἄρχισε νὰ γράφῃ τῆς θείας τῆς.

Μακρὰ ἀκούγονταν τραγούδια, σιγὰ σιγὰ πλησίαζαν, νὰ τώρα εἶναι ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Κατέβασε τὴ λάμπα καὶ διπλώθηκε καλὰ καλὰ στὸ παλτό τῆς θαρρεῖς καὶ γύρευε προστασία κοκκάωσε ἔτσι, ὡς πὸν οἱ φωνές ἀκούστηκαν μακριά. Ἐπειτα ἔπεσε πάλι στὸ κρεββάτι τῆς καὶ τὴν πῆρε ὁ ὕπνος κατὰ τὰ ξημερώματα.

Τὴ δευτέρα τὴν ξύπνησαν οἱ φωνές τῶν μαθητριῶν πὸν ἔπαιζαν στὴν αὐλὴ τοῦ σχολεῖου. Πετάχθηκε καὶ ἔκανε γρήγορα τὴν τουαλέτα τῆς. Σὰν νὰ εἶχε ἰδῆ κάποιο κακὸ ὄνειρο, ἔκανε κινήσεις νευρικές καὶ ὕστερα στὴν τάξη ἔδειξε μιὰ μικροῦλα σχεδὸν δίχως λόγο. Τὸ μεσημέρι καθὼς καθόταν μόνῃ τῆς στὸ τραπέζι καὶ ἔτρωγε, θυμῆθηκε τὴ μικροῦλα πὸν ἔδειξε καὶ ἄρχισε τὰ κλάματα. Εἶχε κακοτὸ νὰ κλάψῃ ἔτσι καὶ ἔκλαιγε δίχως νὰ ξαίρη ἀκριβῶς γιατί.

Τὸ ἀπόγεμα καθὼς οἱ μικρὲς κεντοῦσαν τὰ ἐργόχειρά τους, τίς κοιτοῦσε μιὰ μιὰ καὶ σκεπτόταν. «Ὅχι, ἄλλῃ φορὰ καμὰ δὲ θὰ δείρω. Θὰ εἶμαι καλὴ μὲ ὄλες. Τί φταῖνε αὐτὰ τὰ μικρά. Μήπως δὴ καὶ το κάνουν ἐπίτηδες νὰ μὲ πειράξουν».

Μὰ τὴν ἄλλῃ ὥρα καθὼς τίς δίδασκε

γιὰ τὰ βουνὰ καὶ τὰ δάση τοῦ χωριοῦ, θύμωσε τόσο πολὺ μὲ μιὰν ἄλλῃ μικροῦλα πὸν ἔσκυψε καὶ κατὶ εἶπε στὴ διπλανή τῆς, κατέβηκε κάτω ἀπὸ τὴν ἔδρα τῆς, πῆγε κοντὰ τῆς καὶ ἄρχισε νὰ τὴν ἐρωτᾷ. Τί εἶπε, καὶ καθὼς ἡ μικρὴ ἔσκυψε τὸ κεφάλι τῆς καὶ δὲ μιλοῦσε, ἡ νέα ἄρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ μαλώνῃ ὄλες τίς μαθήτριες ἀπρόσεχτες καὶ ἀταχτες καὶ ὡς ἓνα τέταρτο φώναζε λέγοντας λόγια θυμωμένα ἐνῶ οἱ μαθήτριες σιωπηλές τὴν ἀκούγαν σὰν παραξευμεμένες.

Τὸ βράδυ καθὼς μαγέρενε, σκεπτόταν.

Ὅχι δὲν ἔπρεπε ἔτσι νὰ τὴν ρωτήσω αὐτὴ τὴ μικρὴ, τί ἔλεγε στὴ διπλανή τῆς. Δὲν ἔπρεπε νὰ θυμώσω. Πρέπει ἢ δὲν πρέπει νὰ θυμώνουμε; ὄχι δὲν πρέπει, προχθές πὸς δὲ θύμωσα μὲ τὴν Κατίνα, μιὰ μικρὴ ζωηρὴ τῆς Βας τάξης, κι' ὅμως ἡ ἀτάξια τῆς Κατίνας ἦταν σοβαρότερη, προχθές πὸν δὲ θύμωσα πῆγε καλλίτερα τὸ μάθημα. Ἄναψε τὴ λάμπα τῆς καὶ ἐτοίμασε τὸ τραπέζι. Ἡ Φώτω εἶχε πάει λίγο σπύι τῆς Κάθησε πάλι μόνῃ τῆς νὰ φάῃ μὰ δὲν εἶχε ὄρεξη. Βγήκε στὸ παράθυρο καὶ φώναξε. Φώτω, Φώτω. Ἡ Φώτω ἦρθε σὲ λίγο καὶ κάθησαν μαζί καὶ ἔφαγαν.

Κοιμήθηκαν νωρίς καὶ τὸ πρωτὸ καθὼς στεκόταν στὸ χαγιάτι καὶ κοιτοῦσε τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου πὸν πίσω ἀπ' τῆς ὀλόχρους κόρφες πρόβαινε μεγαλόπρεπα, εἶπε:

—Ὁ θυμὸς εἶναι μιὰ κακὴ πράξη. Μποροῦμε δίχως νὰ θυμώνουμε νὰ διορθώνουμε τοὺς μικρότερους.

Στὴν τάξη τῆς ὄλη τὴν ἡμέρα ἦταν γλυκομίλητη καὶ οἱ μικρὲς ἐργάσθηκαν μὲ ὄρεξη.

Τὸ βράδυ ἔγραψε ἓνα γράμμα στὸν ἐπιθεωρητὴ καὶ τὸν ἐρωτοῦσε ἂν πρέπει νὰ διακόπητὴ τὸ μάθημα σταν συμβαίῃ μιὰ μαθήτρια νὰ εἶναι ἀπρόσεχτη. Περίμενε τὴν ἀπάντησιν μὲ ἀνυπομονησία ἀλλὰ πέρασαν δυὸ βδομάδες καὶ δὲν ἔλαβε καμιά ἀπάντησιν, ὕστερα τὸ ξέχασε καὶ κείνη πὸς εἶχε γράψῃ τοῦ ἐπιθεωρητῆ καὶ ἐκεῖνος δὲν τῆς ἀπήντησε.

Ὁ Γεροδάσκαλος τοῦ χωριοῦ τῆς εἶπε καθὼς τὸν ρώτησε.

—Μὰ βέβαια, ἀτάξιες δὲν ἐπιτρέπονται ἂν ἀφήσῃς μιὰ ἀταχτὴ ἀτιμώρητη

θὰ ἀταχτήσουν κι' ἄλλες καὶ ὕστερα;

Μὰ ἡ νέα σκεπτόνταν. Δὲν μποροῦ δίχως νὰ προσέξω τὴν ἀταξία νὰ προσελκύσω τὴν προσοχὴ τῆς ἀταχτῆς;

—Ἐγὼ ἂν δὲ δείρω, κάθε μέρα τοὺς μισοὺς, ἔλεγε ὁ γέρος δὲν τὴν ἔχω σὲ καλό!

—Καὶ ἐγὼ ἂν δείρωμιὰ καὶ μόνο ὕστερα πὸν μένω μόνῃ μου κλαίω. Ὁ κ. Ἐπιθεωρητῆς γιατίνὰ μὴ μοῦ ἀπαντήσῃ; ρώτησε τὸ γεροδιδάσκαλο.

—Ἐπρεπε νὰ τοῦ γράψῃς ἔγγραφο, παιδί μου ὄχι γράμμα, εἶπε μὲ σοβαρὸ ὄφρος ὁ γέρος. *

Ἐνα ἀπόγευμα εἶχε πάει περίπατο μὲ τίς μαθήτριες στὴν ἄκρη τοῦ δάσους. Παίξανε, χορεύανε, γελάσανε, μαζέψανε λουλούδια καὶ γύριζαν ὄλες εὐχαριστημένες μὲ τραγούδια καὶ χαρές. Καθὼς πλησίαζαν στὸ χωριό, νὰ ὁ ἀστυνόμος ἐρχόταν καβάλλα στὸ ἄλογο κι' ἀπὸ πίσω του δυὸ χωροφύλακες.

Ὁ ἀστυνόμος χαιρέτησε καὶ πήδησε ἀπὸ τὸ ἄλογο, ἔδωσε τὰ γκέμια στὸν ἓνα χωροφύλακα καὶ τοὺς εἶπε νὰ προχωρήσουν.

Ἡ δασκάλα ἄρχισε βῆμα ταχὺ μὲ τίς μαθήτριες, μὰ ὁ ἀστυνόμος πλησίασε καὶ ἄρχισε νὰ τὴν ἐρωτᾷ.

—Σὰς ἄρεσε τὸ δάσος δεσποινίς; σὰς ἄρεσουν οἱ περίπατοι πὸς πάνε τὰ κορίτσια; Ἔξερετε, σήκωσε τὴ φωνή του δυνατὰ. Ἄν δὲν εἶναι φρόνιμες καὶ δὲν ἐρχονται ταχτικά νὰ μὲ φωνάζετε νὰ τίς βάλο φυλακή.

—Ἡ καὶ μὲν ἡ δασκαλίτσα προσπαθοῦσε ὅσο μποροῦσε νὰ ταχύνῃ τὸ βῆμα τῆς, δίνοντας μονοσύλλαβες ἀπαντήσεις στὸν κ. ἀστυνόμο, μὰ ἐκεῖνος τὴν ἀκολουθοῦσε πάντα δίπλα, τῆς ἀγέρωχος, θαρρεῖς κύριος ὄλων. Σὰν ἔμπαιναν στὸ χωριὸ τὸν παρακάλεσε ἐκεῖνη δευλά.

—Κύριε ἀστυνόμο σὰς παρακαλῶ ἀφήστε μας, δὲ θέλω νὰ ποῦνε στὸ χωριὸ κακό.

—Μπὰ! δεσποινίς τί λέτε ποῖς τολμᾷ. Δὲν ξαίρετε ὅτι εἶμαι ἡ ἀρχὴ τοῦ τόπου; Καὶ ἡ δειλὴ παράκλησιν τοῦ κοριτοῦ ἄναψε περισσότερο τὴν ὀησὴ του.

—Θὰ περάσουμε μάλιστα ἀπὸ τὴν πλατεῖα εἶπε; καὶ ὅποιος τολμήσει. Ξαίρετε σὰς πέρνω στὴ προστασία μου.

—Σὰς παρακαλῶ, ξαναεἶπε δειλὰ ἡ

νέα καὶ στάθηκε. Μὰ στάθηκε καὶ κείνος.

—Δεσποινίς ξαίρετε ὅτι ὄλοι μιλοῦν γιὰ σὰς στὸ χωριό, ὅτι ὄλοι σὰς ἀγαποῦν, καὶ ὄλοι λένε τί καλὴ δασκάλα, πὸς μαθαίνει τὰ κορίτσια, πὸς τὰ ἀγαπάει, πὸς τὰ προσέχει. Ναὶ δεσποινίς, ὄλοι σὰς ἀγαποῦν. Μὰ ἐγὼ σὰς ἀγαπῶ πὸν πολὺ ἀπὸ ὄλους καὶ ἀπὸ τὸν Παπὰ καὶ τὴν Παπαδιά πὸν διαρκῶς ἐκεῖ βρισκόσαστε.

—Μὰ τώρα ἡ νέα βῆκε ὄλη τὴν ψυχραμία τῆς καὶ τοῦ φώναξε.

—Κύριε ἀστυνόμο ἢ προχωρεῖτε ἢ θὰ στείλω δυὸ κορίτσια ἐμπρὸς νὰ σὰς καταγγείλω.

Αὐτὸς ἄρχισε νὰ γελᾷ.

—Νὰ μὲ καταγγεῖλετε; Σὲ ποῖον; δεσποινίς; Σὰς εἶπα εἶμαι ἡ ἀρχὴ τοῦ τόπου. Καὶ σὰς πέρνω στὴ προστασία μου.

—Κύριε δὲν ἔχω ἀνάγκη προστασίας φώναξε ἡ νέα καὶ ἄρχισε νὰ τρέξῃ. Οἱ μικρὲς μαθήτριες ἔτρεχαν καὶ αὐτὲς γρήγορα κοντὰ στὴ δασκάλα τους. Κάποιος κίνδυνος ἀπειλοῦσε ὄλους μὰ δὲν καταλάβαιναν καλὰ.

Ἐφθασαν στὸ σχολεῖο. Ἡ δασκάλα στάθηκε καὶ εἶπε, κύριε ἀστυνόμο κάνετε κατάχρησιν τῆς ἐξουσίας πὸν ἔχετε. Ὑστερα προχώρησε στὸ σπύι τοῦ παπᾶ. Ἡ παπιδιά καθὼς τὴν εἶδε ταραγμένη τῆς εἶπε.

—Τί ἔχεις παιδάκι μου; Μὰ ἡ νέα ἔπεσε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς παπιδίως καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

—Μὰ τί ἔχεις; τί ἐπαθες; ρωτοῦσε ἡ παπιδιά. Σύχασε παιδάκι μου, πὲς μου τί ἔχεις;

—Ἡ νέα τὰ διηγήθηκε ὄλα. Ἀπὸ κείνο τὸ βράδυ κοιμόταν στὸ σπύι τοῦ παπᾶ. Μὰ ὁ ἀστυνόμος δὲν ἄφησε νὰ περάσῃ ἔτσι τὸ πράγμα.

Παρουσιάσθηκε στὸν παπὰ καὶ ξομολογήθηκε πὸς ἀγαπάει τὴ δασκάλα καὶ θέλει νὰ τὴν ἀρραβωνιάσῃ.

Ὁ παπὰς μίλησε στὴν νέα καὶ κείνη πὸν δὲν ἤξαιρε τί τῆς γνώταν εἶπε.

Θὰ γράφω τῆς μητέρας μου.

Ἐγραψε τῆς μάνας τῆς πὸς ἦταν πολὺ στενοχωρημένη στὸ χωριὸ τώρα τελευταία, πὸς φοβόταν στὸ σχολεῖο μόνῃ τῆς, πὸς ἔμενε στοῦ παπᾶ τὸ σπύι καὶ παρακαλοῦσε τὴ μάνα τῆς νὰρθῃ γιὰ λίγο καιρὸ.

Τὸ ἴδιο βράδυ ἔφθασε ἡ γριά ἀλαφρασμένη.

— Παιδάκι μου, καλὰ εἶσαι; ρώτησε καθὼς ἀγκάλιασε τὴν κόρη της, ποὺ ἦταν κίτρινη καὶ ἀδύνατη ἀπὸ τὶς ἀγρύπνιες καὶ τὴν κούραση τοῦ σχολείου.

Ἡ παπαδιά διηγήθηκε τὰ νέα. Πῶς ὁ ἀστυνόμος ἔνα καλὸ παιδί, μορφωμένο, εὐγενικό, ζητᾷ τὴν κόρη της.

— Ἄν θέλετε τὸ βράδυ νὰ τὸν καλέσουμε στὸ τραπέζι νὰ φάμε ὀλοίμαζι καὶ νὰ γνωρισθῆτε.

Μὰ ἡ γριά ἀντέτεινε.

— Ἡ κόρη μου δὲν ἔχει προῖκα ἔχουμε καὶ ἔξοδα ἡ μικρὴ σπουδάζει.

— Μὰ ἂν γνωρίσης τὸ παιδί, εἶπε ἡ παπαδιά θὰ ἰδῆς.

Τὸ βράδυ σιοῦ παπὰ τραπέζι ἐπίσημο. Ὁ ἀστυνόμος, ἡ δασκάλα ἡ μάγνα τῆς δασκάλας, ὄλο τὸ χωριὸ μιλοῦσε γιὰ τὰ νέα. Καλορρίζικα, ἡ δασκάλα ἀρραβωνιάστηκε!

Ἡ γριά δὲν ἔφυγε πιά ἀπὸ τὸ χωριό, δίπλα στὴν κόρη της τώρα καὶ τὰ μάτια της τέσσερα. Ὁ ἀστυνόμος πηγαινορχόνταν καὶ ἡ νέα φαινόταν σιγὰ σιγὰ νὰ ἀνθίζῃ ἕνα καινούργιο ἀνθισμα. Ἡ ὀμορφιά της ἄρχισε νὰ λάμπη πῶς πολὺ καὶ ὄλοι καμάρωναι τὸ ὄμορφο ζευγάρι σὰν πῆγαινε περίπατο.

Ἐνας μῆνας πέρασε καὶ στὶς διακοπὲς τῆς Λαμπρῆς ἡ δασκάλα ἔφυγε μετὰ τὴ μάγνα της γιὰ τὴν Ἀθήνα μὰ δὲν ξαναγύρισε.

Στὸ χωριὸ ἄρχισαν κρυφὰ στὴν ἀρχὴ μὰ φανερά κατόπιν νὰ λέγε πῶς ἡ δασκάλα δὲν θὰ ξανάρθῃ. Πῶς ὁ ἀστυνόμος διέλυσε τὸν ἀρραβῶνα, πῶς ἡ μάγνα της ἀρρώστησε πῶς, πῶς. Μὰ ὁ παπὰς ἔλεγε πάντα.

— Ἡ δασκάλα πῆρε ἄδεια.

Ὁ ἀστυνόμος διὰ τὸν ρωτοῦσαν, χαμογελοῦσε αὐτάρκης καὶ ἔλεγε.

— Καλὸ κορίτσι ἡ δασκάλα καὶ ἔστριβε τὸ μουστάκι του.

Ἡ ἀλήθεια ἦταν πῶς ὁ ἀστυνόμος διὰ εἶδε πῶς πράγματι ἦταν ἱποχρεωμένος νὰ παντρευθῆ, πῶς ἡ ἱστορία θὰ τελείωνε στὸ γάμο δίχως προῖκα δίχως χορήματα, ἔκοψε λίγο λίγο, ὡς πὸν μιὰ μέρα παρᾶγγειλε στὴ νέα πῶς πρέπει νὰ περιμένῃ νὰ προσβιασθῆ καὶ ὕστερα νὰ ἰδοῦμε.

Ἡ κόρη ποὺ εἶχε κ' ὄλας ἡ φτωχούλα ἀνοίξει τὴν καρδοῦλα της καὶ ἐπλαθε ὄνειρα χρυσᾶ γιὰ ἕνα μέλλον ἥσυχον καὶ ὄμορφο, βροῦθηκε ἕνα ὄρατο προῖτὴ στὴν ἀνάγκη νὰ ξαναπαρουσιασθῆ στὸ γραφεῖο τοῦ κ. Ἐπιθεωρητῆ, ζητῶντας μετάθεση.

Καὶ τὴν ἔστειλαν σ' ἕνα χωριὸ ψηλὰ σὲ μιὰ ράχη. Μικρὸ καὶ ὄμορφο χωριό, εἶπε ὁ Ἐπιθεωρητῆς, ὀλίγα παιδάκια καὶ ἥσυχον ἀνθρωποὶ. Ἄλλη θέση δὲν ὑπάρχει.

Καὶ ἡ μικρὴ μετὰ τὴν καρδιὰ σφιγμένη, ξεκίνησε ἕνα θλιβερὸ πρωῖνὸ γιὰ τὴ νέα της θέση. Τὸ χωριὸ δίχως συγκοινωνία ἀμαξιτῆ δύο ὄρες μετὰ τὸ μούλαρι ἀπὸ τὸ πλησιέστερο χωριὸ ποὺ πῆγαινε τὸ αὐτοκίνητο. Ἡ νέα φοβόταν νὰ ἀνέβῃ στὸ ζῶο, μὰ ἀφοῦ περιῆλθε μισὴ ὄρα ἀνήφορο ἄσχημο ὄλο πέτρες καὶ κακοτοπιές, δέχτηκε νὰ ἀνέβῃ στὸ ζῶο.

Μετὰ τρεμουλιασμένη καρδιὰ κρατιώταν καλὰ στὸ σαμάρι, καὶ ξεφώνιζε κάθε φορά ποὺ τὴν ἀναίτιναζε, καθὼς τὸ μούλαρι πηδοῦσε. Ὁ Ἀγωγιάντης γελοῦσε, γελοῦσε καὶ ἡ θεία της ποὺ τούτη τὴ φορά τὴ συντροφένε γιὰ νὰ τῆς κἀνῃ κουράγιο.

Φθάσανε τὸ βράδυ βράδυ καὶ πῆγαν ἴσια στὸ σχολεῖο.

Ἦταν ἕνα παλιὸ χίτριον ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας. Πύργο τὸ λέγαν οἱ χωριάτες μὰ καὶ σωστὸς πύργος ἦταν ὡς καὶ πολεμιστὸς εἶχε στὴν κορυφὴν στὸ ἀπάνω ἀπάνω πάτωμα. Στὸ πρῶτο πάτωμα καθόνταν οἱ νοικοκυραῖοι. Στὸ ἄκουσμα τῶν ξένων βγῆκαν ἔξω καὶ σὰν εἶδαν μισαφροαίους εἶπαν κάτι μεταξὺ τους καὶ κατέβηκαν νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν.

— Καλῶς ὄρισάτε. Ἄ! εἶσθε δασκάλισσες! Κοπιᾶστε μέσα. Τὸ σχολεῖο εἶναι ἀπάνω. Ἐμεῖς μένουμε ἐδῶ κάτω, κοπιᾶστε, κοπιᾶστε.

Ξεφόρτωσαν τὸ ζῶο, πλήρωσαν τὸν ἀγωγιάντην καὶ ἀνέβηκαν. Μιὰ μεγάλη κάμαρη μ' ἕνα πελώριο καπνισμένο τζάκι. φωτιὰ ἀναμμένη καὶ τὸ τσουκάλι ἄχνιζε.

Ἐνα μωρὸ σὲ μιὰ κούνια χαμηλὴ κοιμόταν, ἕνας γέρος καθόταν δίπλα στὸ τζάκι.

— Καλῶς ὄρισάτε, καθῆστε εἶπε κ' αὐτός.

— Κάθησαν καὶ ἄρχισε ἡ ἀνάκριση.

— Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα; Ἐχεις μητέρα; πατέρα; πρῶτῃ φορά διορίζεσαι;

Ἡ καὶ μὲν ἡ Νίτσα ἔδινε ἀπαντήσεις καὶ προσπαθοῦσε νὰ καταλάβῃ τὶ εἶδους ἀνθρωποὶ ἦσαν καὶ τοῦτοι.

Ἡ νέα γυναίκα φαινόταν γλυκομίλητη μὰ ὁ γέρος πολὺ σοβαρὸς καὶ ὁ νοικοκύρης δὲν ἀνοίξε καθόλου τὸ στόμα του.

— Ἄν πᾶμε νὰ ἰδοῦμε καὶ τὸ σχολεῖο; εἶπε ἡ Νίτσα.

Ἀμέσως κυρία, εἶπε ἡ νοικοκυρά, νὰ πᾶμε. Νὰ ἀνάψω τὸ λυχνάρι. Ἄναψε ἕνα λυχνο καὶ εἶπε «κοπιᾶστε».

Πέρασαν ἕνα στενὸ διάδρομο καὶ ἀνέβηκαν δέκα σκαλιά. Ἐνας νέος μικροῦτοιχος διάδρομος μὲ δύο πόρτες ὠδηγοῦσε σὲ δύο κάμαρες.

— Ὅριστε Κυρία. Ἐδῶ θὰ κἀνης μάθημα, ἐδῶ θὰ κάθουσαι.

— Ἡ τάξη, μιὰ καλὴ αἰθουσα γιὰ σαράντα παιδιά ἡ ἄλλη τὸ ἴδιο μέγεθος μὰ καὶ μ' ἕνα μεγάλο τσάκι γιὰ φωτιὰ, βρώμικες ἀπεριποίητες καὶ οἱ δύο κάμαρες σὰν νὰ ἔμεναν μέσα γύφτοι.

Μὰ τὸ πρῶτὸ καθὼς ἡ νέα ἀντίκρουσε ἀπὸ τὸ παράθυρο ἐθαύμασε τὴν ὄμορφη θεά. Κορφοῦλες ἡ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη χάνονταν πέρα μακριὰ στὸν χρυσοκόκκινον πρωῖνὸν ὀρίζοντα. Τὰ σπῆτια σκαρφωμένα στὴ ράχη σὰν ἀγριοκάτσικα κρύβονταν πίσω ἀπὸ θεόρατες φουντωτὲς καρδιές καὶ λεῦκες.

— Ἄς θεῖται, δὲς ὄμορφιές ποὺ ἔχει ἐδῶ.

Ὁ κῆπος τοῦ σχολείου φουντωτὸς φασουλῆς καὶ κολοκυνθῆς καὶ πατάτες, πρασίνοιζαν καὶ ἕνα μικρὸ ρυακάκι κελάριζε κατεβαίνοντας ἀπὸ κάποιο γκρεμὸ. Στὸ δρόμο, ποὺ ἦταν ἕνα στενὸ καὶ ἀκατάστατο σοκάκι μούγκριζαν γουροῦνια καὶ ἔβροσκον σκαλίζοντας οἱ κότες.

Ὁραῖο καὶ ἄγριο χωριὸ εἶπε ἡ θεία. Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάῃ.

Ὁχτὼ ἡ ὄρα, ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ νοικοκυρά ἀνέβηκε καὶ χτύπησε τὴν πόρτα.

— Κυρία, Κυρία, ξυπνήσατε;

Ἡ Νίτσα ἀνοίξε. Ἡ νοικοκυρά καλημέρισε καὶ πρόσφερε ἕνα ποτήρι γεμῆτο γάλα.

— Ἀπὸ τὴν κατοῖκα μας Κυρία, εἶπε νὰ τὸ πιῆς φρέσκο. Πῶς περάσατε ἀπόψε; Καλὰ, καλὰ.

— Ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖο τῶν ἀγο-

ριῶν; εἶπε ἡ νέα, θέλω νὰ ἰδῶ τὸ δάσκαλο νὰ εἰδοποιήσω καὶ τὰ κορίτσια.

Μὰ τὰ κορίτσια τὸ μάθανε, κυρία, δὲν κοιτᾶς.

Πράγματι ἡ αὐτὴ τοῦ σχολείου ἦταν κ' ὄλας γεμάτη. Χωριατοπούλες μετὰ τις κοιτίδες γύρω στὸ κεφάλι καὶ μετὰ τις χωριάτικες ποδιές τους μακριὰ ὡς κάτω.

Κάτι ζωηρὰ ματάκια, ὄλο κοιτοῦσαν ψηλὰ στὰ παράθυρα γεμάτα περιέργεια καὶ προσδοκία.

Οἱ διαδόσεις ἔδιναν καὶ ἔπερναν. Ἡ κυρία εἶναι ὄμορφη ἦρθε μετὰ τὴ μητέρα της, ἔλεγε ἡ μιὰ, ὄχι μετὰ τὴ θεία ἔλεγε ἡ ἄλλη.

— Μὰ πρέπει νὰ ἰδῶ τὸ δάσκαλο εἶπε πάλι ἡ νέα πρέπει νὰ παραλάβω τὰ βιβλία.

— Τὸν κατάλογο κυρία; Ρώτησε ἡ νοικοκυρά. Τὸν ἔχω ἐγώ. Ὅριστε, ἀνοίξε ἕνα ντουλάπι καὶ ἔβγαλε ἕνα μεγάλο βιβλίο.

Ἡ νέα τὸ πῆρε καὶ τὸ ἀνοίξε. Ἦταν γενικὸς ἔλεγχος καὶ ἄρχιζε ἐδῶ καὶ τρία χρόνια. φαινόταν ἐκεῖ γραμμένα κάθε χρόνο, 82 κορίτσια καὶ στὶς τέσσερες τάξεις.

Ἄλλα βιβλία δὲν ἔχει.

— Ὅχι κυρία.

Θὰ ἰδῶ τὸ δάσκαλο σκέφθηκε ἡ Νίτσα καὶ θὰ μᾶθω.

Ἄνοιξε τὸ παράθυρο καὶ φώναξε.

Καλημέρα κορίτσια ἔλατε ἀπάνω!

Ἐκεῖνα τρέξαν ἀμέσως καὶ ἀνέβηκαν χαρούμενα, κάθησαν στὰ θρανία καὶ ἔδωσαν τὰ χεράκια τους. Σιωπῆ βαθεῖα τὰ μάτια τους μόνον εἶχαν γουρλώσει.

Σὲ λίγο μετὰ τὴν κουβέντα μάθαινε ἡ νέα, πῶς τὰ κορίτσια εἶχαν μείνει χωρὶς δασκάλα ἐδῶ καὶ κάμποσους μῆνες. Πῶς ἡ προηγούμενη δασκάλα ἔφυγε γιὰ τὴ διώξανε, γιὰ τὴ δὲν τοὺς ἔκανε καθόλου μάθημα, γιὰ τὴ γύριζε καὶ κουβέντιαζε μετὰ τις γειτόνισσες καὶ μὰ ζενο ἀγὰ καὶ κοτόπουλα καὶ τὰ πούλαγε λέει στὴν Ἀθήνα. Καὶ καλλίτερα νὰ μὴν ἔχουν καθόλου δασκάλα παρὰ νὰ μὴν τοὺς κἀνῃ μάθημα καὶ νὰ τις κοροϊδεύῃ.

Σαράντα ὀκάδες καρδιὰ μάζεψε κυρία, διὰ τινάζαμε τις καρδιές.

Ἡ φλυαρία τῶν κοριτσιῶν ἔδινε καὶ ἔπερνε ἐναντίον τῆς προηγούμενης δασκάλας. Ὅταν φάνηκε στὴν πόρτα ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ. Ἐνας ψηλὸς ξερακιανὸς κύριος ποὺ μὸλις τὸν εἶδαν τὰ κορί-

σια τσακίστηκαν νὰ σηκωθοῦν ὄρθια καὶ ἀφοῦ ξανακάνησαν θαρρεῖς καὶ κλείδωσαν τὸ στόμα τους. Τσιμουδιά, ἄκρα σιωπή.

— Καλῶς ὄρισάτε κυρία εἶπε ὁ δάσκαλος καὶ χαιρέτησε τὴ νέα λέγοντας τὸ ὄνομά του. Εἶπε καὶ κείνη τὸ δικό της καὶ ἄρχισαν μιὰ φυντιριστὴ κουβέντα μπροστὰ στὰ κορίτσια.

Ἡ νέα, ἔμαθε πὼς ἡ προηγούμενη δασκάλα ἦταν φθισικὴ καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸν περασμένο μῆνα. Οἱ διαδόσεις τῶν παιδιῶν εἶχαν κάποια βία γιὰ τὴ φτωχὰ δασκάλα τους ἔκανε διαίτα τρώγοντας ἀγὰ καὶ κοτόπουλα καὶ δὲν ἔκανε καθόλου μάθημα γιὰ τὴν τελευταία φορὰ ἔκανε μιὰν αἰμόπτυση πὸν τὴν ἐξάντησε τελείως. Ἀπολύμαναν τὸ Σχολεῖο μὰ ἔμειναν μέσα ἕνα μῆνα μὴ οἰκογένεια πρόσφυγες καὶ γι' αὐτὸ ὅλα αὐτὰ τὰ χάλια.

— Τώρα καλὰ θὰ ἦταν νὰ γίνῃ ἀκόμη μιὰ νέα ἀπολύμανση καὶ κατοπιν νὰ ἀρχίσετε τὰ μαθήματα, εἶπεν ὁ δάσκαλος.

— Τὸ ἔχω ἐπ' ὄφιν μου εἶπε ἡ νέα. Θέλω νὰ ἀσπρίσω ἀπὸ τὴν κάμαρη ἀπὸ κεϊ.

— Θὰ ἰδῶ ἐγὼ τὸν κύριο Δήμαρχο, εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶνα πολὺ καλός, ξέρετε ἕνα γεροντοπαλιῆκαρο, πὸν ὅτι νὰ τοῦ ζητήσετε θὰ σὰς κάνει.

— Τὰ ἔγγραφα του σχολείου, ρώτησε ἡ νέα, τὰ κράτετε σεῖς;

— Μὰ δὲν ἔχει τίποτα ἔγγραφα. Θαροῦ ὁ γενικός ἔλεγχος εἶναι αὐτός.

— Στείλτε τὰ κορίτσια νὰ φέρουν ἀσβέστη καὶ βάλτε τα νὰ σφουγγαρίσουν.

Πῶς; εἶπε ἡ νέα, τὰ κορίτσια;

— Μὰ βέβαια εἶπε ὁ δάσκαλος, τὰ μεγάλα μποροῦν νὰ σφουγγαρίσουν.

Σὲ μισὴ ὥρα μεγάλη κίνηση στὸ σχολεῖο. Κουβαλοῦσαν νερό, τρίβανε τὰ πατώματα, πλένανε τὰ τζάμια μὴ μεγάλη λέκάνη γεμάτη ἀσβέστη περιέμενε τὸ χρωματιστὴ.

Στὶς δέκα ἕνας κύριος ψηλὸς παχὺς ὡς 45 χρόνων, φάνηκε στὴν αὐλὴ τοῦ Σχολείου.

— Κυρία, ὁ δήμαρχος, εἶπε μιὰ μικρὴ στὴ δασκάλα.

Ἡ νέα κοίταξε ἀπὸ τὸ παράθυρο.

Ὁ Δήμαρχος τὴν εἶδε καὶ χαιρέτησε, λέγοντας.

— Καλῶς ὄρισάτε κυρία στὸ χωριό μας. Βλέπω ἀνασκουμποθήκατε κιόλας.

— Κύριε Δήμαρχε, εἶπε ἡ δασκάλα, θὰ ἤθελα νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ μὲ βοηθήσετε νὰ γίνῃ ἡ ἀπολύμανση ὅπως πρέπει.

Μὰ δεσπονίς, εἶπε ἐκεῖνος, ἕνα καλὸ σουβάτισμα ἀρκεῖ. Λίγο φανικὸν ὀξύ. Θὰ ξαναπεράσω νὰ σὰς ἰδῶ, τώρα βλέπω ἔχετε πολὺ δουλειά.

Καὶ χαιρέτησε, ἔρριξε ἀκόμη μιὰ ματιὰ στὸ παράθυρο καὶ ἔφυγε.

Ἡ ὡμορφὴ κοπέλλα μουρούρισε καὶ φαίνεται καὶ νοικοκυρὰ, ἀμέσως σφουγγαρίσματα ἄρχισε.

Πῆγε στὸ φαρμακεῖο καὶ διέταξε νὰ στείλουν στὸ σχολεῖο φανικὸν ὀξύ.

* *

Τὸ ἀπόγευμα θεῖα καὶ ἀνεφιά βγήκαν μιὰ βόλτα νὰ ἰδοῦν τὸ χωριὸ καὶ νὰ φωνίσουν μερικὰ πράματα πὸν χρειάζονταν.

Σ' ἕνα μπακαλικάκι τῆς πλατείας τὶς δέχτηκαν μὲ πολλὴ προθυμία.

Λίγα ἀπὸ ὅλα εἶχε τὸ μπακαλικάκι καὶ ὁ μπακάλης, ἕνας χοντροὸς κόκκινος βουνίσσιος ἄνθρωπος τὶς περιποιήθηκε καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε νὰ τοὺς φέρῃ ἀπὸ τὴ χώρα ὅτι τοῦ παραγγέλνουν. Χορταρικά πὸν θὰ ἀγοράσουμε; ρώτησε ἡ θεῖα.

— Κυρίες μου, τέτοια ἔχει καθένας στὸν κηπὸ του εἶπε ὁ μπακάλης; δὲν πουλοῦμε.

— Καὶ οἱ ξένοι;

— Ἐσένα κυρία θὰ σοῦ φέρουν τὰ κορίτσια. Ἐμεῖς ἔχουμε ὡραία φασολάκια ἀν θέλῃς νὰ σοῦ στείλω.

— Ἐδχαριστοῦμε εἶπαν καὶ οἱ δύο. Πῆραν τὰ φωνία τους καὶ ἔφυγαν. Γύρισαν στὴν κάμαρούλα τους. Ἡ ὡμορφὴ, ἄσπρη ἄσπρη, μοσχοβολοῦσε ἀσβέστη καὶ ἀπὸ τὰ ἀνοιχτὰ παράθυρα ἐρχόταν ἡ δροσερὴ βραδυνὴ μυρουδιά τοῦ ἔλατου καὶ τοῦ βουνοῦ. (Ἀκολουθεῖ)

ΟΡΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΤΗΣΙΑ 180
ΕΞΑΜΗΝΟΣ 100
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΛΙΡ. ΑΓΓΛΙΑΣ 1
ΟΙ ΧΡΥΣΟΔΕΤΟΙ ΤΟΜΟΙ ΜΑΣ ΔΡ. 130

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Ἐποιοὶ ἐπιθυμοῦν ν' ἀναλάβουν τὴν ἀντιπροσωπεία μας στὶς ἐπαρχίες ἄς μᾶς ζητήσουν ταχυδρομικῶς ὄρους καὶ ὁδηγίες.

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Δὲν ὑπάρχει τρομερότερο τέρας ἀπὸ τὸν Ἕλληνα διανοούμενο. Ὁ λόγιος ἀνὴρ καὶ ἡ λογία κυρία ὄριστε οἱ δύο φοβερὲς κατάρες τῆς φυλῆς μας! Ἐχουν καταλάβει τὴν Ἀθήνα καὶ δὲν ὑπάρχει τόπος στὸν ὅποιον νὰ μὴν ἔχει στηθεῖ ἕνας μικρὸς διανοητικὸς καταυλισμός. Στὸ Ζάππειο λ. χ. συνεδριάζει κάθε βράδυ μιὰ ὁμάδα κοινωνιολογικῶν νεοσῶν. Εἶναι πέντε ἀν' ἀγαπᾶτε. Ἐφοίτησαν στοὺς πίνακες τῶν περιεχομένων—τὶ φοβερὰ πηγὴ γνώσεως αὐτοὶ οἱ πίνακες—μερικῶν βιβλίων καὶ μεταξὺ μιᾶς σουμάδας, βυσινάδας, λεμονιάδας καὶ ἀναριθμῆτων ζευγαριῶν ματιῶν, πὸν χαϊδεύουν, πὸν σκορπίζουν ὑποσχέσεις, πὸν μοιράζουν ἐλπίδες, πὸν μαλώνουν πὸν κακιάνουν καὶ πὸν τάζουν φεῦ! καὶ αὐτὰ φιλολογία, συζητεῖται ἡ ἔννοια τῆς προόδου, ἡ ἀφθαρσία τῆς ἕλης, ξεοφλιέται ὁ Μπέρξον ὡς ἀντιδραστικὸς καὶ στέλνεται χαιρετισμὸς πρὸς τὶς ἀσκητικὲς ῥοπές τοῦ κ. Ν. Καζαντζάκη.

Καῦμένα παιδιά. Ἀξιοσυμπάθητη ἡ παιδικὴ ἀφέλεια.

Ἀνέκαθεν στὴν Ἑλλάδα τὸ καφενεῖο ἦτο ἀκαδημία ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Μὰ τὸν προστάτη μου τὸν ἅγιο Γοβδελέα δὲν ὑπάρχει θεορατεία. Ἐνας μόνος τρόπος ἀναχωχῆς ὑπάρχει. Νὰ κινηθοῦν ἐκεῖνα τὰ ἀντικρινὰ μάτια νὰ προελάσῃ τὸ στρατόπεδο τῶν θηλυκῶν, νὰ ἐπιτεθοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ θελκτικὲς λιχουδιές, οἱ γεμάτες φρεσκάδα καὶ πρόκληση. Ἐνας τέτοιος σορόκος θὰ διαβολοσκορπιζε τὰ ἀνεμομαζώματα τῆς φιλολογίας.

Ἀλλὰ δὲν βαριέστε. Ἡ φιλολογία καὶ οἱ ἐπιπλοκές της εἶναι ἀρωστέα ἐνδημικὴ. Μιὰ ὄριμη κυρία μᾶς ἐβεβαίωσε πὼς τὴ ὀίμα λ. χ. τὴν ἔχει στὸ αἷμα της. Ἡ ἐπιστήμη δὲν λείπει ἀπὸ τὸ ἀπὸ τοῦ. Θεραπεία ἄρα μηδέν.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ ἄνθρωποι πεζοί. Αὐτοὶ εἶναι ἀποδιοπομπαῖοι τράγοι. Δὲν ἔχουν θέση πουθενά. Ἐνας τέτοιος εἶχε πάθει μανία καταδιώξεως. Ἄκουε παντοῦ στίχους κι' ἐβλεπε πάντα μπροστὰ του νὰ τοποθετοῦν βαθυστόχαστα προβλήματα. Πού νὰ καταφύγῃ; Πουθενά. Ν' αὐτοκτονήσῃ. Ἡ πνευματικὴ μας ζωὴ ἔχει καταλάβει τὰ πάντα. Τὰ σαλόνια, τὶς ταβέρνες, τὰ πατάρια, τὰ κέντρα, τὰ ὑπόγεια, τὰ βουνά, τὰ ἀκρογυάλια, τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες τὶς τράπεζες, τὶς κουζίνες, τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον. Παντοῦ ὑπάρχει ἕνας ποιητὴς κι' ἕνος κοινωνιολόγος. Ἐπάρχουν ἄνθρωποι πὸν ἐνῶ εἶναι ἀνίκανοι νὰ φροντίσουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους ἀναλαβαίνουν νὰ φροντίσουν γιὰ τὴ σωτηρία τῆς μάζας. Παντοῦ λοιποὺν σοφοί, σωτήρες, εὐαισθησία, ταλέντο καὶ βίς. Ἰδίως τὸ τελευταῖο εἶναι τὸ συμπλήρωμα ὅλων τῶν ἄλλων, εἶναι ἡ κορώνα τοῦ ἀμάνε.

Ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ περιμανδρωθῇ. Νὰ ὑπάρξῃ μιὰ καὶ μόνη εἴσοδος καὶ πάνω σ' αὐτὴ μὲ πελώρια γράμματα νὰ γραφῇ. «Φιλολογικὸ Βαριετέ». Τὸ κράτος θὰ προνοήσῃ καὶ γιὰ τοιςσερόνους. Αὐτοὶ θὰ παραλαμβάνουν τοὺς ξένους καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ γούστο τοῦ καθενὸς θὰ τοὺς ὀδηγοῦν.

Ἄλλος θὰ ὀδηγῆται στὸ ὑπόγειο τοῦ Παγγείου, γιὰ ν' ἀκούσῃ ἀραβικὴ ποίηση ἀπὸ στόματος Βαγιάνου, ἄλλος θὰ πηγαίῃ στὸ πατῆρι γιὰ νὰ γνωρίσῃ μερικὸς χριστιανὸς ἐραστὰς τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὡραίου, ἄλλος στὶς ταβέρνες τῆς Πλάκας, ἄλλος στὸ Ζάππειο, ἄλλος σὲ μερικὰ ἀκρογυάλια γιὰ ν' ἀκούσῃ νὰ καρπίξῃ ὁ ἀσκητικὸς λόγος καὶ τράβα κορδέλα.

Ὁ ξένος θὰ μάθῃ πολλὰ καὶ ποικίλα ἀλλὰ τὸ σημαντικότερο ἀπ' ὅλα θὰ εἶναι τὸ τρομερὸ ὅτι κατὰ τὸν αἰῶνα πὸν περνοῦμε ἕνα ἔθνος κατάφερε νὰ νεκρώσῃ τὴν ζωὴ του κάγοντάς την φιλολογία. Πῶς νὰ τὸ κάνουμε; Φιλολογοῦμε ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἀν εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάποτε εἴχαμε καὶ ἀπαλοὺς ὀνύχας.

ΖΑΚΧΑΙΟΣ

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ.—Μιά μεγάλη ἐφημερίδα ἔχει γιὰ καλλιτεχνικὸ κριτικὸ κάποιον ἡλικιωμένον ἐστὲν ἀπ' αὐτοὺς πού ἔβαλαν τοὺς γαλλισμούς στὴ γλώσσα μας καὶ ὅπως πολὺ σωστά λέγει ὁ Ἀποστολάκης γιὰ τὸ Ροϊδὴ καὶ πού περισσότερο ταιριάζει γιὰ τὸν παραπάνω ἐστὲν, ὁ κ. αὐτὸς ξιπάστηκε μπροστά στὸ θαῦμα ἐνὸς Εὐρωπαϊκοῦ βουλευτῆρου καὶ ἔτσι μιλά διαρκῶς γιὰ πολιτισμόν. Ὁ κύριος αὐτὸς πολέμησε μὲ τὴ σιωπὴ του μιὰ ἐκθέση Γλυπτικῆς πού εἶχε χρέος νὰ μιλῆσθαι γι' αὐτὴν ἔστω καὶ γιὰ τὴν χυλίσση. Ἀπὸ τὸν κύριον αὐτὸν δὲν περιμέναμε διαφορητικὴ στάση, — ἔξεστο γὰρ Κλαζομενίους ἀσχημονεῖν, — ἡ ἐφημερίδα ὅμως εἶναι καιρὸς νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ πᾶσῃ ἀθελά της νὰ γίνετα ὄργανο τῆς ἐμπαιθείας μερικῶν κυρίων.

ΜΕ ΛΙΓΟ ΚΟΠΟ — Ὁ Θίαςος Ἀργυροπούλου πού ἐδῶ καὶ ἕνα μῆνα ἀνέβασε τέσσερα ὄρια μονόπρακτα μὲ τὸ γενικὸ τίτλο τὸ «Θηριοτροφεῖο» θὰ ἐνόησε πὼς τὸ κοινὸ μυρίζεται τὰ καλὰ ἔργα καὶ ὅσο μπορεί τὰ ὑποστηρίζει. Ἀπὸ ἀπόψεως μάλιστὰ ταμειακῆς τὸ «Θηριοτροφεῖο» δὲν ὑστέρησε ἀπὸ πολλὰ ἔργα πού δίχως νὰ ἔχουν τὴν παραμικρότερη ἀξία ἀνεβάστηκαν μὲ τὴν προσδοκίαν εἰσπράξεων.

Οἱ θιασάρχες λοιπὸν ἀντὶ νὰ διαλέγουν πρόχειρα κάθε ἀτεχνό καὶ ἀνούσιο κατασκευασμα θὰ μπορούσαν μὲ λίγη θέληση καὶ λίγο κόπο νὰ βροῦν ἔργα πού καὶ καλὰ θὰ ἦσαν καὶ γραμμένα μὲ τρόπο πού νὰ τὰ κἀνῃ προσιτὰ σὲ εὐρύτερο κοινὸ καὶ ἔτσι νὰ μὴ δημιουργοῦν οἰκονομικὰς δυσχερείας. Τὸ δυσάρεστο μόνον εἶναι πὼς οἱ διευθυντὲς τῶν θεάτρων, Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ ἀποφεύγουν τὸν μόχθο καὶ περιορίζονται σὲ ὅτι φέρει ἡ τύχη καὶ ἡ φήμη πού δὲν εἶναι πάντα ὁ πιὸ καλὸς σύμβουλος.

ΛΑΘΟΣ ΣΤΗΝ ΠΟΡΤΑ. Μιά δεσποινίς — πιθανὸν νὰ εἶναι κυρία πού ὑπογράφει μὲ περισσὴ μετριοφροσύνη «ἀναγνώστρια» μᾶς γράφει ὅτι οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς δὲν κατόρθωσαν ἀκόμα νὰ δώσουν στὰ ἔργα τους «ἐναν σωστὸ γυναικεῖο τύπο». Καὶ γιὰ παράδειγμα φέρνει τὸν ἑαυτὸν της πού κατὰ τὴν ἐπιστολὴν «κάθε μέρα βυθίζεται στὰ σκοτεινὰ ἄδυτα τῆς θάλασσης τῶν παθῶν καὶ τῶν συναισθημάτων καὶ ἀκούει τὸ ἀγαλλίνωτο μουγκριστὸ μῆς ψυχῆς πού πονεῖ καὶ ποθεῖ, πού λαχταρᾷ καὶ τρέμει καὶ ἐνὸς μυαλοῦ πού διψᾷ φῶς, περισσότερο φῶς μὰ πού ἀνήμπορο ἀναδεύεται στὸ στρόμα τῆς πλήξης.

Ἡ ἀναγνώστρια ἔχει δίκαιο. Τὸ κλινικὸ μυθιστόρημα δὲν καλλιεργήθηκε ἀκόμα στὸν τόπον μας γιὰ νὰ μελετήσῃ τις «Situations morbides» «κάτω ἀπ' τὴς ὁποῖες λυώνουν τὰ μοντέρνα κορίτσια»! ὅπως τονίζει ὀρθότατα στὸ γράμμα της. Τὸ μόνον λάθος της εἶναι ὅτι ἀπευθύνθηκε σὲ μᾶς ἐνῶ κάτι θετικότερο θὰ

πετύχαινε ἀν' ἐστὲν τὸ γράμμα στοὺς φιλολογικούς θαμῶνες μερικῶν ὑπογείων πού μεταξὺ μᾶς πάστας ἐνὸς οὔζου καὶ ἐνὸς ὄρειοπαθοῦς ποιήματος, τοῦ ἀπαστράπτοντος κ. Μάρκου Βαγιάνου, λύνουν ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα πού βασανίζουν καὶ ἀνησυχοῦν τὴν κυρία.

CLASSE PREPARATOIRE. — Ὅχι πιά στὴ Νέα «Ἐστία» ἀλλὰ στὴ «Διάπλαση τῶν παιδίων» ὁ κ. Ξενοπούλου ἀναγγέλει ὅτι ὄχι μόνον ὀρεγᾶται βραβευθεὶς διηγηματογράφος εἶναι ἀπόφοιτος τῆς «Διαπλάσεως» ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐνδοξοὶ σημερινοὶ συνεργάτες τοῦ δεκαπενθήμερου ἐντύπου. Ἐστὶ ἡ πρόοδος εἶναι σημαντικὴ. Ἐπῆρχε τὸ κατώτερο σχολεῖο. Τώρα δημιουργήθηκε τὸ ἀνώτερο καὶ τὸ κατώτερο χρησιμεῖ ὡς εἶδος classe preparatoire. Ὑποθέτομε πὼς στοὺς ἰδρυτὲς τῶν δύο ἐκπαιδευτηρίων πρέπει νὰ χρωστοῦμε χάρη καὶ τὸ κράτος ἀναγνωρίζοντας τοὺς μόχθους τῶν νὰ συλλάβῃ ἀμφοτέρους τοὺς διευθυντὲς του καὶ νὰ τοὺς στεγάσῃ σὲ εἰδικὸ ἀστυλο, «ἀνθ' ὅσης παρέσχον μέχρι σήμερον φιλοπόνου φροντίδος καὶ ἐκλεκτῆς πνευματικῆς τροφῆς εἰς τοὺς νέους».

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Παν. Βρισμιτζάκη. — *Σαρκοφάγοι καὶ Ὀβελίσκοι.* — Πέροντας κανεὶς στὸ χέρι του τ' ὀμορφοτυπωμένο αὐτὸ βιβλιαράκι γελᾷται ἀπ' τὸν τίτλο του καὶ τὸ ζουγραφιστὸ τοῦ ἐξώφυλλο καὶ ἐλπίζει νὰ διαβάσῃ κομιά ζουμερῆ ἀρχαιολογικὴ μελέτη ἢ καμιά εὐχάριστη ταξιδιωτικὴ περιγραφή. Ἄλλ' ἀνοίγοντάς το καὶ ξεφυλλίζοντάς το δὲ βλέπει παρὰ μόνον ποιήματα καὶ μάλιστα σονέτα, ὅλο σονέτα, σελίδα καὶ σονέτο καμιά κατοστὴ σονέτα. Καὶ μερικὲς ζουγραφίαι ἀνάμεσα. Οἱ τίτλοι τῶν σονέτων κ' οἱ ζουγραφίαι προσπαθοῦν ὑποβλητικώτατα νὰ μπάσουν τὸν ἀναγνώστη στοὺς ψυχικοὺς καὶ διανοητικοὺς κόσμούς ὅπου ἐντρυφᾷ ὁ ποιητής. Νὰ μερικοὶ τίτλοι: «Σαρκοφάγος», «Σκαρβατῆς», «Ἐκεῖ κάτω», «Πνεῦμα», «Σονέτο τοῦ Πόνου», «Τόπος», «Ὑπνος», «Σόλο», «Κουκουβάγια», «Rediviva», «Ἀὐλὴ», «Ἐξαιλωμένη», «Γαλήνη», «Σταλακτῖται», «Γυναῖκες», «Σφήκα», «Ἡβη», «Ἡδονή», «Μοντέρνα», «La Garçonne», «Τζάρλεστον», «Ἡ Καλτσοδέτα», «Ζώνη», «Ἱστορία», «Νιρβάνα», «Ἰλιγγος» κλπ. κλπ. Ἄς ἀρχίσουμε τώρα καὶ τὸ διάβασμα: Νὰ τὸ πρῶτο-πρῶτο σονέτο πού ἔχει τὸν τίτλο «Ἀφιέρωση».

Στοὺς οὐρανοὺς ἄπλωσε τὰ φτερά, ψυχῆ,
[καὶ πέτα'
καὶ τὴν ἀγάπη μου, πού στὴν καρδίᾳ μου
[εἶναι κλεισμένη
ὅπως σὲ σέρρα ξωτικὰ καμέλια θλιμμένη

μ' ἕναν ὀλόγλυκο ἀνασασμὸ πάλι χαιρέτα.

Κάποιοι ἀπόκριφοι καὶμοὶ στοῦ νοῦ μου
[τὰ μπαλέττα,
πὺ στὸν αἰθέρα βρισκονται γύρω κρυσταλλωμένοι.
πάνω στοὺς στίχους μου κυλοῦν ἄρμονικὰ
[πλεγμένοι
καὶ τὸν βαθύ μου ἀχοβολοῦν πόνο μὲς τὰ
[σονέτα

Στῆς ἀδολῆς καὶ θλιβερῆς μου ἀγάπης τὴν
[πλημμύρα
καὶ στὸ φανταστικὸ καὶ πλάνο αἶσθημα πού
[μὲ πνίγει,
ὄλο τὸ εἶναι μου σὲ μαγικὴν ἔκταση ἀνοίγει.

Ἀπὸ τοὺς πλανῆτες ὅπως χύνονται φῶτα
[καὶ μῦρα
ἡ μνήμη σου μὲς στὰ στοιχεῖα τους ἔχει
[μουσκέψει
καὶ σὰν φεγγοβολὴ σταλάζει στὴ δική μου
[σκέψη.

Ὅσοι τώρα ἀπ' τοὺς ἀναγνώστες μου γυροῦν πάντα ἕνα νόημα στὴν τέχνη, ἔχουν θαρῶ, ἀρχετὰ καταλάβει γιατί πρόκειται: Οἱ λέξεις κάνουν στίχους καὶ ῥίμες, οἱ στίχοι κ' οἱ ῥίμες κάνουν σονέτα καὶ νὰ πὼς στὰ «μπαλέττα τοῦ νοῦ» τοῦ ποιητῆ βρισκονται κάποιοι ἀπόκριφοι καὶμοὶ, ἀλλὰ συνάμα βρισκονται καὶ στὸν αἰθέρα γύρω κρυσταλλωμένοι καὶ προστούει κυλοῦν ἄρμονικὰ πλεγμένοι πάνω στοὺς στίχους του καὶ ἔτσι ἀχοβολοῦν τὸν βαθύ του πόνο μὲς στὰ σονέτα. Γε' αὐτὸ λέει στὴν ψυχὴ του νὰ πετάξῃ στοὺς οὐρανοὺς γιὰ νὰ χαιρετήσῃ πάλι τὴν ἀγάπην του, πού ἐν τούτοις εἶναι κλεισμένη στὴν καρδίᾳ του, ὅπως εἶναι κλεισμένη μὴ ξωτικὰ καμέλια, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θλιμμένη, στὴ σέρρα. Καὶ ὅστερα τί θὰ γίνῃ; Ἀπλοῦστατα: Ἡ μνήμη της πού ἔχει μουσκέψει μὲς στὰ στοιχεῖα τους ἀπὸ τοὺς πλανῆτες καὶ ὅπως ἀπ' αὐτοὺς χύνονται φῶτα καὶ μῦρα σὰν φεγγοβολὴ κ' αὐτὴ σταλάζει στὴ δική του σκέψη.

Ἄς τὰ χαρακτηρίσουμε αὐτὰ τὰ καμώματα διανοητικὴ ἀσέλγεια ἐπὶ τῶν λέξεων (καὶ παρὰ φύσιν μάλιστα) καὶ ἄς ἀφήσουμε τὸ βιβλίον τοῦ Βρισμιτζάκη. Ἄλλ' ὅμως ὑπάρχουν καὶ αἰσθητικὰ μορφωμένοι ἄνθρωποι πού βρισκουν ἐξαιρετικὴ εὐχαρίστηση καὶ γλύκα ὅταν πρωτοχαιδεθῶν ἕνα καινούργιο ὀμορφοτυπωμένο βιβλίον καὶ πού ἀκόμα τοὺς πᾶνουν καὶ ἡδονικοὶ σπασμοὶ ὅταν κόβουν μὲ τὸ χροτομάχαιο τὰ φύλλα τους. Γιὰ χατῆρι αὐτῶν ἄς προχωρήσουμε λίγο στὸ διάβασμα. Ἄλλωστε ὁ ποιητής γι' αὐτοὺς γράφει: Ἐμᾶς τοὺς ἄλλους οὔτε μᾶς λογαριάζει. Ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ, αὐτὰ τὰ καμώματα μὲ τὴ μνήμη ἐκείνης πού μουσκέπει πρῶτα γιὰ νὰ σταλάξῃ κατόπιν φεγγοβολὴ στὴ σκέψη τοῦ ποιητῆ καὶ στὰ μπαλέττα τοῦ νοῦ του, αὐτὰ τὰ βαθεῖα νοήματα, πού βγαίνουν ἀπὸ στρεβλωμένες φράσεις καὶ λέξεις πατημένες καὶ σπιμένες σὰν τσάμπορα αὐτὰ ὅλα τὰ ξαίρουμε. Δὲν εἶναι καὶ τόσο ἀθῶα ὅσο θέλουν νὰ μᾶς παραστήσουν. Εἶναι ὅλα διαφο-

ρούμενα λόγια. Τὸ τί πραγματικὰ σημαίνουν ὅλα αὐτὰ ἴσως τὸ ἀνακαλύψουμε πάρα κάτω. Δὲ μπορεί στὸ τέλος νὰ μὴ φανερωθῇ ἡ ἀλήθεια. Νὰ π. χ. τὸ σονέτο πού ἔχει τὸν τίτλο «Καλτσοδέτα».

Ὅπως λεπτὴ καὶ διάφανη μιὰ τουαλέττα,
τὴ γάμπα σου μεταξωτὴ κάλτσα τυλίγει,
καὶ πάνω ἀπὸ τὸ ζουγραφιστὸ γόνατο ἀνοίγει
ὡσὰν λουλοῦδι ἡ ροκοκό σου καλτσοδέτα.

Καὶ πεταχτὴ ὡς γυρνᾶς, καλίγραμμη κοκέττα,
ἡ γάμπα σου πάθη τρελλὰ σκορπᾷ καὶ οἶχη,
κ' ἄρμονικὸ τ' ὄνειρο μὲ τὴν ὅλη σμίγει,
μὲς στὰ ὄργιαστικά πού μᾶς τραβᾷ μπαλέττα.

Γλυκὸ κ' ἀθάνατο τὸ ἐρωτικὸ μεθύσι...
θερμὸς κάτω ἀπ' τὸ ἀφροδίσιο φουστάνι
σηλώνεται ὁ πόθος ζωντανὸς σὰν συντριβάνι.

Σ' ἀπόσπιο δάσος, ὅπως σ' ἐρημικὸ ξωκλήσι,
προσκυνητῆς στὴν ἀπόκρυφην τὴ θεῖα χάρη,
λαμπάδες βλέπω τῶν γαμπῶν σου τὸ ζευγάρι.
Ἄστειεύσαι; . . .! Καὶ δὲ διάλεξα ἐπίτηδες
τὸ παραπάνω σονέτο ἐπειδὴ ἔχει πάλι τὴ λέξη
μπαλέττα. Τὴ λέξη αὐτὴ καθὼς καὶ δυὸ τρεῖς
ἄλλες θὰ τὴ βροῦμε πολλές φορές μὲσα σ'
αὐτὰ τὰ σονέτα. Ὅπως πολλές γυναῖκες στὴν
«ἐνδιαφέρουσα κατάστασις» τους δείχνουν
ἐξωριστὴν προτίμησιν σ' ἕνα φαγώσιμο ἢ μουσο-
δικό, τίς περισσότερες φορές παράξενο καὶ πα-
ράλογο, τὸ ἴδιο καὶ μερικοὶ ποιητὲς δείχνουν
ἐξωριστὴν προτίμησιν σὲ λέξεις. Ἐξέρω ἕναν
ποιητὴ πού δὲ μπορεί νὰ γράψῃ στίχο πού νὰ
μὴ βάλῃ μὲσα καὶ τὴ λέξη «χρουτήρι». Ἄλλος
προτιμᾷ τὴ λέξη «μαγνάδι». Ἄλλος τὸ ἐπί-
θετο «πλέριος», ἄλλος τὸ ῥῆμα «φρίσσω», ἄ-
λλος ἄλλα καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς φτεῖνάνουν ἐπί-
τηδες φανταστικὲς λέξεις γιὰ νὰ ἰκανοποιήσουν
καλύτερα τοὺς πόθους τῆς Μούσας τῶν, ὅπως
ὁ παλιὸς ὁ Ἐσαρχόπουλος τὰ λερμπαλέρ, ξιφίρ
μαλέρ, ρεῦ καὶ λεῦ.

Ζήτω ἡ λαμπρὰ Γαλλία,
Φιλμαλέρ τῆς Ἑλλάδος θεραπεία
Ὀμφιφὴ φιφὴ μπάλερ, εἶναι τῆς λαμπρᾶς
[Γαλλίας

ἡ φιλόφρωνος ἀειθαλία».

Μιά ἀπλὴ σύγκριση τοῦ πρώτου παραπάνω
σονέτου «Ἀφιέρωση» μὲ τοῦτο τὸ τετράστιχο
δείχνει καθαρὰ τὴν πνευματικὴν συγγένειαν. Μό-
νον ὅτι ἡ τεχνικὴ τοῦ Βρισμιτζάκη, (ἐξὸν ἀπὸ
μερικὰ κακόηχα, ὅπως: πού στὴν καρδίᾳ μου
πὺ στὸν αἰθέρα κλπ.) εἶναι ἀνεγνώστια.
Ἄλλὰ ἡ τεχνικὴ ἐπιτυχία δὲν κατορθώνει νὰ
κρύψῃ τὴν ψυχικὴ γύμνια τοῦ ὀμορφοτυπω-
μένου αὐτοῦ βιβλίου, πού εἶναι τὸ δείγμα ἐνὸς
εἶδους *ποίησης μὲ τὸ στασιό*, πού ποίηση
δὲν εἶναι, ὅμως πολὺ ἐκαλλιεργήθηκε καὶ
καλλιεργεῖται καὶ στὸν τόπο μας καὶ παντοῦ.
Αὐτὴ ἡ στανικὴ ποίηση ἐξωρίζεται πρῶτα—
πρῶτα ἀπὸ τίς τεχνικὲς παραξενιὲς πού χτυποῦν
ἀμέσως στὰ μάτια, ὅπως εἶναι ἡ προτίμησιν
γιὰ ὀρισμένες λέξεις, γιὰ ὀνόματα ἱστορικὰ καὶ
λέξεις ἀπὸ ξένες γλώσσες, γιὰ ῥίμες καὶ φόρμες
ιδιόρρυθμες. Αὐτὰ εἶναι σὰν τὰ βαρεῖα καὶ
πολλὰ στολίδια καὶ τίς βαφῆς τίς χτυπητὲς πού

βάνουν ἀπάνω τους κάτι περασμένες πιά γυναίκες γιὰ νὰ φαντάζονται γιὰ νιές καὶ ὄμορφες. Ἀκόμα ξεχωρίζεται ἡ στανικὴ αὐτὴ ποίηση ἀπὸ τὸ ὅτι ἀπὸ μιὰν ἐντύπωση ἢ ἓνα αἰσθημα προσπαθεῖ νὰ φρειάνη ὀλόκληρον κύκλο ὅπου νὰ πραγματευεῖται ἀποκλειστικὰ αὐτὸ τὸ αἰσθημα ἢ τὴν ἐντύπωση. Τοῦς τελευταίους καιροὺς πολὺ πέραση ἔχει ἡ αἰσθητικὴ ἢ φαλλικὴ στανικὴ ποίηση. Τέτια εἶναι κ' ἡ ποίηση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ποὺ ἔχω στὰ χέρια μου. Καὶ γιὰ νὰ δεῖξω πὼς οὔτε κἀν δύσκολη δουλειὰ εἶναι νὰ φρειάνη κανεὶς τέτοια ποιήματα σκαρῶνον ἐδῶ πρόχειρα, ἓνα σονέτο τοῦ εἴδους αὐτοῦ.

Σαχλαμάρες

Στὰ ὄρη σάρες, μιάρες, κουκουνοῦρες.
(Δοξάρι τῆς κοιλάς, χορδὴ μεριού,
σαγίτα τῆς ἀγάπης ὡ λαχτάρες!

Ἦ μούγκρισμα καὶ σείσμα Λιονταριοῦ

* *

Μιλῶ καὶ λέω μονάχα κουταμάρες
κ' ὁ πόνοξ μου σὰν χάση Φεγγαριοῦ.
Βαρεῖτε ἐμπρός, βαρεῖτε τίς καρδάρες
Τίς ἀδειες, εἶναι μάθησι χειριοῦ.

* *

Τὸ στόμα μου, τὸ μάτι μου εἶφατι μου,
κ' ἡ μύτη μου ζαλιζοταί. Μ'αναντί!
Μόνον ἓνα χαβῆ τραβῆ ἢ ψυχὴ μου.

* *

Κι' ἂν τύχη καὶ με εἰπεῖ κανεὶς «μερμπάντη»,
ὁ Μαρῖος με παινεῖ κ' ἡ Μαριὰν,
ποὺ ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς σὰν καμπάνα.
Φτάνουν ὅμως εἰς τείτα. Ἄς ἀφήσουμε τὴν
ἀγανάκτηση καὶ μιλῆσι γιὰ τὰ βιβλία αὐτὰ ποὺ
βγαίνουν τελευταία με ὠραίους δὴθεν στίχους
καὶ ῥίμες πρὸς ἀπὸ κάτω τους ὅμως κρύβεται
ἡ πλὴ ἡλιθία ἀσελομανία καὶ ἡ πλὴ κούφη
ἡλιθιότητα, ἢ ἡ πλὴ ἔξυπνη ἀνικανότητα. Δὲν
ὀποφέρεται πιά αὐτὴ ἡ ἀηδία.

B. ΡΩΤΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Θέατρον Ἀλάμπρα II. Χόρν «Ἡ Γυναίκα Θάλασσα»— Στὸ καινούργιο τὸν ἔργον ποὺ δόθηκε στὴν «Ἀλομπρα» ἀπὸ τὴν ἔνωσι καλλιτεχνῶν ὁ κ. Χόρν εἶχε δυστυχῶς ἀποτυχία. Ἐπεσε ἔξω καὶ στὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἔργου καὶ στὴ διαγραφὴ τῶν περισοτέρων χαρακτήρων καὶ προπάντων τῆς ἡρωίδας του.

Ὁλόκληρη ἡ πρώτη πράξι θὰ μπορούσε ἀξιόλογα νὰ λείπει γιὰτὴν δὲν ἔχει καμιὰ ἐσωτερικὴ ἐνότητα με τὸ ὑπόλοιπον ἔργον. Κατασκευάστηκε μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ σκεπασθῇ τὴ δημιουργικὴ ἀδυναμία τοῦ συγγραφέα ὅσον ἀφορᾷ τὸ κύριον πρόσωπον τοῦ ἔργου του. Μέσα σ' αὐτὴ ὁ κ. Χόρν προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ ποιὸς θέλει νὰ εἶναι ὁ χαρακτήρας τῆς ἡρωίδας του, βάζοντας μερικὸς νησιώτες νὰ μιλᾶνε σ' ἓνα κρηφενεῖο γιὰ τὴν ὄμορφὴν τῆς, τὴ γοητεία ποὺ ἔξασκει ἀπάνω στοὺς ἄνδρες

καὶ τὸν τρόπο ποὺ σέρνει στὴν καταστροφὴ ὁσους μπεχτοῦν στὰ δίχτυα τῆς.

Ἐμεῖς ὅμως ποὺ παρακολουθοῦμε ἀπ' τὴν πλατεία, μ' ὅλη τὴν καλὴ θέλησιν ποὺ ἔχομε, μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ δώσουμε πίστη στὰ λόγια τῶν ἀξιόλογων—ἂν ἐπιμένει—μαρτύρων. Θέλουμε νὰ ἰδοῦμε με τὰ ἴδια μᾶς τὰ μάτια. Κοὶ ἡ δυσπιστία μᾶς δὲν εἶναι ἀδικαιολόγητη, γιὰτὴν ἔρχεται ἡ ἡρωίδα καὶ με τίς πράξεις τῆς δὲν ἐπιβεβαιώνει τὴ φήμην τῆς. Περναεὶ ὀλόκληρον τὸ ἔργον, φτάνουμε στὸ τέλος καὶ οὔτε μιὰ σκηνή, πού νὰ φωτῆσι τὸ χαρακτήρα τῆς. Ἡ σκηνὴ τοῦ μαντιλιοῦ με τὰ διάφορα ἀστεία καὶ τὰ πασατάκια τῆς, δὲν νομίζουμε πὼς εἶναι ἱκανὴ νὰ τὰ κατορθώσῃ.

Ἀλλὰ, ἐπὶ τέλος, ἄς μὴν ἴτανε ὅπως τὴ φαντάστηκε ὁ συγγραφέας. Τουλάχιστον νὰ μᾶς ἐμφανίζοταν ἀπ' τὴν κατοπινὴν τῆς δράσιν, ὡς ἐνδιαφέρον πρόσωπον. Μὰ οὔτε αὐτὸ δὲν ἐγένε. Ἀπάνω στὴ σκηνὴ μιλοῦσε, κινιότανε ἓνα πλάσμα ἐπιπόλοιο, κατομαθημένο καὶ ἐγωϊστικὸ ποὺ δὲν ἄξιζε τὸν κόπον νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ συμπάθεια ἐνὸς δραματικῶν ποιητῆ, καὶ τοῦ κοινού.

Ἀκόμα καὶ ἡ ἀγάπη ποὺ νοιώθει γιὰ τὸν καπετάνιο, ὅπως παρουσιάζεται, δὲν εἶναι τέτοια ποὺ θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἀνεβάσῃ στὰ μάτια μᾶς, γιὰτὴν δὲν τὴν ἐμποδίζει νὰ πάη νὰ πῆσι στὴν ἀγκαλιὰ ἐνὸς ἐφοπιστῆ σχεδὸν με τὴ μεγαλειότερη εὐκολία. Μήπως θὰ μᾶς ἰσχυρισθοῦν πὼς ἡ πράξι τῆς αὐτῆς εἶναι ἀποτελεσματικὴ; Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἠθικὰ ξεπεσμένος, ὅταν μιὰ φορὰ συνῆρθε καὶ λείπει μέσα του τὸ θεϊκὸ φῶς τῆς ἀλήθειας, σίγουρα θὰ φερθῇ ἀλλιώτικα. Κάποιο πάλημα θὰ γίνῃ μέσα του καὶ αὐτὸ θ' ἀκολουθῆσιν κάποια καταστροφὴ.

Ἀπὸ τοὺς ἄλλους χαρακτήρες ὁ μόνος ποὺ εἶχε σχετικὴ ἐνότητα ἦτανε τὸν καπετάνιον καὶ ὁ κ. Ροζάν τὸν ἐρμήνευε ἐξαιρετικὰ καλά.

Ἐπίσης καλοὶ ἢ κ. Ροζάν μέρος τῆς γῆρας μάννας καὶ ὁ κ. Ἰακωβίδης στὸ ρόλον τοῦ Ἰαλοῦ Προξένου.

Ὁ κ. Καροῦσος λίγο ὑπερβολικὸς. Τὸ ντύσιμό του θύμιζε περισσότερο ἀπάχη παρὰ ἑλληνα ναυτικὸ.

Ὅσο γιὰ τὴ δ. Παπαδάκη ὁμολογοῦμε πὼς δὲ μᾶς ἱκανοποίησε. Τὴν περιμέναμε πολὺ καλλίτερη. Ἡ ἡθοποιὸς ποὺ ἐμφανίζεται με ἀξιῶσεις πρωταγωνίστριας πρέπει νὰ μᾶς δεῖξῃ ἀκόμα καὶ σὲ μιὰ ἀποτυχία, πὼς ἔχει ἀποχτήσῃ τὰ ἀπαραίτητα τεχνικὰ καὶ ἐκφραστικὰ μέσα γιὰ τὴν ἐρμηνεία πρώτων ρόλων. Κι' αὐτὸ δὲν τὸ εἶδαμε στὴν δ. Παπαδάκη.

Ἐπιτρέπεται ποτὲ σὲ μιὰ «πρωταγωνίστρια» νὰ μεταπέφτῃ τόσο ἀπτόμα ἀπ' τὴ μιὰ ἐκφραση στὴν ἄλλη ἢ νὰ στριφογυρῆσῃ ἀδιάκοπα ἀπάνω στὴ σκηνὴ καὶ νὰ πετιέται ἀπὸ δὴ κ' ἀπὸ κεῖ σχεδὸν κάθε φορὰ πὸς τέλειωνε τὴν κουβέντα τῆς; Ἐπειτα ἐκεῖνα τὰ ἀτέλειωκα σχελιαστικὰ ἐπιφωνήματα καὶ τὸ τέντωμα τοῦ χορμοῦ, τί λόγο εἶχαν;

Καὶ ὅμως εἶχε σκηνὲς ποὺ ἔδιναν εὐκαιρία σὲ μιὰ καλὴ ἡθοποιὸν νὰ μᾶς δώσῃ τὸ μέτρο τοῦ ταλέντου τῆς ὅπως π. χ. ἡ σκηνὴ τοῦ ἱστορικοῦ κλάματος, ἢ ἐρωτικῆ σκηνῆς με τὸν

καπετάνιο καὶ πρὸ πάντων τελευταία με τὴ μάννα, ἢ ὠραϊότερη ὄλων τοῦ ἔργου.

Θέατρον Κυβέλης. «Ἡ ἀδελφὴ μου κ' ἔγωγ».— Μιὰ ὄμορφη καὶ πλούσια πριγκίπισσα βαρυστασιμένη τρομερὰ ἀπ' τὸν κόμον ποὺ ζεῖ, κ' ἀπ' τὸν ἀρραβωνιαστικὸν τῆς, νομίζει πὼς βρῆκε τὸν τύπον τοῦ ἐξαιρετικοῦ ἀνθρώπου ποὺ ὀνειρευότανε, στὸ πρόσωπον κάποιου νεαροῦ καθηγητῆ τοῦ γυμνασίου τῆς Νανῶς ποὺ ἔχει ἀναλάβει γιὰ λίγες μέρες τὴν τακτοποίησιν τῆς βιβλιοθήκης τῆς. Φαντάζεται πὼς κ' ὁ καθηγητῆς εἶναι ἐρωτευμένος μαζί τῆς— ἀπόδειξη ἡ σαστισμάρα του, κάθε φορὰ πού ἡ πριγκίπισσα τοῦ ἀπευθύνει τὸν λόγο—δὲν τολμᾷ ὁ μὸς νὰ τῆς ἐξομολογήσῃ τὸ αἰσθημα του, γιὰτὴν τὸν ἐμποδίζει ἡ μεγάλῃ ἀπόσταση ποὺ τοὺς χωρίζει. Ἡ διαφορὰ τῆς κοινωνικῆς τους θέσης. Γιὰ νὰ βγάλῃ ἀπ' τὴ μέση αὐτὸ τὸ ἐμπόδιο, ἀποφασίζει «νὰ κατέβῃ ὁ αὐτὸν». Δημιουργεῖ λοιπὸν μιὰ δίδυμη ἀδελφὴ—ὀλόφτυστη ἢ πριγκίπισσα!—ποὺ τῶχε σκάσει με κάποιον, καὶ ἕτερα, ὅταν τὰ χάλασε μαζὺ του θέλοντας νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς, πῆγε ὑπάλληλος σ' ἓνα παπουτσιδικο τῆς Νανῶς, καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τῆς δώσῃ κάποιον δέμα.—Ὁ καθηγητῆς μόλις βρέθηκε μπροστὰ στὴ νεαρή καὶ χαριτωμένη ὑπάλληλον—ποὺ εἶναι ἡ ἴδια ἢ πριγκίπισσα—δὲν ἀργεῖ νὰ τὴν ἐρωτευθῇ. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἡ ὑπόθεσις ξεδιπλύνεται καὶ οἱ ἐρωτευμένοι μᾶς ἀποφασίζουν νὰ παντρευθοῦν. Ὅταν ὅμως ἀρραβωνιάζονται κ' ἀρχίζει ἡ καινούργια ζωὴ τὰ πράγματα ἀλλάζονται. Ὁ καθηγητῆς νοιώθει πὼς ἡ ἀριστοκρατία τὸν στενοχωρεῖ. Ἀρχίζει νὰ σκέπτεται ἂν δὲ θάκανε καλλίτερα νὰ φύγῃ ὅπου στὸ τέλος τῆς βροχίδας ποὺ δίνεται τὸ ἐπίσημον τραπέζι τῶν ἀρραβωνίων ὁ γαμπρὸς τὸ σκάσει. Ὅσο γιὰ τὴν πριγκίπισσα παρηγοριέται ξαναγυρίζοντας στὸν πρῶτον ἀρραβωνιαστικὸν τῆς.

Ἀπάνω σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσις ὁ κ. Βεργεῖν κατασκεύασε μιὰ φάρσα σὲ τρεῖς πράξεις, ποὺ δὲν ἔχει βέβαια καμιὰ βαθύτερη ἀξία, εἶναι ὅμως γραμμένη με μοναδικὴν μαστοριά, πλούσια σὲ κωμικὰς θέσεις. Τὰ διάφορα κωμικὰ ἐπεισόδια διαδέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο με συνέπεια καὶ πιθανότητα. Ὁ διάλογος ζωηρότατος καὶ ἐξυπνότατος. Ἡ τρίτη πράξι μονάχα πάει νὰ γίνῃ σοβαρότερη καὶ καταναίει ἀνιαρή.

Ὁ συγγραφέας τῆς φάρσας αὐτῆς ξεχωρίζει ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους κατασκευαστὲς βιομηχανικῶν ἔργων γιὰ τὴν εὐλιχρίειά του καὶ τὸ σεβασμὸ ποὺ δείχνει στὴν τέχνη καὶ στὸ κοινὸ. Βάζει πὼς δὲν εἶναι σὲ θέσι ν' ἀνικηρίσῃ σοβαρότερα τὴ ζωὴ, πὼς δὲν μπορεῖ νὰ σὺλλάβῃ καὶ νὰ ζωντανέψῃ ἀληθινούς καὶ βαθύς χαρακτήρες, ποὺ τὸ κωμικὸ στοιχεῖον νὰ ξεπροβάλλῃ ἀβίβαστα, ἀπ' τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ, γι' αὐτὸ οὔτε καταπιάνεται καθόλου με τὴν τέχνη, ἀλλὰ πολεμεῖ με ἐντέλως ἔξωτερικὰ μέσα νὰ διασκεδάσῃ τὸ κοινὸν Φιλιάνει μιὰ κωμικὴ, μιὰ πιθανὴ ὑπόθεσις, βάζει σὲ ἐνέργεια τὴ σκηνικὴ δεξιότητά του, τὴν ἐξυπνότητα του καὶ δὲ ζητᾷε τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ προκαλέσῃ τὸ γέλιο τοῦ θεατῆ.

Ὁ Θίαςος τῆς κ. Κυβέλης εἶχε στὴν παράστασι αὐτὴ μιὰ συνολικὴ ἐπιτυχία.

Ἡ κ. Κυβέλη ὑπέροχη καὶ ὡς πριγκίπισσα καὶ ὡς πολήτρια. Ζωντανία, δροσιὰ, χάρη καὶ γοητεία ὅλο τῆς τὸ παίξιμο. Στὴ δευτέρῃ πράξι κυρίως ἐκτὸς τῶν ἄλλων θαυμάσαμε με τὴ τέχνη γινόντανε καὶ οἱ μεγαλύτερες ὑπερβολὰς ποὺ τίς ζήτηγε τὸ ἔργο. Χωρὶς νὰ τὸ θέλομε μᾶς ἦθε στὸ νοῦ τὸ τί κάνουν πολλοὶ ἀπ' τοὺς ἡθοποιούς μᾶς ὅταν βρίσκονται σὲ παρόμοια θέσι.

Ὁ κ. Δεπενιώτης πολὺ καλὸς στὸν κωμικὸν τύπον τοῦ ἐπαρχιώτη παπουτσιδῆ. Ἄν ἔλειπαν μερικὲς ὑπερβολὰς στὸ παίξιμο, ὅπως π. χ. τὸ σκαρφάλωμα ἀπάνω στὸ ταμεῖο τὴν ὥρα ποὺ κάνει τὸ λογαριασμὸ, θὰ ἦτανε τέλειος.

Ὁ κ. Μουσούρης ἐξελίσσεται. Τὸ ρόλο τοῦ νεαροῦ καθηγητῆ τὸν ἀπόδωσε με φουσιότητα καὶ ἀλήθεια. Στὴν πρώτη ὅμως πράξι νομίζουμε πὼς δὲ θάτανε ἀσχημὸν ἂν ἀπόφευγε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τίς ἴδιες κινήσεις. Ἐννοοῦμε τὸ ἀπτόμο στρέψιμον καὶ τὴ μόνιμη ἐκφραση ποὺ ἔπαινε κάθε φορὰ πού τοῦ μιλοῦσε ἢ πριγκίπισσα. Κοὶ τὸ πῶ ὄμορφο πρῶμα ὅταν ἐπαναλαμβάνεται συχνὰ, χάνει τὴν ἀξία του καὶ καταναίει μονότονον καὶ ἐπομένως ἐνοχλητικὸ.

Πολὺ καλοὶ ἐπίσης οἱ κ. κ. Π. Γαβρηλίδης καὶ Ν. Πρωσοκευῆς.

Στὴ δ. Α. Θεοδουρίδῃ, ποὺ ἦτανε μιὰ ὠραία ἐμφάνισι, συσταίνουμε νὰ προσέξῃ περισσότερο τὴν ἀσθητικὴν τῆς. Σχεδὸν δὲν καταλαβαίναμε τί ἔλεγε.

Γιὰ τὸν κ. Βεάζη, τὸν καλλίτερον ἀναμφισβήτητον ἡθοποιὸν μᾶς, δὲν βροῖομε λόγια νὰ τὸν παινέψομε. Στὸ ρόλο τοῦ γέρω ἀριστοκρατικῆ σαστῆς δημοφιλῆ. Φωνὴ, κινήσεις, περπατήματα ὅλα μελετημένα καὶ μέσι στὰ ὄρια τῆς ἀληθινῆς τέχνης. Με τὸ παίξιμό του αὐτὸ ἀσφαλῶς ξεπέρασε καὶ τίς προσδοκίαις τοῦ συγγραφέα.

Δ. ΡΟΝΤΗΡΗΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑ

R. P. Marie-André Dieux, de l' Oratoire.
—Pascal mis au service de ceux qui cherchent. Paris, Blond Gay. Σχ' 16ον, σελ. 286, Τιμή 15 φρ.

Ὁ Πασκάλ ποὺ ἔγραφε ὅτι «τὸ τελευταῖον ποὺ βρίσκει ἐκεῖνος ποὺ γράφει ἓνα βιβλίον εἶναι νὰ καταλάβῃ τί ἔπρεπε νὰ βάλῃ πρῶτον», πέθανε πρὶν ἀποφασίσει ποῖα ἀπὸ τίς «Σκέψεις» του θὰ ἐβίε πρῶτη. Μᾶς ἄφησε μόνον τίς «Σκέψεις» του—ὄλικὸ λαμπρὸ καὶ πολύτιμον—καὶ φάνηκε πὼς ἄφησε ἀνικανὴν ποίησιν τὴν περιέργεια τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὸν ἀγαποῦν.

Ὁ R. P. Dieux φιλοδόξησε καὶ λιγώτερα καὶ περισσότερα. Λιγώτερα γιὰτὴν δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ ξαναφτιάξῃ τὸ σχέδιον τῆς Πασκαλιανῆς Ἀπολογίας, περισσότερα γιὰτὴν θέλησε ταξινομήσας τίς «Σκέψεις» νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἴδιον τὸν

κ. Βενιζέλου δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσωμε στὶ ὄσα γράφει μιὰ μερίδα τοῦ τύπου ἀλλὰ στὴ στάση ἐνὸς μέλους τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ποὺ ἐπίστευε καὶ πιστεύει στὴν ἀνατροπὴ καὶ ποὺ δουλεύει γι' αὐτήν. Ἡ πραγματικὴ αὐτὴ κατάσταση εἶχε ὡς συνέπεια καὶ τὴν ἀνάμιξη τοῦ κ. Βενιζέλου καὶ τὴν διάλυση τῆς Βουλῆς καὶ τὴ μεταβολὴ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Θὰ ἦταν ἄλλως τε κομικὸ νὰ ἀναλόβῃ ὁ κ. Βενιζέλος γιὰ νὰ παρασυστῇ αὐριό σὲ δικηγορικοὺς βυζαντινισμοὺς μέσα στὸ κοινοβούλιο. Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται εἶναι κυβερνητικὴ ἰσχυρὸς μὲ κοινοβουλευτικὴ δύναμη τέτοια ποὺ νὰ τοῦ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐφαρμογὴ ἐνὸς προγράμματος ποὺ θὰ συνοντῆσῃ ἕως σοβαρότατες ἀντιδράσεις καὶ ἀντιδημοτικότητα. Τὴ στιγμή αὐτὴ γίνεται μιὰ προσπάθεια νὰ σωθῇ ἕνας λαὸς καὶ ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποχωρήσῃ οὔτε μτροστά στὶς ἀρθρογραφικὰς μπουρπουλιθρὰς μερικῶν δημοσιογράφων οὔτε στὶς νομιμοφροσύνας ἀνθρώπων ποὺ ἂν εἶχαν τὴν δύναμη θὰ διέπραττον μὲ ὑσυχὴ τὴ συνειδήση κάθε πραξικόπημα ὄχι βέβαια γιὰ νὰ δημιουργήσουν ὅσο γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν κομματικῶς. Γεννᾶται ἡδὴ τὸ ερώτημα, θὰ ἐπιτύχῃ ὁ κ. Βενιζέλος; Κάθε ἀνθρώπος ποὺ ἀγαπᾷ τὸν τόπο αὐτὸν τὸ ἐπιθυμεῖ, καὶ τὸ εὔχεται. Ἄλλοιμον ἐὰν ὁ κ. Βενιζέλος ἀποτύχῃ στὴ ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς του. Πέφτοντας θὰ παρασύρῃ πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπὸ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο χρειάζεται προσοχὴ καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν, γιὰ τὸ ὄργανισμὸς εἶναι ἐξαντλημένος καὶ ἡ ἀφρόστυα εἶναι βαρεῖα. Κ. Μπ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γιάννην Κουχτσόγλου Καβάλλα. Σὰς ἀπαντοῖμε, ἂν καὶ δὲ νομίζουμε πὼς ἀξίζει τὸν κόπο ὁ κ. Φαλέας τοῦ «Σπαρτάκου» νὰ ἀσχοληθῶμε μ' αὐτὸν. Ἀπορῶμε μάλιστα μὲ σὰς ποὺ γράφετε πὼς σὰς ἔρριξαν σὲ σκέψεις πῦτά ποὺ διαβάσατε στὸ ἀρθρο του. Τέτοιον εἶδους κριτικὴ μὲ ξώπετες φειράδες σὰν τὸ περιφρονητικὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Μπέρξον ὡς «φιλόσοφου τῶν σαλονιῶν» καὶ σὰν τὸν ἀφορισμὸ... «τὸν ἀγνωστικισμὸ, ποὺ ἡ σημερινὴ του μορφή καὶ ἡ ἐμφάνισή του στὸ στερέωμα τῆς διανόησης ἀποτελεῖ ἀδιάψευστο μάρτυρα τῆς κατάπτωσης, στὴν ὁποία βρισκεται ἡ ἀστικὴ τάξη» δείχνουν τὸ θράσος τῆς ἀγνοίας τῶν θεωρητικῶν κομμουνιστῶν μας καὶ κανένα βάρος δὲν ἔχουν. Ὅμοια μερικὸι ἐπιπόλοιοι τῆς ἀντίθετης τάξεως ξεγράφουν τοὺς σοσιαλιστὰς διανοούμενους λέγοντάς τους «λέτσους». Ὅσο ἀδικο ἔχουν οἱ μὲν ἔχουν καὶ οἱ δέ. Γιατὶ τὸ ἂν εἶναι τῶν σαλονιῶν ὁ Μπέρξον δὲ μᾶς πῶς δὲν ἀξίζει ἡ φιλοσοφία του. Ἀπόδειξη πὼς διανοούμενοι, ὄχι ἀστοί, ὅπως ὁ Γ. Σορέλ ὁ ἐπαναστάτης συνδικαλιστὴς, βρῆκαν στὴ φιλοσοφία τοῦ Μπέρξον ὄχι μονάχα οὐσία παρὰ καὶ στοιχεῖα χρήσιμα στὴν ἰδεολογία τους. Καὶ ὁ νεαρὸς τοῦ «Σπαρτάκου» γράφοντας ὅπως γράφει ἀποδείχνει πὼς δὲν ἐδιάβασεν ἢ δὲν ἐκατά-

λαβε Μπέρξον. Ἄν τὸν ἐκατάλαβαινε, δὲ λέμε πὼς θὰ τὸν ἐκτιμῶσε, μὰ θὰ τὸν ἐκρινεν ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἀξία τῆς σκέψης καὶ ὄχι ἀπὸ ἐξωτερικὰ ἐντελῶς καὶ συμπωματικὰ γνωρίσματα. Καὶ τὸν Πλεχάνωφ τὸν ἐχοροῖδεν ὁ Λένιν γιὰ τὴν εὐγενικὸς στοὺς τρόπους καὶ τοῦ κόσμου, τὶς θυγατέρες του μάλιστα ποὺ ἐσέρβιζαν τὸ τσάι μὲ λεπτότητα δὲν μποροῦσε νὰ τὶς χωνέψῃ. Ἄν δὲν πιστεύει ὁ σύντροφος Φιλίας ἄς διαβάσῃ τὸ βιβλίον τοῦ Τρότσκι περὶ Λένιν καὶ ἄς ξεγράψῃ ἀπὸ τὴν ἐκτίμησή του τὸν Πλεχάνωφ. Ὅσο γιὰ τὸν ἀγνωστικισμὸ ἢ ἐμφάνισή του στὸ στερέωμα τῆς διανόησης δὲν εἶναι τωρινὴ ὥστε νὰ ἀποδείξῃ τὴν κατάπτωση τῆς ἀστικῆς τάξεως. Ὡς θεωρία εἶναι πολὺ παλιὰ, πρὶν ἀκόσ ἐμφανισθῇ ἡ ἀστικὴ τάξη. Ὡς ὅρος φιλοσοφικὸς δημιουργήθη ἀπὸ τὸ Χοϊζέλι σ' ἐποχὴν ποὺ μεσουρανοῦσε ἡ ἀστικὴ τάξη. Αὐτὰ γιὰ χάρι σου, γιὰ τὴν σάξανι, μελέτες σὰν αὐτὴ τοῦ κ. Φαλέα δὲν ἀξίζουν οὔτε ἀπάντησιν οὔτε καὶ παίρνουν διορθωμὸ. Ἀπὸ ποῦ ν' ἀρχίσῃ κανεὶς καὶ ποῦ νὰ τελειώσῃ;

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ

Στὸ περασμένο φύλλο, σελ. 76, στὸ σημείωμα τοῦ κ. Ροντήρη, ἀντὶ χρειάζεται πρῶτα-πρῶτα νὰ καλοσκεφθῇ τί πρόκειται νὰ λάβῃ μέσα του κλπ. νὰ διαβασθῇ. «Χρειάζεται πρῶτα-πρῶτα νὰ καλοσκεφθῇ τί πρόκειται ν' ἀναλόβῃ καὶ νὰ ἐλέγξῃ κλπ.

Καὶ στὴ σελίδα 78 ἀντὶ «τὸ νὰ βγῇ ὁ χορὸς σὰν στρατιώτης ἀπ' τὴν ἀριστερὴν ἀπόδο» θάτανε καλλίτερα κλπ. νὰ διαβασθῇ «τὸ νὰ βγῇ ὁ χορὸς σὰν στρατιώτης ἀπ' τὴν ἀριστερὴν ἀπόδο, νὰ κἀν κλίση ἐπ' ἀριστερὰ κλπ».

ΤΑ ΝΕΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

- 1) Glotz-Cité grecque.
- 2) Michel Psellos-Chronographie.
- 3) Puech-Histoire de Littérature grecque.
- 4) Eschine-Lettres. IIe volume.
- 5) Pline le jeune. Lettres. IIIe volume.
- 6) Bourget Le Tapin.
- 7) Choisy—Un mois chez le filles.
- 8) Dekobra—Sérénade au bureau.
- 9) Dostoievsky—Un joueur.
- 10) Frondaie—Deux fois vingt ans.
- 11) Istrati—Mes départs.
- 12) » Les chardons du Baragan.
- 13) Landormy—La vie de Shubert.
- 14) Merejkovsky—Akhenaton joie-du-soleil.
- 15) Morand—Magie noire.
- 16) » Syracuse.
- 17) Pitrou—Franz Schubert.
- 18) Prod'homme—Mozart.
- 19) Silvestre—Le vent du gouffre.
- 20) Yautel—Le bouif chez mon curé.

— ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΛΟΥΦΜΑΝ —

— ΣΤΑΔΙΟΥ 24 —

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Δ. & Π. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΤΗΛΕΦ. 11-48

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἱστορία τοῦ μεγάλου πολέμου 1914—1918 καὶ ἡ κριτικὴ αὐτοῦ μὲτ' εἰκότων καὶ χαρτῶν ὑπὸ Παρόχλου Κοτογιάννη ὑποστρατήγου. Ἐκδόσεις Β' ἀναθεωρηθεῖσα καὶ εὐρέως ἐπανέψηθεῖσα. Χρυσὸδ. Δραχμ. 175—ἀδετος 150.—

Ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ ἔργου δημοσιευθεῖσα εὐθὺς ἐπὶ τὴν λήξιν τοῦ τεραστίου πολέμου, διατυπωθεῖσα δὲ ἐν στενοτάτῳ πλαίσῳ μεγάλης συντομίας ἦτο ἐπόμενον νὰ μὴ διαφωτισθῇ ἐπαρκῶς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ πολέμου τούτου. Ἡ εὐρυνος συνεπὸς τῆς πρώτης ἐκδόσεως ὑποβοηθουμένη ἐκ τῆς ἐκδοτικῆς δημοσιεύσεως ἔργων αὐθεντικῶν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν συγγραφεῖ ἀπ' ἐνὸς μὲν νὰ διαλευκάνῃ ἐν αὐτῇ, ὅσα γεγονότα δὲν ἦσαν ἐπαρκῶς γνωστὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἀπ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ ἄλλων, ἵνα καταστήσῃ αὐτὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα. Ἡ παραμονὴ τοῦ συγγραφέως ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς ἐν τῷ Δυτικῷ Μετώπῳ ἐν ᾧ ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ Μεγάλου Πολέμου δὲν ἀπέβη ματαία πρὸς τὴν περὶ ἧς πρόκειται ἐξιτόρησιν, ἥτις περιορίζεται εἰς τὴν ἀφήγησιν μόνον τῶν πολεμικῶν γεγονότων, ὧν ἀλλὲν τὰ ἐνδιαφέροντα ἡμᾶς ἀμεσώτερον, ὡς αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Βαλκανικοῦ Μετώπου καὶ ἡ ἐκστρατεία τῶν Λαρδανέλλων ἐκτίθενται ἐκτενέστερον.

Γ. Ν. Παλαιολόγου. Σκέψεις τινὲς περὶ ὄργαν. ἐκπαιδεύσεως	Δρ.	30
R. Kjeelen. Τὰ αἶτια τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου	"	35
Zilinski. Ἡμεῖς καὶ οἱ ἀρχαῖοι	"	50
Π. Δημητράκοπούλου. Ὁ Πνευματισμὸς (Ζωὴ καὶ ἐπιτήρησις)	"	60
Κ. Χολέβα. Ὁδηγὸς τοῦ Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν	"	30
J. Coehn. Πρωτοπόροι Φιλόσοφοι	"	30
N. Ἐξαρχοπούλου. Ἡ Ψυχολογία ἐν τῷ σχολείῳ	"	30
Πλάτωνος Πολιτεία. Ἐκδόσεις Στερεότυπος ὑπὸ Γ. Γαβρίλα	"	20

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 56.

Πώλησις καὶ ἔκδοσις παντὸς εἶδους Ἑλληνικῶν βιβλίων: Νομικῶν, ἱατρικῶν καὶ φιλολογικῶν εἰς εἴκοσι μηνιαίας δόσεις.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Ὀδὸς Φράττυ καὶ Ριτσιώτη Γαριβάλλη

Αἱ ἐγκαταστάσεις μας ἀπὸ τὰς τελειότερας τοῦ εἶδους. Περιλαμβάνουν 40 διάφορα μηχανήματα καὶ τὰ ἀκόλουθα τμήματα:

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΙΟΝ
ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἐκτελοῦνται παντὸς εἶδους ἔργασια, τυπογραφικὰ καὶ λιθογραφικὰ, βιβλιοδετικὰ.

Διὰ ΚΑΤΣΑΡΙΔΑΙΣ!! ΚΟΡΗΟΥΣ!!

ΠΑΡΑΣΙΤΑ ΖΩΩΝ!!

Εἰδικὴ
ΕΝΤΟΜΟΚΤΟΝΟΣ ΚΟΝΙΣ

BLACK FLAG

(ΜΑΥΡΗ ΣΗΜΑΙΑ)

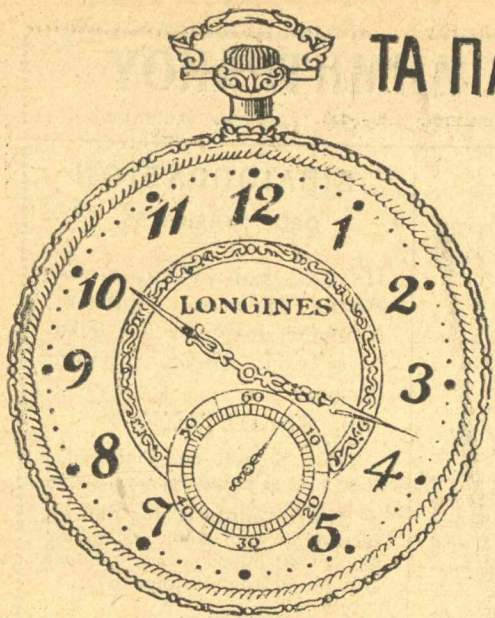
Ἡγγυημένη ἐξολοθρευτικὴ τουτῶν ματοπιῶν ὀλιγομέρου εὐσημηματικῆς χρήσεως.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΠΑΝΤΟΥ

Καιομένη ἀπομαυρνεὶ διὰ τοῦ μαπνοῦ τῆς τὰ ἐνοχλητικὰ ἕντομα

Προϊὸν τῆς BLACK FLAG Co Baltimore

* ΗΧΦ, Σταδίου 8

ΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ

CHRONOMETRES

Longines

LONGINES

9 GRANDS PRIX

309 ΠΡΩΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
ΑΔΕΛΦΟΙ Π. ΖΕΝΕΤΟΥ

ΑΔΑΜΑΝΤΟΠΩΛΗ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΙΔΡΥΘΕΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Πανελλήνιον ἔργαστήριον ἐλευθέρων θεωρητικῶν
καὶ πρακτικῶν σπουδῶν κοπιτικῆς γαλιτικῆς καὶ
ἄλλων τῶν κλάδων τῆς ὑποδηματοποιίας.

Ο «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ»

Διευθυντής καὶ ἰδρυτής :

ΒΑΣΙΛΙΟΣ Η. ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ

Ὁδὸς Β. Οὐγκῶ καὶ Μενάνδρου (Γωνία)

Ἐγγραφαὶ καθ' ἑκάστην 7-9 μ. μ.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΤΑΔΙΟΥ 42

ΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑΙ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ, ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ
ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΝ

Ο ΗΛΙΘΙΟΣ

Τὸ Ἀριστούργημα τοῦ Ντεστογιέφσκυ

Τόμοι 1-4 Δραχ. 60

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ

ΣΙΓΓΕΡ

ΡΑΠΤΕΤΕ ΔΙ' ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ

Ἐφοδιάσατε τὴν ραπτομηχανὴν σας
(χειροκίνητην ἢ ποδοκίνητην
μὲ τὸν ἠλεκτροκίνητηρα
ΣΙΓΓΕΡ (μιά βίδα
τὸν στερεώνει).

ΡΑΠΤΕΤΕ ΧΩΡΙΣ ΚΟΠΟΝ

Ζητήσατε πληροφορίας παρὰ τῶν
Καταστημάτων ἢ ὑπαλλή-
λων τοῦ **ΣΙΓΓΕΡ**.

ΣΤΟΙΧΙΖΕΙ ΕΛΑΧΙΣΤΑ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ
ΠΑΝΤΟΥ ΤΟΝ
ΕΚΚΕΚΤΟΝ
Σ Α Π Ο Η Ν Α

Cocoa

ΑΡΩΜΑΤΟΠΟΙΓΙΑ
GEO LE JEUNE
& Co

"ΒΟΤΡΥΣ,"

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικόν και Ἀποθεματικόν
Δρ. 60,000,000 τὴν 31 Δεκεμβρίου 1927.

Κεντρικὸν Πρατήριον:
Ὁδὸς Ἀθηνᾶς ἀριθ. 27^α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,
γλυκοί, μοςχάτοι,
ΟΙΝΟΙ ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ: Ἐπιτραπέζιοι
ἐπιδόρυτοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί.
ΒΕΡΜΟΥΤ: Ἐκ παλαιοῦ μοςχάτου
Οἴνου.
ΜΑΥΡΟΛΑΦΝΗ. Ἀπαράμιλλος

ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ "ΒΟΤΡΥΣ,"
ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

Εράμιλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ.
Ποιοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΠΙΠΛΩΝ

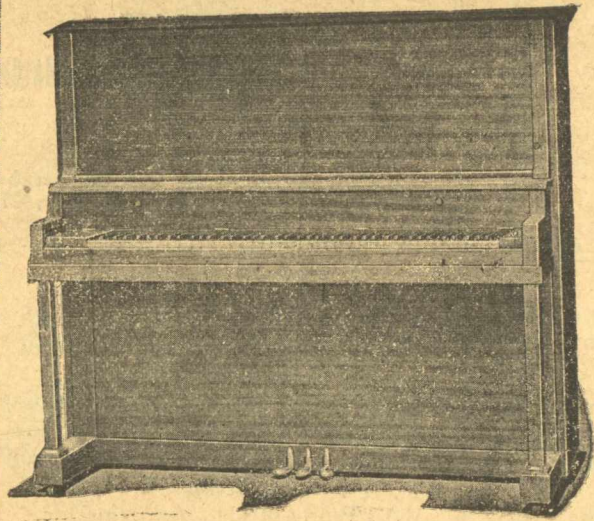
Δ. ΜΟΙΡΑΣ

&

Β. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 28
ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ
ΟΔΟΣ ΥΠΕΡΙΔΟΥ 29

ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ
ΕΙΣ ΤΙΜΑΣ ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΑΓΩΓΙΣΜΟΥ
ΕΥΚΟΛΙΑΙ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

ΠΙΑΝΑ

ΕΧΕΤΕ ΑΝΑΓΚΗΝ ΠΙΑΝΟΥ;

Κάμετε την έκλογήν σας από την πλουσιωτέραν συλλογήν εν 'Ελλάδι όπου θα εύρητε άσφαλώς ένα ΠΙΑΝΟ πού να έξυπηρετή τας ανάγκας σας, τα γούστα σας, τὸ βαλάντιόν σας.

Ἡ πλήρης ἱκανοποίησις σας εἶναι ἀπολύτως ἐξησφαλισμένη ἀπὸ τὸ σύστημα τῆς πρακτικῆς ἐγγυήσεως πού παρέχομεν, δοκιμάζοντες τὸ ΠΙΑΝΟ τῆς ἐκλογῆς σας εἰς βάρος μας.

Ἐπισκεφθεῖτε τὴν ἔκθεσίν μας καὶ θὰ σὰς δώσωμεν τὰς ἀπαιτουμένας ἐξηγήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐγγυήσιν μας, τὸ σύστημά μας τῶν πωλήσεων μὲ δόσεις κτλ. κτλ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΙΑΝΩΝ STARR Richmond, Ind U.S.A.

ἸΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΟ 1872

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΘΗΝΩΝ
Στοῦ Ἀρακείου 12

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Ὁδὸς Φίλωνος 40

Ἐὰν θέλετε νὰ καταστήσετε μίαν γυναῖκα εὐτυχῆ προσφέρατε εἰς αὐτὴν τὸ ἀποφιλωτικὸν ὑγρὸν

ΝΤΙΞΟΡ

Τὸ ἀποτριχωτικὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀποτριχάνει ἐντὸς λεπτοῦ τὴν ἐπιδερμίδα, εἶναι καὶ τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δὲν ἐρεθίζει τὸ δέρμα

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ καλὰ φαρμακεία καὶ μυροπωλεῖα
Γενικὸς Ἀντιπρόσωπος **ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΝΖΟΥΧ**
Στοῦ Πεσματζόγλου — Ἀθήναι

ΣΩΚΡ. ΛΟΥΙΖΙΔΗΣ

Ἴατρος

Συφιλιδολόγος — Οὐρολόγος

Γυναικολόγος

Σπουδάζας ἐπὶ μακρὸν ἐν Παρίσι, εἰς τὰ τελευτώτερα Νοσοκομεία (St Louis, Necher Laiboisière) τὰ Συφιλιδολογικά, Οὐροποιογεννητικά, Γυναικολογικά Νοσήματα

Λέχεται 9 π. μ — 11 1/2 μ. μ.
καὶ 4 1/2 — 8 1/2 μ. μ.

58 ὁδὸς Σωκράτους (Ὁμόνοια)

Ε. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

Παιδίατρος—Παθολόγος

Ἐν Παρίσι καὶ Λυῶν ἐπὶ τριετία εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς. Λέχεται ἐν τῇ ἰατρείῳ του 9—11 π.μ. καὶ 4—6 μ. μ.

Ὁδὸς Σέλωνος 103.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΑΚΤΥΠΗΣ

ΙΑΤΡΟΣ

Μαιευτῆρ—Γυναικολόγος

Ἐπιμελητῆς Δημοτικοῦ Μαιευτηρίου

Ὁδὸς Τζώρτζη 12 (Πλατεία Κάνιγγος)

Ἐπισκέψεις 4—6 μ. μ.

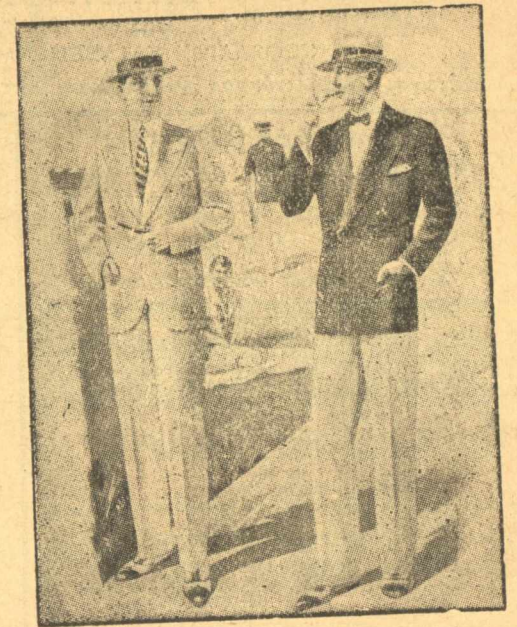
Ο ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΕΝΔΥΕΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΙΚΟΝ ΟΙΚΟΝ

N. ΚΟΝΔΥΛΗ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ 7

ΙΩΑΝ. Γ. ΛΟΥΙΖΙΔΗΣ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

Διπλωματούχος τῆς ὁδοντ. Σχολῆς Παρισίων Ε.Δ.Ρ. Ἐπὶ τετραετίαν εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παρίσι. Ἐργασθεὶς ἐπ' ἀρκετὸν ἐν τοῖς νοσοκομείοις τῶν Παρισίων Laiboisiere st Antoine καὶ Pitié. Ὀλιγοήμερος ἀνόδυνος καὶ ἠγγυημένη θεραπεία παθήσεων στόματος καὶ ὀδόντων. Ἐπιστημονικὴ ἐφαρμογὴ Γεφυρῶν καὶ ὀδοντοστοιχιῶν. Τελεῖα καὶ ριζικὴ θεραπεία Οὐλίτιδος Πυορροίας καὶ δυσσομίας.
Χαλκοκονδύλη 44 (Ὁμόνοια)

Ο ΙΑΤΡΟΣ Χ. Ι. ΚΑΜΑΡΙΩΤΗΣ

Εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παρίσι εἰς τὰ Ἀφροδίσια, Συφιλιδικά, Οὐροποιογεννητικά
Λέχεται 9—1 καὶ 4—9 μ. μ.
Ὁδὸς Γερανίου 17 (Ὁμόνοια)
Ἰδιαιτέραι αἰθουσαι κυριῶν

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΣ ΑΞΙΩΝ

"Η ΑΞΙΟΠΙΣΤΟΣ,"

Σοφοκλέους 1 β

Πώλησις Λαχ. Ὁμολογιῶν ἐπὶ πιστώσει.
Μόνον μὲ 50 δραχμὰς μηνιαίως ἀποκτᾷτε
5—10 Λαχ. Ὁμολογίας τοῦ Κράτους ἢ τῆς Ἐθνικῆς.

"ΨΥΧΗ,"

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΟΨΥΧΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΝ

ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΑΝΘΡΩΠΟΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ :

Ἐπνοτισμός, Πνευματισμός, Μαγνητισμός, Τηλεπάθεια, Ὑποσυνείδωτον κλπ.—Θέλεις, Ἐνεργητικότης Ρητορικῆ, Μνήμη Ἐπιτυχία κλπ.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μέτοχοι: Καλλιτέχναι Φιλότεχνοι κλπ. ή Ἐθνική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα Μονωδία, Δραματική, Ἀπαγγελία, Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμική σύστημα Dalcroze).

Εἰς τὰ ἐκπαιδευτικά μέρηματα Ἀθηνῶν

ΜΗΝΑΣ ΑἸΔΟΝΟΠΟΥΛΟΥ καὶ Σίας Μ. Ἀλεξάνδ. 14
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΜΑΝΟΥΔΑ Ἀχαρνῶν-Σουρμελῆ
ΓΕΡ. ΣΑΛΒΑΝΟΥ Κεραμειῶν - Ἐλευσινίων
ΔΕΟΝΤΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ - Τέρμα Πατησίων
ΔΕΔΕΦΩΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ - Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ - Παγδαῖα
Α.Λ. ΖΕΡΒΟΥ-ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ - Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ - Κηφισία
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ - Πειραιᾶ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ - Πειραιᾶ
ΜΑΡΚΟΥ καὶ ΜΑΚΡΗ - Ν. Φαλήρου
Α. ΨΑΛΤΩΦ - Νέα Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
" " ΧΑΛΚΙΔΟΣ
" " ΚΟΡΙΝΘΟΥ
" " ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΒΑΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
" " ΒΟΛΟΥ
Μέσος ὄρος φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ
ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ BLUTHNER SROTRIAN-STEIN
WEG NEUMEYER, SOPH Κ.Α.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

"Όλα τὰ κλασσικά, παιδαγωγικά καὶ νεώτερα. Γίνονται δεκταὶ ιδιαίτεροι παραγγελία. Συνεργασία μετὸς μεγαλύτερους ἐκδοτικούς οἰκοῦ τῆς Ἑλλάδος.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραμπάσσα, μανδολίνα, κθάρες, ὅλα τὰ εἶδη τῶν πνευστῶν ὀργάνων ἔξαρτήματα παντὸς εἶδους, μπάντα φιλαρμονικῶν, ῥόλοι, πιανόλες, χρονόμετρα, κλπ

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀγαλαμβάνει τὴν ἐκδοσὴν μουσικῶν τεμαχίων καὶ ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΕΙΣΜΑΤΩΝ
Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παντὸς εἶδους πάντα, πιανόλες, καὶ μουσικά ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἰδρυθεῖσα τῷ 1841

Κεφάλαιον μετοχ. Ἀποθεμ. Δρ. 330.000.000

Ἔδρα ἐν Ἀθήναις

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Καταθέσεις ἐν ὄψει ἄπλαϊ καὶ εἰς ἀνοικτῶν λογαριασμῶν. — Καταθέσεις διαρκεῖς καὶ ἐπὶ προσθεσίᾳ. — Καταθέσεις Ταμιευτηρίου. — Προεξοφλήσεις. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ Ἑλληνικῶν τίτλων. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ πολυτίμων μετάλλων. — Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων καὶ ἐνεχυρογράφων. — Πιστώσεις ἐναντι φορτωτικῶν. — Δάνεια πρὸς Δήμους, λιμένας καὶ ἕτερα νομικά πρόσωπα. — Συμμετοχὴ εἰς ἀνωνύμους Ἑλληνικὰς Ἑταιρείας. — Ἐκδόσεις καὶ πληρωμῆ τῶν πιστωτικῶν ἐπιταγῶν, ἐπιστολῶν καὶ ἐντολῶν πληρωμῆς. — Ἐκτέλεισις ἐντολῶν Χρηματιστηρίου.

ΙΩΣΗΦ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Ὁδὸς Ἀγ. Κωνσταντίνου 29

Ὁ κ. Ἰωσήφ Σφακιανᾶκης διδάκτωρ τῆς Ἱατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βερολίνου, ἐπὶ 15ετίαν ἐν Γερμανίᾳ ἐκπαιδευθεὶς θεραπεύει ἅπαντα τὰ Γυναικολογικά, Μαιευτικά, Οὐρολογικά, Δερματικά καὶ Μεταδοτικά νοσήματα. Ἐγγειώσεις γυναικολογικαὶ ἐπιτυχεστάται. Δέχεται 10—12 π. μ. καὶ 4—8 μ. μ.

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ

ΟΜΗΡΟΥ ΚΟΥΡΚΟΥΛΗ

ΟΔΟΣ ΜΑΡΝΗ 44

Πλουσία συλλογὴ ὕφασμάτων.
Ἐφαρμογὴ τελεία
καὶ μὲ εὐκολίαν πληρωμῆς.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΙΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΔΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1919

Ἐκτέλεισις πάσης τραπεζικῆς ἐργασίας.

Καταθέσεις ἐν ὄψει

εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα πρὸς 5 ο)ο ἑτησίως.

Ταμιευτήριον

Μέχρι δρχ. 75.000 πρὸς 6 ο)ο ἑτησίως ἀπηλλαγμένον φόρου.

Τελεία ἐγκατάστασις Θησαυροφυλακείου. — Θυρίδες πρὸς ἐνοικίασιν ἀπὸ δρχ. 150 ἑτησίως καὶ ἄνω.

Ἄνοικτῶν 8.30—1 καὶ 3—7 μ. μ.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Καταβεβλημένον Δρ. 25.500.000

Ἀποθεματικὸν Δρ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

Ὑποκαταστήματα ἐν Ἀθήναις

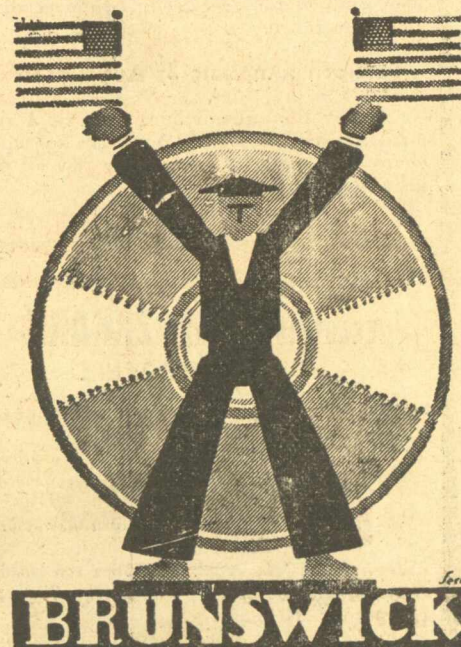
F I L I A L E S

Τράπεζα Λαρίσης—Λάρισα
Τράπεζα Τρικάλων—Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριώτερας τοῦ ἔξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχμῶν μὲ 7)ο. — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τραπεζικὰς ἐργασίας.

BRUNSWICK
The best American Dance Record

BRUNSWICK

ΓΡΑΜΜΟΦΩΝΑ-ΔΙΣΚΟΙ

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ

ΑΛΕΞ. ΚΟΚΟΛΗΣ & ΣΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ. ΒΟΥΛΗΣ 9

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ 130
ΘΕΣΣΟΝΙΚΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 3

ΚΟΝΙΑΚ

Σ. Η. Α. ΜΕΤΑΞΑ

᾽Οδὸς Ἀριστείδου 7

ΠΛΑΤΕΙΑ
ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ
ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

COGNAC S. H. A. METAXA
LE PIREE-GRECE
ΚΟΝΙΑΚ - ΜΕΤΑΞΑ

Λ' Α' ΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΛΥΤΕΡΟΥΣ ΟΡΟΥΣ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΜΕΧΡΙ ΔΡΑΧ. 100.000

ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΚΟΝ 5 %

Α. Ε. ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ 9

Εκάστη κλήρωση τοῦ Μεγάλου Λαχείου εἶναι αὐτοτελής 5.250 λαχοὶ κερδίζουν εἰς ἑκάστην κλήρωσιν δρ. 5.00.000.

ΠΙΝΑΞ ΚΕΡΔΩΝ

Κλήροι 1	2.000.000	πρὸς Δραχ.	2.000.000
» 1	400.000	»	400.000
» 1	250.000	»	250.000
» 1	200.000	»	200.000
» 1	100.000	»	100.000
» 1	50.000	»	50.000
» 1	20.000	»	20.000
» 1	15.000	»	15.000
» 1	10.000	»	10.000
» 1	9.000	»	9.000
» 1	8.000	»	8.000
» 1	7.000	»	7.000
» 1	6.000	»	6.000
» 2	5.000	»	10.000
» 10	4.000	»	40.000
» 25	3.000	»	75.000
» 100	2.000	»	200.000
» 100	1.000	»	100.000
250			3.500.000
5.000	400		2.000.000
5250			5.500.000

᾽Αριθμὸς τῶν κερδίζων εἰς μίαν κλήρωσιν ὡς ἐκ τοῦ συστήματος τῆς διανομῆς τῶν κερδῶν, πλείονα τοῦ ἐνὸς κέρδη λαμβάνει πάντα τὰ κέρδη ταῦτα.

Τετάρτη κλήρωσις 27 Αὐγούστου

Ἐκαστὸν Γραμματίον διαιρεῖται εἰς 4 τμήματα παλούμενα ἀντὶ 50 δραχμῶν καὶ παρέχοντα δικαίωμα εἰς τὸ τέταρτον τῶν ὡς ἄνω κερδῶν.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΖΗΚΑΚΗ
ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Δούβαρη: Νάσο Ὁ προφήτης μιᾶς νέας θεογονίας
» Ἡ θεογονία τοῦ Βάγνερ.
» Ἀπὸ τὴν χώραν τῶν χιλιῶν λιμνῶν καὶ τῶν παραμυθιῶν (ἐντυπώσεις ἀπὸ τῆ Φιλανδία)

Σαῖξπηρ: Χειμωνιάτικο παραμῦθι μετάφρασις Κωντ. Οἰκονομίδου.

Σ Προποπίου: Ἑλλην εἰς τὰ ἄδνα τοῦ Ἰσλάμ.
Παναγιωτοπούλου: Γεν. Ἱστορία τῆς Τέχνης.
Εὔστορατίου: Αἱ Τράπεζαι.

Δ. Ροδίου: 30 τραγῳδία τετραφώνων χωρῶν ἀνδρῶν.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ

ΜΕΓΑ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ
ΛΕΞΙΚΟΝ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΟΡΟΥΣ ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΥΛΙΤΙΔΟΣ

Η ΟΥΛΙΤΗΣ, Πρώτης ούλιτις, στοματίτις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ παθήσεις τῶν οὐλῶν καὶ τῶν ὀδόντων θεραπεύονται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ

SANOGYLE

Τοῦ ἐν Παρισίοις ἰνστιτούτου «LA BIOTHERAPIE»

Εἶναι ἡ μόνη ἐπιστημονικὴ ὀδοντοπλαστικὴ ποὺ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας καὶ προλαμβάνει τὰς παθήσεις τῶν οὐλῶν.

Πωλεῖται εἰς ἅλα τὰ Φαρμακεία. Δείγματα δωρεὰν ζητήσατε παρὰ τῶν
κ. Γ. ΚΑΤΑΠΟΔΗ Μακρᾶς Στοᾶς 47—Πειραιᾶ.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΟΜΒΡΕΛΛΩΝ

ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΣΟΛΑΚΗ

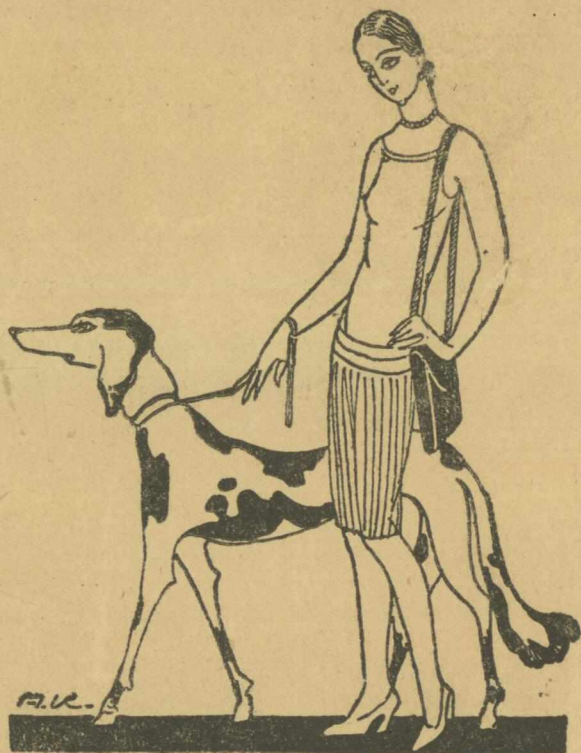
ΑΘΗΝΑΙ

ΟΔΟΣ ΑΙΟΛΟΥ 120 (ΝΕΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ 70)

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1900

ΤΟ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ὁ ἀπαραίτητος σύντροφος
κάθε ὡραίας κυρίας
εἶναι ἓνα

KODAK

Υπάρχουν μὸδέλλα γιὰ κάθε βαλάντιο
— και γιὰ κάθε γούστο —